

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของอำเภอพระสมุทรเจดีย์
จังหวัดสมุทรปราการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิทยานิพนธ์

ของ

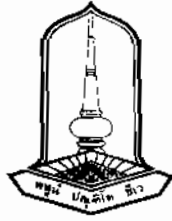
พระครูสมุทรวิราภรณ์ มหานาค

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2552

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของพระครูสมุทรวิราภรณ์ มหามาค
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทอง)

ประธานกรรมการ

(กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

(อาจารย์ ดร.วิสนิ ศิลตระกูล)

กรรมการ

(ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(อาจารย์ ดร.มาริสา โกเสยะไยชิน)

กรรมการ

(กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(อาจารย์ ดร.อัญชลี จันทาโก)

กรรมการ

(อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

(อาจารย์ ดร.ไพรัช ถิตย์ผาด)

กรรมการ

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทอง)

(รศ.ดร.ไพฑูรย์ สุขศรีงาม)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

Mahasarakham University

วันที่ 23 เดือน ๑๑ พ.ศ. 2552

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก อาจารย์ ดร.วิศนี ศิลตระกูล ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.มาริสสา โกเศษโยธิน กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ประธานกรรมการสอบ ขอบคุณ อาจารย์ ดร.ไพรัช ถิณย์ผาค ที่ได้ช่วยแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์นี้ ขอบคุณท่านกำนันตำบลปากคลองบางปลากด กำนันตำบลแหลมฟ้าผ่า กำนันตำบลนาเกลือ ที่ได้ช่วยอนุเคราะห์สถานที่ในการจัดสัมมนา และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ผู้วิจัย

ขอกราบน้อมรำลึกถึงผู้มีพระคุณ คือ คุณพ่อ คุณแม่บิดา มารดา ผู้ให้กำเนิด และเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้ในสิ่งที่ดี ส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้รับการศึกษาเจริญรุ่งเรืองมาถึงขณะนี้

ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมสนับสนุนให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงด้วยดี โดยเฉพาะชาวบ้านทั้งสามหมู่บ้าน ที่ให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลตามความเป็นจริง ขอบคุณอาจารย์ ธนกร ภิบาลรักษ์ ที่ช่วยให้คำปรึกษาในการจัดรูปแบบวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทรุ่นที่ 3 ทุกคนที่เป็นกำลังให้กันตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ครูอาจารย์ทุกท่าน โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ได้สั่งสอน ชี้นำตั้งแต่เริ่มศึกษาเล่าเรียน จนกระทั่งการทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดี

พระครูสมุทรวิราภรณ์ มหานาค

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยความร่วมมือของชุมชน
ผู้วิจัย	พระครูสมุทรวิรากรณ์
กรรมการควบคุม	อาจารย์ ดร.วิศนี ศิลตระกุล อาจารย์ ดร.มารีสา โทเศยะ โยธิน
ปริญญา	ศศ.ม สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2552

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวในปัจจุบันสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยในระดับสูงเป็นอันดับแรกของประเทศ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอพระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ ศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยความร่วมมือของชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 118 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือข้อมูลแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นสำคัญ และเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ เพราะเป็นเมืองหน้าด่านในอดีต สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง จังหวัดสมุทรปราการหรือเมืองปากน้ำ ต้องคอยรับโผล่พลที่ยกกำลังขึ้นบกที่นี่ ปัจจุบันเมืองปากน้ำพัฒนาจากเมืองหน้าด่านมาเป็นเมืองที่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ทำให้มีการสร้างถนนหนทางมีการพัฒนาระบบการขนส่งให้ทันสมัยเพื่อรองรับกับความเจริญเติบโตของบ้านเมือง เมื่อจำนวนประชากรมากขึ้นวิถีชีวิตคนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม การศึกษา การจ้างแรงงาน และระบบเศรษฐกิจรวมทั้ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสมุทรปราการ

ด้านศักยภาพการท่องเที่ยวของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ นั้นมีศักยภาพหลายด้านเช่นทรัพยากรทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองคือแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลออก บริเวณปากอ่าวไทยซึ่งเป็นแหล่งค้าขาย และการทำนากักฝังของพ่อค้าวานิช และยกพลขึ้นบกของทหารในอดีต ปัจจุบันเป็นแหล่งมีเรือที่ให้บริการในการจัดนักท่องเที่ยวนำมาศึกษาสภาพวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งทำ

การเกษตรทั้งการทำสวนผลไม้ การทำการประมงชายฝั่งซึ่งเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน การคมนาคมในอำเภอพระสมุทรเจดีย์มีความสะดวก เพราะสามารถเดินทางได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ทางบกก่อนข้างสะดวกเพราะใกล้กับเมืองหลวงใช้เวลาเดินทางแค่ 20 นาที และการเดินทางเรือก็สะดวก เพราะมีเส้นทางที่มาได้หลายทาง ทั้งจากภาคใต้ ภาคตะวันออก ก็มีเรือมาเช่นกัน ศักยภาพด้าน สถาปัตยกรรมก็มีหลายที่มีทั้งศาสนสถาน ศิลปกรรม และโบราณสถานจำนวนมาก มีสินค้าที่มีชื่อเสียงจำนวนมากหลายตำบล ชุมชนมีความเข้มแข็ง สมควรที่นักท่องเที่ยวควรมาทักเรียนอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการนั้น จำเป็นจะต้องพัฒนาให้เป็นระบบ ก็ มีการวางแผนในเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อม การพัฒนาเรื่องการสัญจร และการวางแผนพัฒนาเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นระบบ เช่นมีการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ มีการพัฒนาป้ายบอกทาง รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การพัฒนา ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยทุกฝ่ายจำเป็นต้องหันหน้าเข้าหาหรือกันเรื่องความพร้อมของแต่ละตำบล เรื่องการจัดบุคลากรให้มีความพร้อม ทั้งมีหลักสูตร ระบบการสัญจรทั้งทางน้ำและทางบก การบริหาร ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแบบวันเดียว เพื่อสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ที่ไม่ต้องการพักแรม การจัดการเที่ยวแบบโฮมสเตย์ คือมีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการ บรรยากาศความเป็นส่วนตัวแบบธรรมชาติ สำหรับแนวทางที่จะสร้างให้การท่องเที่ยวในชุมชนมี ศักยภาพอย่างสูง และการจัดการการท่องเที่ยวแบบรายเดือนเพื่อเป็นอีกหนึ่งแนวทางของการพัฒนา ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพสำหรับผู้ที่ต้องการมาสัมผัสชีวิตแต่ละเดือน ต้องอยู่ที่ชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ให้เอื้อต่อชุมชนนั่นเอง

โดยสรุป จากการศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของอำเภอ พระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ได้ทราบว่า การท่องเที่ยว จะมีประสิทธิภาพต้องอยู่ที่ชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน จะเป็นพัฒนา ศักยภาพของชุมชนให้เกิด ประสิทธิภาพและเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนนั่นเอง

TITLE The Development of Cultural Tourism with Local Community's
Participation of Phra Samut Chedi District in
Samut Prakan Province

AUTHOR Phrakru Samutweeraporn

ADVISORS Dr. Wisanee Siltragool, Dr. Marisa Kosaeiyayothin

DEGREE M.A. **MAJOR** Science Cultures

UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2009

ABSTRACT

At present, it can be clearly seen that tourism is the largest scale of economic sectors for increasing income to Thailand. The objective of this research is to study the history of cultural tourism both in the present and in the past time of Phra Samut Chedi district, Samut Prakan Province and to study potential ability of cultural tourism management for local communities in the province and studying the way of cultural tourism management with local communities' participation. The research is conducted by means of a Qualitative Research, consisting of 118 persons. They are from different groups such as educated people, concerned parties and informative persons. Data are gathered by means of exploration, interview, observation, group-discussion and action seminar. Its reliability is checked by the triangulation technique. The result is presented by means of an de description analysis.

The major finding reveals that Samut Prakan is a very interesting province. It used to be a city responsible for protecting the capital city during the world war II. Navy of enemies was thwarted in attacking the capital by army of the province. It is known as "an estuary city" by another name. It, nowadays, has been developed from "protecting city or Muang Na Dan" to industrial city with the biggest number of factories in Thailand. As a result, transportation is improved to support modernization. When population increase in number, their ways of life and living condition have been continuously changed. Moreover, culture, education, employment, economic system and cultural tourist sites have been changed unavoidably.

There are many strong points of tourist sites of Phra Samut Chedi district, Samut Prakan province. The province located along the Chao Phraya river flowing to the gulf of Thailand which, in the past, was an area of trading, staying of merchants and going ashore of soldiers. At the present time, there is boat-service for cultural education tour. There are many tourist sites with agricultural areas and coastal fisheries that are worthwhile to be “agricultural tourist sites”. Transportation in the district is very convenient because people can get there both by land and by water ways. It takes about 20 minutes from the capital. Navigation is also convenient because it can navigate both from the East and the South. In terms of art, there are plenty of ancient buildings consisting of religious sites and artistic works. In addition, there are many souvenir shops distributing various famous products. OTOP products are distributed in the area as well in order to stimulate local economy.

The way of potential development of cultural tourism management of Phra Samut Chedi district, Samut Prakan province should be systematically developed. Development of tourist sites should be planned, improving human resource, transportation, tourism promotion, public relation and continuation of tourism activity. Potential development of tourism management should be co-operated from all concerned parties. They should integrate all tourist sites to benefit all sub-districts in the district, providing tour guides, transportation both by land and water to run their objective to the same direction. One – day trip should be put into the schedule of tourism plan to attract more tourists. Home-stay trip or trip with staying overnight in natural environment is a good alternative for tourists who want to spend private life. And monthly travelling schedule is a way to be considered as potential development of tourism management. Local communities’ participation is an important point to indicate potential ability of cultural tourism management.

In conclusion, the study of potential development of cultural tourism, Phra Samut Chedi district, Samut Prakan province with local communities’ participation indicates that tourism will be efficiently achieved or not depends mainly on local participation. Local participation is potential and efficient development and benefits the community itself.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
คำถามการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม	8
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	15
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	37
บริบทชุมชนที่ทำการวิจัย	45
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	57
ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่	57
ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม	59
ทฤษฎีประวัติศาสตร์	61
ทฤษฎีสังคมวิทยา	62
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	63
งานวิจัยในประเทศ	63
งานวิจัยต่างประเทศ	68
3 วิธีดำเนินการวิจัย	72
ขอบเขตของการวิจัย	72
เนื้อหา	72
พื้นที่ในการวิจัย	73

ระยะเวลาในการวิจัย	74
พื้นที่วิธีการวิจัย	74
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	74
วิธีดำเนินการวิจัย	76
เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	76
การเก็บรวบรวมข้อมูล	78
การจัดกระทำกับข้อมูล	78
การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล	79
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	80
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ	81
ตอนที่ 2 สัถยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ในอำเภอพระสมุทร	101
ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาสัถยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมี ส่วนร่วมของชุมชน	111
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	126
ความมุ่งหมายของการวิจัย	126
สรุปผล	126
อภิปรายผล	130
ข้อเสนอแนะ	133
บรรณานุกรม	135
ภาคผนวก	143
ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	144
ภาคผนวก ข แบบสนทนากลุ่ม	153

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต	155
ประวัติย่อของผู้วิจัย	165

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แหล่งท่องเที่ยวจำนวน 3 ตำบล 9 ชุมชน	73
2 การท่องเที่ยวอำเภอพระสมุทรเจดีย์	100
3 ปัญหาและอุปสรรคใน 3 ตำบลของอำเภอพระสมุทรเจดีย์	110

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	กรอบแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว	7
2	ที่ตั้งจังหวัดสมุทรปราการ	46
3	องค์พระสมุทรเจดีย์และวิหาร	83
4	อุทยานประวัติศาสตร์ทวารวดี	85
5	เรือหลวงแม่กลอง	86
6	อนุสาวรีย์พระจุลจอมเกล้า	87
7	อาวูรหนัก	88
8	เครื่องยิงไกล	89
9	ทางไปป่าชายเลน	89
10	ร้านอาหารในป้อมพระจุล	90
11	พิพิธภัณฑ์บ้านขุนสมุทรจีน	91
12	เครื่องใช้ที่นำมาแสดง	92
13	ป้ายบอกทางไม้สวยงาม	93
14	ทางเดินเท้า 1 กิโลเมตร เห็นเสาไฟฟ้ากลางทะเล	94
15	ศาลเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชาย	94
16	วิหารหลวงพ่อโต	98
17	เจดีย์เอียง	99
18	พิพิธภัณฑ์บ้านสาขลา	100
19	ขนมจากบ้านปากคลองบางปลากด	103
20	องค์พระเจดีย์กลางน้ำ	207
21	ที่จอดรถกว้างแต่ยังไม่เป็นระเบียบ	108
22	ขยะเกลื่อนกลาดไม่น่าชม	109
23	จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ณ วัดใหญ่	114
24	ภาพสินค้าที่ระลึกฝั่งซ้ายมืออยู่เดิม ฝั่งขวาผู้วิจัยให้ชาวบ้านทดลองทำ	116
25	การจัดสนทนากลุ่มย่อย	117
26	การทำกึ่งเหยียด	118

ภาพประกอบ

หน้า

27	เช่าจักรยานและฟังแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว	118
28	ผลิตภัณฑ์จากกะลาปะพร้าว	119
29	แผนที่เที่ยวภายในวันเดียวเส้นทางท่องเที่ยวสีม่วง	121
30	ชมค้างคาวแม่ไก่	123
31	นกกางเขนหน้าวัดพระสมุทรเจดีย์	124
32	ประเพณีห่มผ้าแดงองค์พระสมุทรเจดีย์	124

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยชักจูงให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาสู่ประเทศไทย เพื่อให้ได้รายได้ที่เป็นเงินตราเข้าประเทศ และส่งเสริมให้คนไทยท่องเที่ยวในประเทศ เป็นการป้องกันไม่ให้เงินตราไหลออกนอกประเทศ โดยการขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่นทุกภูมิภาค รวมทั้งให้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ไทยไว้ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการข้อมูล บริการการท่องเที่ยว ให้มีคุณภาพและอยู่ในมาตรฐานที่ดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกว้างขวางมาถ่วงกว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาให้ประเทศมีความยั่งยืนอันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ อันจะเอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชนโดยส่วนรวม ปีพุทธศักราช 2550 ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เน้นการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในระบบสังคมไทยโดยอาศัยบุคลากร ร่วมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

กลยุทธ์หนึ่งที่จะสามารถสร้างรายได้ในระบบเศรษฐกิจคือการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวคือ การบริหารและการบริการเพื่อสร้างรายได้เพื่อเป็นการสร้างรายได้รวมทั้งเสริมสร้าง ระบบเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและมีเสถียรภาพ ตลอดจนเน้นการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหม่ให้มีความชัดเจนและพัฒนาให้มีความยั่งยืนโดยเน้นการบริหารจัดการพื้นที่ โดยปรับปรุงมาตรฐานและควบคุมคุณภาพการบริการด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย การบริหารการจัดการเรื่องงบประมาณ และการปฏิบัติงานของคนในชุมชนหรือการจัดการงานพื้นที่ (Area Based Location) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและส่งเสริมบทบาทขององค์กรในชุมชนให้สามารถบริหารและจัดการชุมชนด้านการท่องเที่ยวแบบครบวงจร

การท่องเที่ยวในปัจจุบันสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยในระดับสูงเป็นอันดับแรกของประเทศ การเข้ามาของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศและภายในประเทศ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวในทศวรรษที่ 21

จึงมีการประชุมตกลงกันจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) โดยให้เป็นการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเพื่อได้ความรู้และประชาชนในท้องถิ่น มีบทบาท และมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมจัดทำ ร่วมได้รับผลประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ทางทะเล การท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือธรณีวิทยา ฯลฯ และการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และการควิลิชีวิตในชนบท เป็นต้น (รัตนาภรณ์ มหาศรานนท์. 2546 : 1-2)

ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมไทยนั้นมีมากมาย เช่น ขยายมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น ช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึกจำหน่าย และช่วยสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคม เป็นต้น โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่น เป็นมรดกตกทอดที่ควรแก่การเผยแพร่ และช่วยกันอนุรักษ์ฟื้นฟูให้คงอยู่คู่กับสังคมไทย เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของคน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังสามารถนำเงินตราเข้าประเทศ เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน และมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งในส่วนชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ได้กำหนดสิทธิของชุมชนไว้ชัดเจนในมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช. 2540 ว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและธรรมชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนซึ่งต่อมาทำให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของประเทศ มีศักยภาพสูงขึ้นจนทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศมากขึ้น (กษมา ประจง. 2546 : 2-3)

จังหวัดสมุทรปราการหรือเรียกกันทั่วไปว่า “เมืองปากน้ำ” เป็นเมืองชานกรุง ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเพียง 29 กิโลเมตร ในอดีตคือเมืองหน้าด่านทางทะเลที่สำคัญ ตั้งแต่สมัยอยุธยากระทั่งถึงต้นรัตนโกสินทร์ เพราะเป็นทางผ่านก่อนเข้าเมืองหลวง จึงมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์มาก ตลอดจนถึงตั้งอยู่ปากอ่าว ทำให้รับลมทะเลได้ตลอดปี แม้จะมีภาพลักษณ์ของเมืองอุตสาหกรรม แต่ในช่วงที่มีการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ จังหวัดสมุทรปราการก็ยังคงเต็มไปด้วยบรรยากาศของเสน่ห์เมืองเก่าที่ย้อนอดีตไปได้นับพันปี มีประวัติศาสตร์เรื่องราว น่าสนใจ มีสถานที่

ท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ตลาดโบราณ วิถีชีวิตเรียบง่าย ริมสองฝั่งคลอง สวนผลไม้ วิถีชีวิตการทำนา รวมทั้งป่าชายเลน และที่ราบลุ่ม รวมทั้ง อาหารทะเลสดนานาชนิด ในหลายอำเภอ ทั้งในอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อและอำเภอพระประแดง โดยเฉพาะอำเภอพระสมุทรเจดีย์มีพื้นที่ไม่ห่างจากกรุงเทพฯ

อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดสมุทรปราการ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 6 กิโลเมตร มีทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น องค์พระสมุทรเจดีย์ อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 2 ป้อมพระจุลจอมเกล้า อุทยานป่าชายเลน พิพิธภัณฑ์เรือหลวงแม่กลอง เจดีย์เชียงวัดสาขลา วิถีชีวิตชาวเลบ้านขุนสมุทรจีน เป็นต้น ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางจิตใจและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังความในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาศที่ 24 ภายหลังจากเสด็จพระราชดำเนินกลับจากการประทับ ณ เกาะสีชัง โดยเรือพระที่นั่งเข้าสู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา เมืองสมุทรปราการ ในวันพฤหัสบดีที่ 20 ตุลาคม 2430 บันทึกไว้ว่า

“วันพฤหัสบดี ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 12 ปีเถาะ นพศกศักราช 1249 เวลาเช้า 2 โมงครึ่ง เรือพระที่นั่งถึงสมุทรปราการ ทอดเรือพระที่นั่งตรงพระสมุทรเจดีย์ นมัสการพระสถูปและพระปฏิมาในพระวิหาร ทอดพระเนตรการต่างๆ”

จะเห็นได้ว่า ทรงเสด็จพระราชดำเนินมานมัสการพระสมุทรเจดีย์ทุกครั้งที่เดินทางออกนอกอ่าวจริงๆ โดยมีได้ขาด ดังข้อความในจดหมายเหตุที่ทรงบันทึกเอาไว้เมื่อ 131 ปีที่แล้ว (ปี พ.ศ. 2419) โบราณสถานเหล่านี้จึงควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติชาติ เพิ่มศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ธรรมชาติ ซึ่งมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น ไหว้พระบรมสารีริกธาตุ ไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ตามวัดต่างๆ รับประทานอาหารริมทะเลหรือริมฝั่งแม่น้ำ ชมพิพิธภัณฑ์ คูป่าชายเลน ชมการแปรรูปผลผลิตอาหารทะเลกุ้งเหยียดที่ขึ้นชื่อ นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจจากการได้ชิมชิมอาหารทะเล ชื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ซึ่งเป็นการบริการจัดการของชุมชน ทั้งยังส่งผลให้เกิดรายได้แก่ชุมชนจากการจำหน่ายอาหารทะเล ผลิตภัณฑ์แปรรูป ของที่ระลึก สร้างรายได้จากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอันเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของชุมชน (จุมพล สวัสดิ์ยาร. 2546 : 14)

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์พบว่า การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันทุกฝ่ายไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ยังไม่มีการจัดการให้เป็นหมวดหมู่ ชุมชนขาดความเข้มแข็ง ภาครัฐยังไม่ให้ความสำคัญกับการปรับตัวเอาวัฒนธรรมมาเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญ ของการส่งเสริมการท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้ขาดการ

ส่งเสริมทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยยังคงให้ความสำคัญด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก การทำงานระหว่างองค์กรต่างๆ ในเชิงบูรณาการยังมีน้อย ประชาชนในชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ทรงคุณค่าของชุมชนเสื่อมโทรมลง และประเพณีวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวชนบทที่น่าสนใจได้ถูกระแสโลกาภิวัตน์ครอบงำ หากปล่อยทิ้งไว้ในที่สุดแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรวมทั้งวิถีชีวิตเหล่านี้อาจถูกกลืนหายไป

เพื่อให้การแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ ได้รับการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นไปตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลต่อการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะแหล่งวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติด้านทิวทัศน์ของตำบลปากคลองบางปลากด ตำบลแหลมฟ้าผ่า ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ที่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ สามารถพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับและสามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะนี้ ทั้งนี้จะทำให้เกิดการพัฒนารายได้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มีงานทำตลอดปี ทั้งด้านการมีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย สถานประกอบการ รวมทั้งอาชีพอื่น ๆ ที่เกิดจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์หมู่บ้านหรือชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรและผลิตผล การบริหารจัดการและพัฒนาเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยความร่วมมือของชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ (สำนักงานจังหวัด. 2545 : 21)

แม้มีการประกอบการท่องเที่ยวมีอยู่บ้าง แต่ยังคงวางแผนที่ดีทำให้การจัดระบบไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันขาดความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ เป็นลักษณะที่ว่า ต่างคนต่างทำและรอรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งในความเป็นจริงนั้นสิ่งเหล่านี้สามารถสร้างร่วมกันและรับผลร่วมกันได้ เพียงแต่มีการจัดระบบที่ดีมีการพัฒนาและสร้างศักยภาพที่ร่วมกันก็สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างสูงสุด สำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำคัญสำหรับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะไปวางแผนปรับปรุง จัดการทรัพยากรท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ และเกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2. ศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

3. ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

คำถามการวิจัย

1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอพระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการที่สำคัญมีอะไรบ้าง แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นมีประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

2. ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการเป็นอย่างไร

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการมีแนวทางและวิธีการอย่างไร

ความสำคัญของงานวิจัย

1. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ

2. ทำให้ทราบศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

3. ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนา หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ ความสามารถของตนเอง และร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น

2. การพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง การทำให้การท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและยอมรับ

โดยทั่วไป และทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความก้าวหน้าสร้างการยอมรับแก่นักท่องเที่ยว

3. ศักยภาพ หมายถึง การนำความสามารถพิเศษต่าง ๆ ออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือสามารถยกระดับให้ดีขึ้นให้สูงขึ้น โดยการพัฒนาเพื่อบู๊ไปสู่จุดหมายได้อย่างก้าวหน้า

4. การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสนุกสนาน บันเทิง เริงรรมณ์ ประชุม สัมมนา ศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษา การติดต่อธุรกิจ ตลอดจนเยี่ยมเยียนญาติ พี่น้อง

5. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การนำสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชน ที่เกี่ยวข้องของการการท่องเที่ยว มาปรับปรุงหรือพัฒนาเพื่อเสริมประสิทธิภาพให้เป็นจุดเด่นของชุมชน เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็น วัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการ พัฒนาให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้ รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ นูมนองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีต ที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

7. การจัดการ หมายถึง การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ อย่างมีประสิทธิภาพ

8. ผู้ประกอบการ หมายถึง ประชาชนที่ผลิตสินค้า จำหน่ายสินค้าและบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

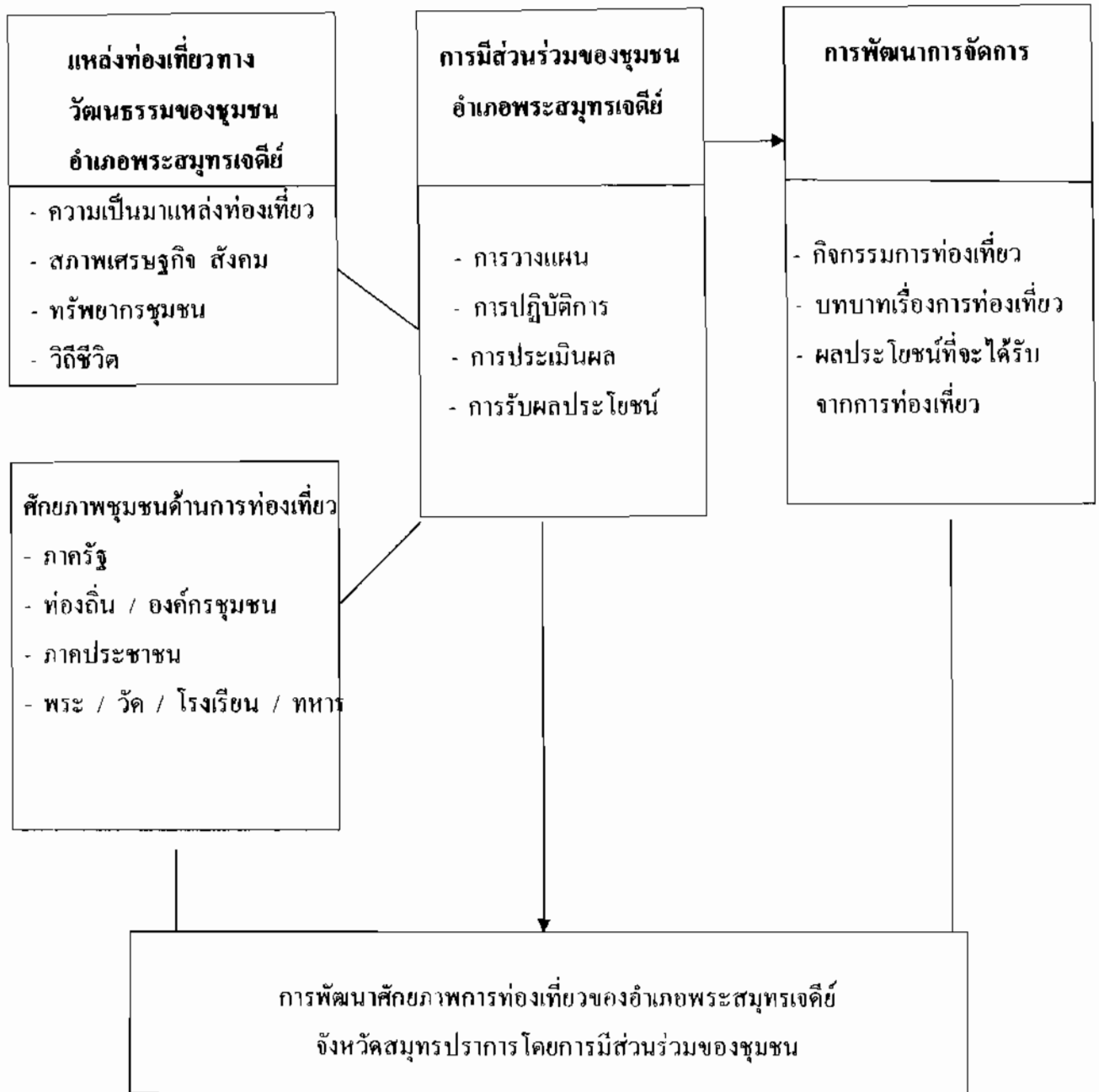
9. ประชาชน หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

10. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง องค์กรต่าง ๆ ทำกิจกรรมร่วมกันตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ กิจกรรมร่วมกัน และได้รับผลจากกิจกรรมนั้น ๆ ร่วมกัน

11. อำเภอพระสมุทรเจดีย์ หมายถึง อำเภอหนึ่งในจังหวัดสมุทรปราการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว

บทที่ 2

เอกสารและงานที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรปราการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
4. บริบทชุมชนที่ทำการวิจัย
5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
  - 5.2 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
  - 5.3 ทฤษฎีประวัติศาสตร์
  - 5.4 ทฤษฎีสังคมวิทยา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม

สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ขอมรับ แบบแผน กฎเกณฑ์ของกลุ่ม ร่วมกันในการดำเนินชีวิตมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งกลุ่มมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น จารีต ประเพณี และวัฒนธรรมที่กำหนดระหว่างกันและกัน ทั้งนี้อาจมีกฎที่คนในสังคมได้สร้างขึ้นมาเป็นกฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับ เพื่อมิให้สมาชิกในสังคมทำในสิ่งที่นอกเหนือจากการกำหนดไว้ในสังคมนั้นเอง

ลักษณะของสังคม

1. มีอาณาบริเวณเป็นที่รู้กันว่า มีขอบเขตแต่ไหน เพียงใด
2. อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นสมาชิกของสังคมเดียวกัน รู้ว่าใครเป็นพวก ของคนหรือ

ใครไม่ใช่พวกของตน

3. แบ่งงานกันทำตามความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน ร่วมมือช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน

4. มีความคิด ความเชื่อ บรรทัดฐานค่านิยมคล้ายคลึงกัน เพราะได้รับการ อบรมสั่ง

สอนขัดเกลามาอย่างเดียวกัน

หน้าที่ของสังคม

1. เสริมสร้างและผลิตสมาชิกใหม่ ได้แก่ ดำรงรักษาชีวิตมนุษย์ใน สังคม ให้สืบต่อกันโดยไม่ขาดสาย และผลิตสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเก่าที่สิ้นชีวิตไป

2. ผลิตแจกจ่ายสินค้าและบริการ ได้แก่ ผลิต จ่ายแจก และบริการเครื่อง อุปโภคแก่สมาชิกของสังคม

3. อบรมสั่งสอนขัดเกลาสมาชิกของสังคมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม ได้แก่ สังคม จะต้องอบรมสั่งสอนและขัดเกลาสมาชิกใหม่ ให้เรียนรู้ระบบระเบียบ กฎเกณฑ์ของสมาชิกนั้น ๆ

4. ดำรงรักษาไว้ซึ่งระเบียบกฎหมายของสังคม ได้แก่ การที่สังคมต้องจัดเจ้าหน้าที่ ควบคุม ดูแล ลงโทษผู้ละเมิดระเบียบกฎหมายของสังคม

ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งทุกอย่าง ในการดำเนินชีวิตของทุกคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การกิน เดิน นั่ง นอน พูด ทำ คัม กิน คิด ฯลฯ ในทุกอริยบทของชีวิต ล้วนเป็นวัฒนธรรม ทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่าเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมใด ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อประชาชาติ เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ ประเทศใด ชาติใด ถ้าขาดวัฒนธรรม หรือมีวัฒนธรรมอ่อนแอ ก็ไม่สามารถรักษาความเป็นชาติไว้ได้

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 746) ได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรม ไว้ว่า “วัฒนธรรม สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ”

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2585 ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

พระยาอนุมานราชชน (บันเทิง พาณิวัตร. 2549 : 6) กล่าวว่า “วัฒนธรรม คือสิ่งที่ มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม วัฒนธรรม คือ วิถีทางแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้”

สมาน พรหมอยู่ (2548 : 5) กล่าวถึง ความหมายของวัฒนธรรมในทัศนะของ นักปราชญ์ไทย ว่า คำว่า “วัฒนธรรม” เข้ามาสู่ภาษาไทยเมื่อ พ.ศ. 2475 โดยพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ขณะทรงพระยศเป็น พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เป็นผู้ทรงนำมาใช้ โดยแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “คัลเจอร์” (Culture) ซึ่งคำนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2514)

กล่าวทั่วไป หมายถึง “การปลูกฝังสิ่งใด สิ่งหนึ่งลงไป เพื่อให้เจริญเติบโตงอกเงยขึ้น”

ในแง่ของทางกลีกรรม เป็นการปลูกเมล็ดพืช เพื่อนำมาเป็นอาหาร แต่ในทางสังคม คำว่า “คัลเจอร์” ที่นำมาแปลว่า วัฒนธรรม นี้ หมายถึง การปลูกฝังสิ่งต่างๆ ลงในสังคมมนุษย์ และเมื่อปลูกฝังลงไปแล้ว ก็ได้มีการถ่ายทอดสิ่งปลูกฝังไว้นั้นระหว่างสังคมยุคหนึ่ง กับสังคมอีกยุคหนึ่ง ซึ่งสืบต่อๆ กันมา อันเป็นสิ่งที่เรียกว่า มรดกตกทอด ด้วยการนำประสบการณ์ และความรู้ ที่มนุษย์ผู้เป็นบรรพบุรุษ นำมาบอกเล่าแก่ลูกหลาน

สิ่งที่ได้ปลูกฝัง หรือมรดกตกทอดทั้งในทางวัตถุ และในทางปัญญา ที่ได้กล่าวมานี้ รวมเรียกว่า วัฒนธรรม ตามภาษาไทย หรือที่เรียกว่า คัลเจอร์ ในภาษาอังกฤษ อันความเจริญ ดังกล่าวทั้งในทางวัตถุต่างๆ และทางจิตใจหรือปัญญานั้น ซึ่งหมายถึงความรู้ วิชาการต่าง ในด้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ภาษา วรรณคดี และศิลปะทุกชนิด

สุพิศวง ธรรมพิมทา (สมาน พรหมอยู่. 2548 : 32 ; อ้างอิงมาจาก สุพิศวง ธรรมพิมทา. 2542) กล่าวถึง ความหมายของวัฒนธรรมในทัศนะของนักปราชญ์ตะวันตกว่า Kroeber และ Kluckhohn นักปราชญ์ชาวตะวันตกได้รวบรวมความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” พิมพ์ลงในหนังสือ คัลเจอร์ (Cultuer. 1963) จากนักวิชาการสาขาต่างๆ จำนวน 150 คน เช่น สาขานักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา และนักประวัติศาสตร์ เป็นต้น ต่างให้ความหมายวัฒนธรรมที่สอดคล้องกัน เช่น

Tylor (1987 : 62) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งทั้งปวงซึ่งซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ คุณธรรม กฎหมาย ธรรมเนียมประเพณี และสมรรถภาพ ด้านอื่น ๆ รวมทั้งนิสัยต่างๆ ที่มนุษย์ได้มาจากการเป็นสมาชิกของสังคม

Bronislaw Malinowski (1984 : 24) ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม ประกอบด้วย สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ สิ้นค้า ความคิด นิสัย ค่านิยมต่างๆ และกระบวนการทางเทคนิคทั้งปวง ที่เป็น มรดกของมนุษย์”

Clyde Kluehohn (1951 : 24) ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม หมายถึง มรดกทาง สังคม ได้แก่ มวลความรู้ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และทักษะที่พบเห็นทั่วไปในหมู่สมาชิกของ สังคมหนึ่ง ๆ เป็นผลผลิตเฉพาะจากประวัติศาสตร์แต่ละแห่ง อันแสดงถึงวิธีการดำเนินชีวิตที่ สร้างสรรค์อย่างสมบูรณ์และเด่นชัดสำหรับกลุ่มคนนั้น

อดัมส์ ฮอว์เบล และคณะ (Adamaon Hoebel and others. 1979) กล่าวเป็น ทำนองเดียวกันว่า “วัฒนธรรม เป็นแบบแผนพฤติกรรมจากการเรียนรู้ มีสมาชิกของสังคมแต่ละแห่ง ได้ร่วมกันสร้างขึ้นมา ภายใต้ระบบที่ผสมผสานกลมกลืน ประกอบด้วยส่วนที่เป็นวัตถุสิ่งของ และ ส่วนที่เป็นพฤติกรรมที่ผสมผสานกัน กลายเป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานต่าง ๆ จนทำให้ผู้คนทราบว่า จะกระทำอย่างไร และจะกระทำเมื่อใด”

จากความหมายของวัฒนธรรมของนักวิชาการหลายคน พอสรุปได้ว่าวัฒนธรรมหมายถึง บรรดาผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น คลอดจนความคิด ความเชื่อ และความรู้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดจากการเรียนรู้ การสร้างสมของมนุษย์ นำมาใช้ในการดำรงชีวิตร่วมกัน และสามารถถ่ายทอดกันได้จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังคนรุ่นต่อไป เพื่อนำมาใช้พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม รวมถึงช่วยแก้ปัญหาและช่วยสนองความต้องการของสังคม

ลักษณะของวัฒนธรรม

ณรงค์ เติ้งประชา (2539 : 5) ได้กล่าวว่า ทุกสังคมต้องมีวัฒนธรรมและวัฒนธรรมของแต่ละสังคมย่อมมีลักษณะเฉพาะที่แสดงออกให้ปรากฏ จนทำให้บางท่านใช้เชดของวัฒนธรรมเป็นเครื่องแบ่งอาณาเขตของประเทศชาติได้ ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมต้องประกอบด้วย

1. วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้ป็นสิ่งช่วยให้การดำเนินชีวิต ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนเป็นวัฒนธรรม
2. วัฒนธรรม เป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง (Integrative) เช่น ความรู้ ความเชื่อ วิธีในการดำเนินชีวิต สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ
3. วัฒนธรรม มีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ มิใช่เกิดขึ้นเอง โดยปราศจาก การเรียนมาก่อน และลักษณะข้อนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ กล่าวคือ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์ปราศจากการเรียนรู้มาก่อน หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสัตว์เกิดจากการเร้าของสัญชาตญาณ (Instinct) ส่วนมนุษย์นั้นมีสมองอันทรงคุณภาพ จึงสามารถรู้จักคิด ถ่ายทอด และเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าว เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่น ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรม
4. วัฒนธรรม มีลักษณะเป็นมรดกแห่งสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้และเครื่องมือไว้ในกระบวนการดังกล่าวช่วยอมาศัย การสื่อสาร โดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Communication) ได้แก่ การที่มนุษย์มีภาษาใช้ที่แน่นอน ซึ่งมีส่วนช่วย ให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อน ๆ ดำเนินสืบต่อกันนามิขาดสาย ดังนั้น วัฒนธรรม จึงมีลักษณะเป็นมรดกแห่งสังคม (Social Heritage)
5. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็น (Super Organic) หมายถึง สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์อย่างเดียวกัน ในทางกายภาพหรือชีวภาพนั้น อาจเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันไป ในแง่ของวัฒนธรรม กล่าวคือ ของสิ่งหนึ่งอาจนำเอามาใช้ในความหมายที่ต่างกันออกไป ในแต่ละสังคม ทั้ง ๆ ที่ ก็คือ สิ่งเดียวกันนั่นเอง ตัวอย่าง เช่น ลิ่น เป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของทุกคน ชาวธิเบต นำมาใช้ในการแสดงออกซึ่งความเคารพนับถือด้วยการแลกลิ่น ส่วนชาวไทย กับถือเป็นการ

6. วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) หรือแผนดำเนินชีวิต (Design for Living) ของมนุษย์

7. วัฒนธรรม เป็นผลจากการช่วยกันสร้างสรรค์ของมนุษย์ และได้มีการปรับปรุง ดัดแปลง สิ่งใดที่ไม่ดี หรือล้าสมัยก็เลิกใช้ไป สิ่งใดที่มีก็ยังคงเอาไว้ใช้ต่อไป เช่น การเพาะปลูกเดิม ใช้แรงสัตว์ ค่อมมาเห็นว่าเป็นวิธีที่ล้าช้า และล้าสมัยจึงประดิษฐ์ หรือซื้อเครื่องมือเครื่องจักรมาใช้ในงานเพาะปลูกมากขึ้น วัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลง (Change) และมีการปรับตัว (Adaptive) ได้

8. วัฒนธรรม มิใช่เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นของส่วนรวม สิ่งที่จะถือเป็นวัฒนธรรมได้จะต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับถือปฏิบัติ มิใช่เฉพาะคนใดคนหนึ่งยอมรับถือปฏิบัติ เท่านั้น

ประเภทของวัฒนธรรม

ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ 4 ประเภท ด้วยกัน และถือว่าเป็นการแบ่งประเภทในทางปฏิบัติ ได้ดังนี้

1. คติธรรม คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ และได้มาจากทางศาสนา
2. เนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย
3. วัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน ยารักษาโรค เครื่องมือเครื่องใช้
4. สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม นอกจากหมายถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันแล้ว ยังรวมทั้งระเบียบ มารยาทที่ติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด เช่น การแสดงความเคารพ การแต่งกายในโอกาสต่าง ๆ

สมาน พรหมอยู่ (2548 : 46) ได้กล่าวว่า สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ประดิษฐ์คิดสร้างขึ้นมาเป็นเครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน เครื่องมือประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ พฤติกรรมทางสังคม ศิลปะทุกแขนง ตลอดจนพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และเครื่องประเทืองจิตบำรุงใจ เป็นต้น เหล่านี้รวมเป็นวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) หรือรูปธรรม คือ ความเจริญงอกงามทางวัตถุ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้สำหรับงานต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ และเจดีย์ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถมองเห็นด้วยตา และสัมผัสถูกต้องได้

ด้วยกาย

2. วัฒนธรรมที่ไม่มีใช้วัตถุ (Non material Culture) หรือนามธรรม คือ ความเจริญงอกงามทางจิตใจ ทางอารมณ์ ที่ไม่สามารถจะมองเห็นได้ด้วยตา หรือสัมผัสได้ด้วยกาย ได้แก่ คุณธรรมต่าง ๆ มีความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา ความไม่โกรธ ไม่อิจฉาริษยา ไม่ตระหนี่ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น รวมถึงความคิด ความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยม ตลอดจนสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุนทรีย์ภาพทางอารมณ์ เช่น หนังสือวรรณคดีต่าง ๆ ที่ใช้ถ้อยคำสำนวนสละสลวย ไพเราะเพราะพริ้ง ให้ความรู้สึกซาบซึ้งจับจิกกินใจ ใครได้อ่านก็จะเกิดอารมณ์สุนทรีย์คล้ายคลึงตาม เช่น เรื่องขุนช้างขุนแผน รามเกียรติ์ มหาชาติเวสสันดรกัณฑ์ต่าง ๆ และพระปฐมสมโพธิกถา ซึ่ง รจนา โดยสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แบ่งเนื้อหาของวัฒนธรรมไทย ออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ศิลปกรรม (The Art) ได้แก่ ภาษา วรรณกรรม การละคร นาฏศิลป์ ดนตรี จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และศิลปะการแสดงอื่น ๆ
2. มนุษยศาสตร์ (Humanities) ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย การปกครอง ประวัติศาสตร์โบราณคดี ปรัชญา ศาสนา เป็นต้น
3. การช่างฝีมือ (Practical Craft) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอ การจักสาน การทำเครื่องถม เครื่องเงิน เครื่องทอง
4. กีฬาและนันทนาการ (Sports and Recreation) ได้แก่ มวยไทย กระบี่ กระบอง ตะกร้อ การเล่นพื้นเมือง เป็นต้น
5. คหกรรม (Domestic Arts) ได้แก่ ระเบียบในเรื่องการกินอยู่ มารยาทในสังคม การแต่งกาย การตกแต่ง เลหะสถาน การดูแลเด็ก เป็นต้น

ความสำคัญของวัฒนธรรมไทย

บันทิง พาพิจิตร (2549 : 9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมว่า เป็นเครื่องวัดและเครื่องกำหนดความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคม และขณะเดียวกันวัฒนธรรมยังกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ดังนั้น วัฒนธรรม จึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติมาก หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ดงามที่เหมาะสมแล้ว สังคมนั้นย่อมจะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ตรงกันข้ามหากสังคมนั้น มีวัฒนธรรม ที่ล้าหลังมีแบบของพฤติกรรมที่ไม่ดี มีค่านิยมที่ไม่เหมาะสม สังคมนั้นก็ยากที่จะเจริญก้าวหน้า และในที่สุดก็อาจสูญเสียความเป็นชาติได้ เพราะถูกรุกรานทางวัฒนธรรม

ประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการศึกษาวัฒนธรรม เป็นต้น ว่าการสร้างควมสงบเรียบร้อยของสังคม เพราะว่าวัฒนธรรมถือกรอบหรือแผนการดำเนินชีวิตของสังคม ทำให้ทุกคนมีประเพณีที่จะปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ทำให้การกระทบหรือขัดแย้งกันลดน้อยลง ความยุ่งเหยิง

วุ่นวายก็จะลดลง วัฒนธรรมที่ดีช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้า เช่น ความมีระเบียบวินัย การขยัน ประหยัด อุตุน การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

ความสำคัญของวัฒนธรรมสรุปได้ดังนี้

1. วัฒนธรรม ช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ มนุษย์พ้นจากอันตราย สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ ก็เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย
2. วัฒนธรรม ช่วยเหนี่ยวยิ่งสมาชิกในสังคม ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน ก็ย่อมจะมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน
3. วัฒนธรรม เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติ ชาติที่มีวัฒนธรรมสูงย่อมได้รับการยกย่อง และเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติ
4. วัฒนธรรม เป็นเครื่องมือกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
5. วัฒนธรรม ช่วยให้ประเทศชาติมีความรุ่งเรืองถาวร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากชาตินั้นมีวัฒนธรรมที่ดี มีทัศนคติในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ชีตมั่นในหลักขยัน ประหยัด อุตุน ความมีระเบียบวินัยที่ดีงาม สังคมนั้นก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง

ความเป็นมาของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมของแต่ละสังคมนั้น มีความเป็นมาจากสิ่งแวดล้อม ค่านิยม และการเผยแพร่ทางวัฒนธรรมความเป็นมาของวัฒนธรรมไทยนั้น พอจะกล่าวได้ว่ามาจากปัจจัยเหล่านี้คือ

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากภูมิประเทศเป็นที่อยู่ของคนไทย มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแม่น้ำ ลำคลอง คนไทยได้ใช้น้ำเพื่อประโยชน์ หลายประการ เมื่อถึงเวลาน้ำหลากมา คือ วันเพ็ญเดือน 11-12 คนไทยจึงทำกระทงไปลอยในแม่น้ำ ลำคลอง เพื่อขอขมาลาโทษต่อแม่น้ำคงคา จึงทำให้เกิดประเพณี ลอยกระทง นอกจากนั้นก็ยังมีประเพณีต่าง ๆ เกิดตามมา เช่น ประเพณี การแข่งเรือ ประเพณีลงเรือ ประเพณีการแห่กฐิน ฟ้าป่า เป็นต้น
2. ระบบการเกษตรกรรมสังคมไทย เป็นสังคมเกษตรกรรม คนไทยส่วนมากก็มีอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ จึงเกิดมีประเพณีขึ้นหลายอย่าง เช่น ประเพณีการขอฝน ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว นวดข้าว และการละเล่น เต้นกำรำเคียว เป็นต้น
3. ค่านิยม มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ค่านิยมบางอย่าง ก็กลายเป็นแกนของวัฒนธรรม กล่าวคือ วิถีชีวิตของคนไทย โดยส่วนรวมมีเอกลักษณ์ ซึ่งแสดงออกถึงความมีอิสรภาพ เสรีภาพ
4. อิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่น การเผยแพร่ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ซึ่งสามารถทำได้หลายอย่าง เช่น การติดต่อกันระหว่างผู้คนจากสังคมหนึ่งกับสังคมหนึ่ง การสื่อสารการขนส่ง ยังช่วยเผยแพร่วัฒนธรรม ที่เข้ามาเผยแพร่ เช่น ศาสนาพราหมณ์ เป็นที่มาของประเพณีต่าง ๆ

ในสังคมไทย เช่น ประเพณีการทำขวัญนา ประเพณีโกนจุก ประเพณีอาบน้ำศพ ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น พระพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นศาสนาประจำชาติแล้ว ยังก่อให้เกิดประเพณีอย่างมากมาย เช่น การทอดกฐิน กับทอดผ้าป่า และการก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและวัฒนธรรม

เน้นกลุ่มคน จำนวนคน และความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมที่มีต่อกัน วัฒนธรรมเน้นแบบแผน กฎเกณฑ์ วิธีการ หรือแบบอย่างในการดำเนินชีวิต สังคมจะขาดวัฒนธรรมไม่ได้ และวัฒนธรรมจะอยู่ตามลำพังโดยปราศจาก สังคม ไม่ได้เช่นเดียวกัน สังคมที่ขาดวัฒนธรรมจะมีสภาพขาดระเบียบทั้งสังคมและวัฒนธรรม ขาดกฎเกณฑ์ ขาดวิถีทางการดำเนินชีวิต ไม่ต่างจากสังคมสัตว์ เพราะสิ่งที่แสดงว่าสังคมมนุษย์แตกต่างไปจากสังคมสัตว์ก็คือ มนุษย์มีวัฒนธรรมนั่นเอง ส่วนวัฒนธรรมจะดำรงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยสังคม เพราะสังคมเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา ดังนั้นสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นของที่อยู่คู่กันตลอดเวลาและจะเป็นเช่นนี้ตลอดไป

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1. คำจำกัดความของ “การท่องเที่ยว”

คำจำกัดความของ “การท่องเที่ยว” สามารถมองได้เป็นสองลักษณะ โดยลักษณะแรกเป็นความหมายของอุตสาหกรรม บริการ ขนาดใหญ่ ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติ และอีกลักษณะหนึ่งเป็นความหมายของการศึกษาเรียนรู้ของมนุษย์ การได้รับประสบการณ์ตรง การค้นหาสิ่งที่แปลกใหม่ และค้นพบความรู้ใหม่ นั่นถือเป็นประสบการณ์อีกทางหนึ่ง จี มอแกนส์ และ ชอยล์ (Gee, Makens and Choy) จูฬามาศ ไชยสร (2536 : 11) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางที่ทำให้นักท่องเที่ยว มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน โดยที่นักเดินทางนั้นแหละ คือ นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีนักวิชาการของคนไทยหลายท่านที่ได้ให้คำจำกัดความของ “การท่องเที่ยว” อย่างเช่น

ศิริ อามสุโน ได้สรุปและให้นิยาม ของคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยตามปกติ ไปยังที่อื่น เป็นการชั่วคราว เพื่อทำการศึกษา และพักผ่อนหย่อนใจ หรือก่อให้เกิดการกระทำร่วมกันของมนุษย์ ทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคม จนเป็นเหตุดึงดูดใจให้เดินทางไปศึกษาและท่องเที่ยวตามแหล่งต่าง ๆ

วรรณภา วงษ์วานิช (กษมา ประวง. 2546 : 8 ; อ้างอิงมาจากวรรณภา วงษ์วานิช. ม.ป.ป.) ได้กล่าวสรุป ความหมายของการท่องเที่ยว ไว้ว่า การท่องเที่ยว เป็นคำที่มีความหมายกว้าง มิได้มีความหมาย ถึงการเดินทาง เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น

แต่ยังหมายถึงการเคลื่อนย้ายของประชากรจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทาง

ภายในประเทศ และการเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ ความสนุกเพลิดเพลิน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2527 : 5) ได้นิยามความหมาย เกี่ยวกับการท่องเที่ยวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ใช้หลักในการบริหาร เช่น การขนส่ง การนำเที่ยว การค้างแรม และยังรวมถึงกิจกรรมผลิตอื่น ๆ จำพวกการขายสินค้าที่ระลึกต่าง ๆ ด้วย

จากทัศนะ ของนักวิชาการสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัย ไปยังสถานที่ท่องเที่ยว เป็นการชั่วคราวของนักท่องเที่ยว โดยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติ เป็นจำนวนมหาศาล ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น เพราะจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวใน มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เข้ามาใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งจะต้องจ่ายเป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าบริการด้านอื่น ๆ และรวมค่าซื้อของฝากของที่ระลึก ซึ่งเป็นผลให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นและประเทศโดยรวมมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว

จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2543 : 6-8) จึงได้จัดนโยบายให้ความสำคัญ กับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งมีแนวคิดหลักว่าทำอย่างไร จะทำให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยที่กิจกรรมท่องเที่ยว ก็ยังสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมเยือนสม่ำเสมอ และกิจกรรมการบริการด้านการท่องเที่ยวยังคงมีกำไร โดยไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

นิคม จารุมณี (กษมา ประจง. 2546 : 10-11 ; อ้างอิงมาจาก นิคม จารุมณี. ม.ป.ป.) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ดังต่อไปนี้

1. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ เป็นเงินตราต่างประเทศ
2. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปของเงินตราต่างประเทศ มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลยภาพชำระเงิน
3. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชากรอย่างกว้างขวาง สร้างงาน สร้างอาชีพ มากมาย และเป็นการสร้างอาชีพเสริมที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการผลิตอาหาร

4. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างงาน สร้างอาชีพ โดยเฉพาะในธุรกิจทางตรง เช่น โรงแรม กักตักคาร์ บริษัทนำเที่ยว เป็นต้น
5. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
6. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย ถือว่าการเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่รัฐพึงสนับสนุน
7. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ไม่มีขีดจำกัดในเรื่องการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศ เหมือนการเกษตรอื่น ๆ ผลผลิตของการท่องเที่ยวจึงเสนอขายให้แก่นักท่องเที่ยวได้โดยมีความยั่งยืนไม่ผันแปร
8. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นเป็นมรดกตกทอด ที่ควรแก่การนำออกเผยแพร่ฟื้นฟูอนุรักษ์ไว้
9. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการสร้างความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น
10. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัย และความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
11. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพ สัมพันธไมตรี และความเข้าใจอันดี เป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคมได้พบปะทำความรู้จักและเข้าใจกัน

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ถึง ความสำคัญของการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม เช่น การผลิตสินค้าพื้นเมือง ธุรกิจร้านอาหาร การนำชมสถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น ส่วนเป็นการขายบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยผลประโยชน์จะตกอยู่ในชุมชนประเทศนั้น ๆ

การท่องเที่ยวในสังคมไทย

การท่องเที่ยวในสังคมไทย ในอดีตเริ่มจากการเดินทาง ของเจ้านายชั้นสูง ในสังคมสมัยก่อน ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวในความหมายของ Tourism ในปัจจุบัน แต่การท่องเที่ยว ที่มีมาแต่โบราณ คือ การเดินทางไปจาริกบุญแสวงบุญ เช่น การเดินทางไปนมัสการพระพุทธบาท จังหวัด สระบุรี ซึ่งผู้คนแต่โบราณ เชื่อกันว่าถ้าใครได้ไปนมัสการพระพุทธบาท จังหวัด สระบุรี ครบ 7 ครั้ง ถ้าตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ เพราะในอดีตการเดินทางไปนมัสการพระพุทธบาท เป็นไปด้วยความยากลำบาก ผู้ที่จะไปนมัสการพระพุทธบาทได้ จะต้องมีความแข็งแรงกล้า จึงทำให้เกิดความเชื่อดังกล่าวเป็นต้น

สมัยโบราณมีการเดินทางไปมา ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เช่น พม่า

กัมพูชา จีน โปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส แต่การเดินทางเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์หรือเหตุผลใจ

เพื่อการค้าขาย การเจริญสัมพันธไมตรี การสงคราม การเมือง การศาสนา และวัตถุประสงค์อื่น ๆ ทั้งสิ้น ไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการบันเทิงเรีงรมย์เลย การบันเทิง คือ เป็นผลพลอยได้อย่างหนึ่งเท่านั้น การที่จะดูว่าการเดินทางครั้งใด เป็นการท่องเที่ยว ต้องดูวัตถุประสงค์และจุดหมายเป็นหลักสำคัญ เช่น

1. การเดินทางของสุนทรภู่ ในโอกาสต่างๆ ที่หลายคน หรือ แม้แต่การท่องเที่ยวนำประเทศไทย กล่าวว่าเป็น Tourism รุ่นแรกนั้นจริงๆ ไม่ใช่การท่องเที่ยวแต่เป็นการเดินทางเพื่อลี้ภัย หรือไปทำกิจเฉพาะบางอย่างให้สิ้นสุด

2. การเดินทางของราชทูตไทย สมัยรัชการที่ 4 ที่ไปเจริญพระราชไมตรีกับอังกฤษในรัชสมัยของสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย ก็ไม่ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวตามที่เข้าใจกัน แม้ว่าจะมีหนังสือ “จดหมายเหตุราชทูตไทยไปอังกฤษ” ของหม่อมราชโชทัย ซึ่งต่อมาได้ดัดแปลงเป็น “นิราศลอนดอน” ออกมาก็ตาม

3. การเสด็จประพาสหัวเมือง และต่างประเทศ ทั้งยุโรปและประเทศเพื่อนบ้านของรัชการที่ 5 ทั้งการเดินทางเป็นกลุ่มใหญ่ ในลักษณะ Grand Tour ก็ไม่ถือว่าเป็นการท่องเที่ยว (Tourism) ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ของการเสด็จพระราชดำเนิน คือ การดูงานเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงประเทศ ส่วนการเสด็จประเทศดิน ตามหัวเมือง ก็ถือเป็นพระราชกรณียกิจ ที่จะมีพระประสงค์จะศึกษาภาวะความเป็นอยู่ของราษฎร และเมื่อผ่อนคลายความเคร่งเครียดทางการเมืองในพระราชสำนักในขณะเดียวกัน พระองค์ก็ทรงได้รับความเกษมสำราญตามสมควร

แต่ในกรณีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 6 เสด็จพร้อมข้าราชการบริหารประพาสสุโขทัย สวรรคโลก และศรีสัชนาลัย เพื่อการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และได้มีการบันทึกเป็นหนังสือชื่อ “เที่ยวเมืองพระร่วง” ออกมา เหตุการณ์ครั้งนี้น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในความหมายใหม่ได้

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีผู้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้หลายแนวคิด ดังนี้

โครงการวัฒนธรรมซึ่งได้นำเสนอการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ อธิบายถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ไว้ในบทนำของหนังสือ วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2540) ว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมาองตนเองอย่างเข้าใจในความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การศึกษา เช่น เมื่อจะไปเที่ยวนครวัด เราจำเป็นต้องศึกษาทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรม ความกิด ความเชื่อของผู้คนในอดีต ซึ่งจะทำให้เราทราบถึงแรงบันดาลใจในการสร้างสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้นได้

นอกจากนี้ต้องมีการเรียนรู้ สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตปัจจุบัน ทั้งภาษา วัฒนธรรม อาหาร ความเป็นอยู่ของประชาชน ที่เราจะไปเยือน ก็เป็นเรื่องที่จะเป็นเช่นกัน

ในปัจจุบันจึงมีการจัดการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบที่กำลังได้รับความนิยม คือ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ Cultural Tourism (สัตตา รัตนภูมิพงษ์, 2546 : 15 ; อ้างอิงมาจาก Ecotourism Network Newsletter, 1996 : 7) เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยว ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสและศึกษา เรียนรู้วัฒนธรรมและอารยธรรมของมนุษย์ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีในท้องถิ่น สามารถสรุปสาระสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ดังนี้

1. เน้นวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น ของชุมชนหรือสังคมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ไม่ว่าจะวัฒนธรรมนั้นจะมีมาแต่ดั้งเดิมหรือรับเข้ามาใหม่ก็ตาม

2. จุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การนำเสนอวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้ขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) คือท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบและสงวนรักษาไว้ ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและเพิ่มพูนคุณภาพประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมมาสู่ชุมชนท้องถิ่น และประชาชาติ (Ecotourism Network Newsletter, 2539 : 7)

3. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

คือการท่องเที่ยวที่มุ่งเข้าไปสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ มุ่งเน้นการศึกษา วัฒนธรรมและอารยธรรมของมนุษย์ ซึ่งสามารถรวมแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี การจำแนกประเภทเป็น Cultural Tourism มีความชัดเจนในทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนหรือสังคม Endemic Tourism หมายถึง เอกลักษณ์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะดั้งเดิมของคน หรือท้องถิ่นของประเทศนั้น ๆ โดยสรุปหมายถึงการท่องเที่ยว ซึ่ง

1. เป็นความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ของชุมชนหรือสังคมของแหล่งท่องเที่ยวประเทศนั้น ๆ ไม่ว่าจะวัฒนธรรม หรือ ขนบธรรมเนียมประเพณีนั้นจะเป็นสิ่งที่มีมาแต่ดั้งเดิม หรือเป็นสิ่งที่รับเข้ามาใหม่ก็ตาม

2. ลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์เฉพาะนั้นสามารถที่จะนำเสนอ หรือเป็นจุดสำคัญในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้

3. การท่องเที่ยวในรูปของ Endemic Tourism นี้จะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ก็คือการท่องเที่ยวที่ให้ความรับผิดชอบ และสงวนรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมสภาพแวดล้อม และเพิ่มพูนคุณภาพประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม มาสู่ชุมชน

ท้องถิ่นและประชาชาติ (Ecotourism Network Newsletter, 2539 : 7)

ชั้นยา นวลละออง (2547 : 118) ได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ของมิด มาสนับสนุนแนวคิดของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า การปะทะสังสรรค์จะต้องเกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่สามารถเข้าสัญลักษณ์เหล่านั้นด้วย และที่สำคัญที่สุดคือบุคคลที่จะนำความหมายทางสังคมไปใช้ตอบสนองสัญลักษณ์นั้นด้วย เช่น พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของศาสนาพุทธ เมื่อชาวพุทธเห็นต้องกราบไหว้ และธงชาติไทยเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทย เราจึงร่วมใจขึ้นตรงเคารพธงชาติ เพื่อความภาคภูมิใจในเอกราช และความเสียสละของบรรพบุรุษไทยทุกครั้ง เมื่อเชิญธงขึ้นสู่ยอดเสา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บุคคลชอบที่จะเรียนรู้ความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ต่าง ๆ เข้ากับชีวิตประจำวันที่ตนเองเป็นผู้กระทำ หรือ เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ซึ่งอธิบายได้ว่า โบราณวัตถุประสงฆ์สถานของไทย ถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาในสัญลักษณ์ในฐานะเป็นมรดกของชาวไทยทุกคน

สมบัติ กาญจนกิจ (ชั้นยา นวลละออง. 2547 : 19 ; อ้างอิงมาจากสมบัติ กาญจนกิจ. ม.ป.ป.) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมนันทนาการ ที่บุคคลและชุมชนให้ความสนใจ และนิยมเลือกช่วงเวลาว่าง หรือเวลาอิสระมากที่สุดประเภทหนึ่ง เพราะเป็นกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีรูปแบบที่น่าสนใจหรือเรื่องสิ่งดึงดูดความสนใจที่มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมมีดังนี้

1. กิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรม และกิจกรรมที่ส่งเสริมทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดการแสดงออกทางวัฒนธรรม และอารยธรรมทางมวลมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ พอดีแบ่งออกได้เป็นงานเทศกาล ศิลปะหัตถกรรม ดนตรี ประเพณี และชีวิตพื้นบ้าน ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความสนใจคือ

1.1 เทศกาล นักท่องเที่ยว สนใจเทศกาลต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนาน คึกคัก เล่นเกมส์ เช่นเทศกาลสงกรานต์ ลอยกระทง แห่บั้งไฟ ปีใหม่ งานฉลองมาร์ติกาส์ ในกรุงนิวยอร์ก ลีน เทศกาลออกโคเบอร์เฟส ในเมืองมิวนิค เทศกาลคริสต์มาสของชาวคริสต์ เทศกาลไหว้พระจันทร์ของชาวจีน เป็นต้น

1.2 ศิลปะ นักท่องเที่ยว ให้ความสนใจเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมศิลปะ เช่น ภาพวาดรูปปั้น แกะสลัก ภาพเขียน สถาปัตยกรรม หรือแหล่งผลิตทางศิลปหัตถกรรม โดยจัดเป็นเทศกาลเพื่อดึงดูดความสนใจ เช่นในยุโรป สหรัฐอเมริกา และประเทศไทย เช่น เทศกาลศิลปะเคดินเบอร์อะในสกอตแลนด์ เทศกาลดนตรี ในนครเวียนนา สัปดาห์แห่งศิลปหัตถกรรมศิลปะอาชีพ

1.3 งานหัตถกรรม เช่น งานหัตถกรรมของชาวเขา ชาวเกาะเป็นพื้นดินเผาของชาวมอญ งานแกะสลัก เครื่องเฟอร์นิเจอร์ เครื่องเงิน เครื่องประดับ อัญมณี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ประเทศไทย มีชื่อเสียงไปทั่วโลก เพราะมีช่างหัตถกรรมที่มีความละเอียดอ่อนวิจิตรพิสดาร ดังนั้น

งานด้านหัตถกรรม จึงเป็นกิจกรรมวัฒนธรรมที่เป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่สำคัญประเภทหนึ่ง

1.4 คนตรีและการเต้นรำ เช่น การฟ้อนรำ และรำวงแบบของไทย การเต้นแบบโพลีเนเซียน ของฮาวาย การเต้นบัลเลต์ โอเปร่า เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวนานาชาติ เป็นต้น

1.5 ประเพณีและชีวิตพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวต่างชาติและในประเทศ มีความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับวิถีชีวิต และการแต่งกายของชาวบ้านในท้องถิ่น หรืออาจเรียกว่าประเพณีและชีวิตพื้นบ้าน ตัวอย่างเช่น กรุงเทพมหานคร ในอดีตเคยมี คูคลองมากมาย การคมนาคมก็ต้องสัญจรโดยทางน้ำ นักท่องเที่ยวจึงสนใจชีวิตชาวบ้านริมคลอง หรือสนใจวิถีชีวิต การแต่งกายของชาวเขา ชาวเล ชาวเกาะ ในต่างประเทศก็เช่นเดียวกัน

1.6 ภาษา นักท่องเที่ยวมีความสนใจจุดหมายปลายทางว่า ประเทศนั้นสามารถสื่อสารความเข้าใจกันได้ดีหรือไม่ ดังนั้น ภาษากลาง เช่น ภาษาอังกฤษ จีน สเปน และ ญี่ปุ่น จึงมีบทบาทสำคัญและเป็นตัวแปร ในการเลือกจุดหมายปลายทางด้วย นอกเหนือจากมันคงและปลอดภัย

2. สิ่งดึงดูดใจทางศาสนา

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็น หลายร้อยล้านคน เดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนาในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ซึ่งนี่เพราะต้องการมีโอกาสสัมผัสกับสถานที่ที่สำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นเผยแพร่ทางศาสนา หรือเป็นต้นกำเนิดของศาสนาต่าง ๆ เช่น เมืองเมกกะ เป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลาม เมืองเยรูซาเลมเป็นศูนย์กลางของศาสนาฮิว และศาสนาคริสต์ที่กรุงวาติกัน เช่นเดียวกับประเทศไทย เพราะเป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนา มากกว่าที่อื่นใดในโลกในปัจจุบัน นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้เลือกที่จะใช้เวลาว่างขณะท่องเที่ยว ณ ประเทศจุดหมายปลายทาง เยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่นวัด โบสถ์ อาราม หรือสุเหร่า เพื่อการศึกษาเรียนรู้ เปรียบเทียบกับสิ่งที่ตนเองชอบและศรัทธาด้วย

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยว พักผ่อน ชื่นชมความงามและวิถีชีวิตของประชาชนตามเมืองและแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ทั้งยังมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและดำเนินงานวัฒนธรรมส่วนภูมิภาค (สำนักงานจังหวัดประจำปี. 2550 : 27-32)

เนื่องจากประเทศไทยเป็นชาติที่มีความเจริญด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพกาล ซึ่งเป็นมรดกและเป็นสมบัติล้ำค่าที่แสดงถึงความเป็น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำ ไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งจริงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ และต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น คอบุคคล วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้น ให้น้อยที่สุดในขณะที่เดียวกัน ชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้ และการจ้างงานอันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

เทียนชัย วงศ์สุวรรณ (2550 : เว็บไซต์) กล่าวในการอภิปรายเรื่อง “วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” ว่า การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก ในการพัฒนาการของสังคมไทย เป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดที่เคยมีมา ทำเงินให้กับประเทศอย่างมหาศาล และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนไทยอย่างรุนแรงที่สุดที่เราต้องตั้งคำถามกับภูมิปัญญา เรื่องการท่องเที่ยวของไทยก็เพราะว่า ภูมิปัญญาชุดนี้ไม่เคยถูกระแทกอย่างรุนแรง ไม่เคยถูกตั้งคำถามอย่างจริงจังว่า นอกจากเงินตรารายได้ของประเทศแล้ว มันนำมาซึ่งความสูญเสียอะไรบ้าง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบเดิม ๆ ได้ทำให้ทุกอย่างกลายเป็นเรื่องของการค้า ในเวลาเดียวกันก็นำไปสู่การทำลายวัฒนธรรมในหลายรูปแบบ หรือสร้างวัฒนธรรมบางอย่างซึ่งนำไปสู่การทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างรุนแรง พื้นที่ที่มีความสำคัญทางนิเวศวิทยาจำนวนมาก ตกไปอยู่ในมือของนายทุนกลุ่มหนึ่ง วัฒนธรรมในชนบทภายนอกเข้ามามีชีวิต การกระทำเหล่านี้เท่ากับเป็นการปล้นวัฒนธรรม

สิ่งที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำอยู่ก็คือ การแสวงหาสิ่งแปลกประหลาดให้แก่ นักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวเองก็ต้องการสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ากลัวเพราะนี่คือการแทรกเข้าไปในโลกส่วนตัว (Private World) ของผู้คน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ได้ลดระดับชีวิตที่เป็นส่วนตัวของผู้คนให้กลายเป็นมหรสพ เช่น การไปดูกระเหรี่ยงคอยาว ก็เหมือนกับการไปดูละครสัตว์อย่างหนึ่ง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) จึงถูกเสนอขึ้นพร้อม ๆ กับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecological Tourism) เพื่อฝ่าวงล้อมของการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิม โดยเน้นที่การพัฒนาด้านภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและไม่มีการนำวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นมาทำให้เป็นสินค้า

จิระนันท์ พิตรปรีชา (2550 : เว็บไซต์) ซึ่งเคยทดลองจัดนำเที่ยวในลักษณะที่เป็น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มองว่า ที่ผ่านมามคนไทยนิยามคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้จำกัด เกินและมักเคยชินกับการท่องเที่ยวที่ต้องไปดูอะไรสักอย่างหนึ่ง เช่น ปราสาทราชวัง ชมการแสดง เที่ยวเทศกาล แต่ความจริงแล้วการไปสัมผัสกับวิถีชีวิตของผู้คนธรรมดา ๆ ก็น่าสนใจและมีสิ่งให้เรียนรู้

ธีรภาพ โลหิตกุล (2545 : 11) ผู้ผลิตผลงานสารคดีเชิงท่องเที่ยวเห็นว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้ประเทศไทยสูญเสียรากฐานทางวัฒนธรรมไปมากมาย ซึ่งจะทำให้ไทยเป็นประเทศที่ไม่มีอะไรน่าสนใจอีกต่อไป “มรดกแห่งอดีต เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีราคาในสังคมสมัยใหม่” เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมดั้งเดิมจะเป็นจุดของการท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ แต่ปัญหาของไทยเราคือ สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งมักจะตามใจนักท่องเที่ยวมากเกินไป และบุคคลภายนอกมักเข้าไปปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้าน เช่น สีดาโชน กลับถูกจกมาเข้าแถวหน้ากระดานเรียงหนึ่ง เพื่อต้อนรับประธานในพิธีเปิดงาน ซึ่งในขณะนี้ได้กลายเป็นเทศกาลที่จัดไว้ให้นักท่องเที่ยวชม แม้กระทั่งชาวบ้านก็บ่นว่าวิญญาณของสีดาโชนดั้งเดิมนั้นแทบจะหายไปหมดแล้ว ธีรภาพ เสนอว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะต้องทำให้คนเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ต้องไม่ตามใจนักท่องเที่ยว และคนภายนอก ไม่ควรเข้าไปปรับเปลี่ยนอะไรควรเข้าไปอย่างผู้มาเยือน รักษาสัดส่วนระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับการรักษาความเป็นตัวของตัวเองของคนในท้องถิ่น และประการสุดท้ายคือจะต้องให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทั้งในแง่ของการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวและเรื่องราวได้ที่คนในท้องถิ่นจะได้รับ เพื่อนำกลับไปบำรุงรักษา ต้นทุนทางวัฒนธรรมนั้นให้คงอยู่ต่อไปด้วย

นอกจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะเป็นทางเลือกใหม่ ในการท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบ ทางลบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนแล้ว ยังมีมิติของการศึกษาประวัติศาสตร์แฝงอยู่ด้วย เช่น การไปท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้าน ในลักษณะที่เป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นั่นคือการเดินทางเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน แทนที่จะดูแลความแปลกประหลาดของสถานที่ และผู้คน จะทำให้เราได้รู้จักประเทศของเรามากขึ้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการเดินทางทางภูมิปัญญา เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของไทย ผ่านการเดินทางท่องเที่ยวและการศึกษาวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านซึ่งมีอดีตที่เกี่ยวข้องกับไทย

4. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.1 เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ประกอบด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงามของวัฒนธรรม

4.2 เพื่อศึกษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น

4.3 เพื่อศึกษาเรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ

4.4 เพื่อศึกษารูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนาจารีตประเพณี

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น โดยมีปัจจัยพื้นฐานทางวัฒนธรรม 3 ประการ คือ

1. เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น

2. เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ต้องดูแลรักษาให้คงไว้ถึงคุณค่า สิ่งแวดล้อมและคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3. เพื่อให้นักท่องเที่ยว ได้รับความพึงพอใจสูงสุด แต่ขณะเดียวกันก็ต้องเคารพให้วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น

5. ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งได้ 5 ประเภท

5.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism)

5.2 การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism)

5.3 การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism)

5.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism)

5.5 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Culture Healte Tourism)

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถสรุปได้ว่า เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มุ่งเข้าไปสัมผัสวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์ มุ่งเน้นการศึกษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ดั้งเดิม หรือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ชุมชนนั้นรับมาใหม่ อันทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ความรัก ความหวงแหน พึ่งพิง และใช้ประโยชน์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดคุณค่ามากที่สุดโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติสภาพแวดล้อม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ และธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ของผู้คนในอดีต และเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น

ธนศ ศรีสถิต (2537 : 2) ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีอยู่มากมายเกือบทุกเดือนทุกจังหวัดในประเทศไทย และแต่ละจังหวัดยังมีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มหลากหลายประเภท การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะความสนใจของนักท่องเที่ยว ได้เป็น 3 ประเภทคือ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2537 : 52-53)

1. แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะเด่น แปลก สวยงาม และมีคุณค่า ต่อการเข้าไปศึกษาหรือเมื่อพักผ่อน หย่อนใจ เช่น ภูเขา ถ้ำ น้ำตก สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติบางแห่งนั้น มนุษย์ได้เข้าไปตัดแปลง เสริมสร้าง และทำให้ธรรมชาติที่แท้จริงเปลี่ยนแปลงไป เช่น อ่างเก็บน้ำหรือทะเลสาบเหนือเขื่อน ที่สร้างขึ้นมา เพื่อเก็บกักน้ำก็ยังจัดว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น ภูกระดึง คอยอินทนนท์ น้ำตกเอราวัณ เกาะภูเก็ต เป็นต้น

2. แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุสถาน และศาสนา คือ สถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องหรือเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณคดี และศาสนา เช่น โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง เป็นต้น

ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง วัดเบญจมบพิตร เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรม ประเพณี แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ได้แก่ งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง เป็นต้น ตัวอย่างเช่น แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ เช่น วิถีชีวิตของผู้คนที่ตลาดน้ำอำเภอดำเนินสะดวก งานแสดงที่จังหวัดสุรินทร์ งานลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟที่จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทนี้ของการท่องเที่ยว อาจสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจ สามารถทำให้มนุษย์เกิดความต้องการทางสังคม และตอบสนองความต้องการ โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในรูปแบบที่หลากหลายและต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ

6. กระบวนการ การจัดการท่องเที่ยว

ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมาย จำเป็นต้องมีการวางแผน หรือ นโยบายในการปฏิบัติงานนั้น ๆ เพื่อเป็นกรอบหรือแนวทางให้ผู้ปฏิบัติตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ ในการจัดการการท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน ได้มีการกำหนดนโยบายการจัดการการท่องเที่ยว ไว้ แผนงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นแผนหรือแม่บทหลักในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยประเทศไทยได้เริ่มบรรจุ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) จากการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าว ส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำรายได้เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี จนกระทั่งในปี 2525 การท่องเที่ยวทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศสูงสุด เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่น ๆ คือ เท่ากับ 23,879 ล้านบาท (กองวิชาการและฝึกอบรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540 : 19) ดังนั้นในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่อ ๆ มา จึงได้ให้ความสำคัญและบรรจุ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วย จะเห็นได้ว่า จากอดีตที่ผ่านมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศด้วยการสร้างและกระจายรายได้ รวมทั้งสร้างงานอาชีพอย่างกว้างขวาง

ปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินับแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง โดยได้กำหนดให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาตามแผน 10 ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมของคน คือ เป็นรูปแบบการพักผ่อนหย่อนใจ หรือนันทนาการอย่างหนึ่งของมนุษย์ เพื่อผ่อนคลายความเคร่งครัดจากการใช้ชีวิตประจำวัน โดยสรุปคือ เพื่อผลทางสุขภาพจิต

2. การท่องเที่ยวเป็นเรื่องของการสนองตอบความต้องการภายในของคนในแง่ของการอยากรู้อยากเห็น หลีกหนีความจำเจเบื่อหน่ายที่มีอยู่ต้องการเพิ่มสิ่งแปลกใหม่ กับความสงสัยต่าง ๆ โดยสรุป คือ เพื่อผลทางความคิด

3. การท่องเที่ยวเป็นวัฒนธรรมของคน เป็นเรื่องที่ทุกคนปฏิบัติกันทั่วโลก เป็นกิจกรรมที่แทบจะทุกคนชื่นชอบ เป็นสิ่งที่ทำให้คนภูมิใจ การกำหนดรูปแบบ วิธีการ มีการสืบทอด เผยแพร่ ฯลฯ ซึ่งเป็นแรงผลักดันจากข้อ 1 และ 2 ที่กล่าวมา

4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์จากการได้พบเห็นในสิ่งที่แตกต่างไปจากชีวิตประจำวันปกติ เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น เกิดวิสัยทัศน์ โดยสรุป คือ เพื่อผลทางการเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญา

จากเหตุผลทั้ง 4 ข้อ ดังกล่าวนั้น จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ ความต้องการของมนุษย์ในการท่องเที่ยวพักผ่อนมีมากขึ้น รวมทั้งปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ หลายประการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความสะดวกรวดเร็วในการเดินทางคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร การนำเสนอข้อมูลสื่อสารเพื่อเชิญชวนให้มีการท่องเที่ยวรวมทั้งการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกตลอดจนการจัดรูปแบบหรือวิธีการที่น่าสนใจ ในการเดินทางท่องเที่ยว ในการที่จะกำหนดเป้าหมาย ในการพัฒนาท่องเที่ยวไทยเพื่อสู่ทิศทางที่ยั่งยืน จึงหมายถึงการมุ่งเน้นในสิ่งที่ก่อประโยชน์ต่อคน ส่งเสริมให้คนมีความรู้ มีค่านิยมที่ดี มีจิตสำนึกและจรรยาบรรณในการท่องเที่ยว โดยถือเอาคุณค่าของการท่องเที่ยวตามเหตุผลทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาเป็นสื่อแห่งการพัฒนา หรือเป็นกระบวนการสร้างคนที่สำคัญอย่างหนึ่ง ดังนั้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงสมควรที่ยึดถือ คือ เอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เป็นแนวทาง หรือเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาด้วย ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาดน พัฒนาสุขภาพจิต พัฒนาความคิด พัฒนาสติปัญญา พัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม อาจจะใช้การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Eco-tourism) Green-tourism (การท่องเที่ยวตามธรรมชาติ) Culture Tourism (การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม) ฯลฯ

และเนื่องจากแนวทางคามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดให้ “คน” เป็นศูนย์กลาง หรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา โดยความหมายของ “คน” มิใช่หมายความเพียงเฉพาะคน หน่วยงาน องค์กรผู้มีอำนาจ คนผู้เป็น

นักท่องเที่ยวนักหรือประชาชนผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นต้องเป็นเป้าหมายของการพัฒนาด้วย ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นพัฒนา คนเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญ จะทำให้เกิดผลดีด้วย คือ

1. คนที่เป็นนักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์จากความพึงพอใจกับสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดความรู้และสร้างสรรค์สติปัญญา เข้าใจใน โลกและสภาพแวดล้อมในโลกทัศน์ที่แตกต่างไปจากที่ตัวเองรู้จัก
2. คนที่มีสิทธิในคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น ได้เกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิต มีความรู้เพื่อพัฒนาระเบียบชีวิต และวิสัยทัศน์ที่จะสร้างคุณค่าให้กับตัวเองในวันข้างหน้า สามารถสืบสานและดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่น ไว้มิให้แปรเปลี่ยนชุมชนมีความเข้มแข็ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญ
3. คนที่มีสัมมาอาชีพกับการท่องเที่ยว ให้เกิดความตระหนักในการที่จะรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ที่จะรับประโยชน์แก่คนและส่วนรวมได้อย่างยั่งยืนตลอดไป
4. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอันมีคุณค่าของคนไทย ถูกใช้อย่างชาญฉลาดก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในระยะเวลาที่ยาวนานที่สุด และก่อปัญหาผลกระทบน้อยที่สุดสามารถมีใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป เป็นการพัฒนาท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน (พรหมเมธ นาคมทอง. 2539)

นอกจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเอง ก็ได้จัดให้มีการจัดทำนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีรายละเอียดนโยบาย คือ

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาว และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป
2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางการท่องเที่ยว
3. สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาเครือข่ายการคมนาคมขนส่งและสื่อสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้
5. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยว และเป็นเจ้าของบ้านที่ดี

6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีปริมาณและคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
7. กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับความคุ้มครอง ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535
8. ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่งเสริมการพัฒนาสังคม
9. ส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น
10. สร้างค่านิยมให้คนไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มดุลการท่องเที่ยงให้มีมากขึ้นและเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น
11. พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็น และเหมาะสมในลักษณะของการลงทุน ร่วมทุน หรือให้การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุน เพื่อประโยชน์โดยส่วนร่วมของชาติและองค์กร

พรทิพย์ สิริภานุมาศ (2536 : 24) กล่าวว่า การบริหารมีความสำคัญ ทั้งต่อสังคมโดยรวมแต่ต่อองค์กรแต่องค์กร เนื่องจากองค์กรจะคงอยู่ หรือเลิกล้มไปนั้น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการบริหาร เช่น เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ของผู้นำท้องถิ่น จะดำเนินไปด้วยดี เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ได้หรือไม่ และมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพการบริหารจัดการของผู้นำท้องถิ่นเป็นสำคัญ

การบริหารจัดการท่องเที่ยว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือและความคิดเห็นจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่ง Edward (1994) ได้จำแนกเป็น 2 ฝ่าย คือ กลุ่มที่มีบทบาทหลัก ได้แก่ นักวางแผน ผู้เชี่ยวชาญตลาดการท่องเที่ยว นักเศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยว นักวางแผนโครงสร้างคมนาคม และกลุ่มที่มีบทบาทรอง ได้แก่ นักนิเวศวิทยา นักสิ่งแวดล้อม นักสังคมสงเคราะห์ นักมานุษยวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนอัตราค่าจ้างแรงงาน ผู้เชี่ยวชาญด้านการโรงแรมและการบริหาร สถาปนิกผู้เชี่ยวชาญการสร้างสาธารณูปการ นักวางแผนการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

การจัดการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางซึ่ง D.Amore (1983) (Eric Laws. 1995) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. ทำให้ประชาชนได้ทราบถึงข้อดี ในแง่เศรษฐกิจ ผลได้ทำให้ประชาชนสนับสนุน และมีความผูกพันต่อนักท่องเที่ยว
2. เป็นประสงค์ในการวางแผนการท่องเที่ยวต้องทำจากประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของท้องถิ่นและเป็นเจ้าของทรัพยากรนั้นทางการ ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าของท้องถิ่นดำรงชีวิตตามปกติ

ขณะเดียวกันประชาชนสามารถโอบอุ้มธุรกิจการท่องเที่ยวในวิถีทางที่สามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากันได้กับเจ้าของท้องถิ่น

3. ภาพลักษณ์ที่ใช้ในการส่งเสริมความสนใจของแต่ละท้องถิ่น ควรได้รับความคิดเห็นจากเจ้าของท้องถิ่น

4. ส่งเสริมความร่วมมือของเอกชน ประชาชน เพื่อรักษาแหล่งนันทนาการที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวไว้ได้

5. ในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญตระหนัก เคารพในวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมของท้องถิ่น

6. นักลงทุน นายทุนในท้องถิ่น รวมถึงแรงงาน ควรมีการลงทุนจากนักลงทุนภายในท้องถิ่น และกลุ่มผู้ใช้แรงงานในการพัฒนาทรัพยากรนันทนาการ

7. การนำเสนอเหตุการณ์ต่าง ๆ วิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

8. ในการจัดการท่องเที่ยวการสะท้อนให้เห็นชีวิตของคนในท้องถิ่น และนำเอาความภูมิใจของชุมชน สะท้อนให้เห็นในแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย

9. หาแนวทางแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในท้องถิ่น เนื่องจากมีกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ทำให้ท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง

สมชาย สนั่นเมือง (2540 : 53) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งมีปัจจัยหลักสำหรับการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน จะต้องมีการระบวณการและองค์ประกอบหลักที่สำคัญประกอบด้วย

1. แหล่งท่องเที่ยว ต้องมีการพิจารณาทั้งในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน ความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น ความพร้อมในเรื่องการบริการจัดการ ซึ่งหากในปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวไม่พร้อมก็ยังไม่ควรเปิดให้ผู้คนเข้ามาเที่ยว ซึ่งทำให้สภาพของแหล่งท่องเที่ยวยังคงอยู่ด้อยต่อไป

2. การบริการ ทางการท่องเที่ยวในสวนของการบริการทางการท่องเที่ยว สามารถพิจารณาได้ 2 ส่วน คือ ส่วนของการกำกับดูแล ซึ่งได้แก่ภาครัฐและส่วนของการดำเนินงานได้แก่ภาคเอกชน ซึ่งการดำเนินงานของภาคเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะประกอบด้วยบริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ ธุรกิจ โรงแรม เป็นต้น สำหรับในส่วนของการกำกับดูแลภาครัฐจะมีหน้าที่กำกับดูแลตามกฎหมาย ระเบียบที่ระบุอยู่ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ และการกำกับดูแลในส่วนนี้ ยังหมายถึงการประสานงาน ทำความเข้าใจ และการทำให้เติบโตของภาคบริการทางการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสม

3. การตลาด ในส่วนของการตลาดจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญ ในเรื่องการจัดวางสินค้า เพราะการตลาด เป็นส่วนสำคัญในการชักจูงให้ผู้ซื้อ (นักท่องเที่ยว) มาซื้อสินค้า ดังนั้น

ในเชิงของการตลาดจะต้องมีการทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่ามีสินค้าทางการท่องเที่ยว คืออะไร และควรเลือกกลุ่มผู้ซื้ออย่างไร

สมพุทธ ชูระเจม (2540 : 21) กล่าวว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศปัจจุบัน ได้กำหนดขั้นตอน ขอบเขตและรายละเอียดในการวางแผนทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไว้ ดังต่อไปนี้

1. การสำรวจเบื้องต้น (Preliminary) เป็นการเข้าไปศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะประเด็นที่สำคัญหรือปัญหาที่เด่นชัด เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานอย่างกว้าง ๆ มุ่งในการที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือการพัฒนาขนาดเล็กในระยะสั้น และนำมาประมวลวิเคราะห์ เพื่อใช้สำหรับศึกษาในขั้นต่อไป

2. การศึกษาเบื้องต้น (Preliminary) เป็นการศึกษาแบบผสมผสานในทุกสาขาทั้งทางทรัพยากรการท่องเที่ยว สภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยพื้นฐาน และสิ่งแวดล้อม แต่เป็นไปในลักษณะกว้างโดยสังเขป เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ โอกาส และทิศทางของการพัฒนา ในขณะที่เดียวกันผลของการศึกษา ก็จะชี้แนะแนวทางการดำเนินการและการแก้ปัญหาในระยะสั้นไว้ก่อนที่จะจัดทำแผนหลักในรายละเอียดต่อไป

3. การจัดทำแผนหลัก (Master Plan) เป็นการศึกษาสาขาต่าง ๆ เช่นเดียวกับการศึกษาเบื้องต้น แต่มีรายละเอียดมากกว่า ที่สำคัญ คือ การกำหนดโครงการที่ควรพิจารณาตามระยะเวลาก่อนหลัง รวมทั้งเสนอกลยุทธ์และแนวทางที่จะดำเนินการและการแก้ปัญหาในระยะสั้นไว้ก่อนที่จะจัดทำแผนหลักในรายละเอียดต่อไป

4. การศึกษาความเหมาะสม (Feasibility Study) เป็นการศึกษาสืบเนื่องจากแผนหลักโดยศึกษาความเหมาะสมของโครงการที่กำหนดไว้ในแผนหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ความเหมาะสม ในทางเศรษฐกิจ การเงิน การลงทุน เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้และเสนอแนะสู่ทางที่เหมาะสม

วรรณพร วณิชชานุกร (2540 : 65-68) ได้เสนอรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีรูปแบบการบริหารใน 2 ระดับ คือ ระดับแนวนอน ซึ่งประกอบด้วย หน่วยต่าง ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง และระดับแนวตั้ง คือ หน่วยงานของรัฐในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรที่ไม่ใช่ของรัฐบาล แต่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทน ปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแรงงาน ความรู้ ความอำนาจของผู้คนในท้องถิ่นได้ ซึ่งการบริหารดำเนินงานควรครอบคลุม ในเรื่องต่าง ๆ เช่น

1. ควบคุมบริหารงานให้เป็นไปตามแผนแม่บทที่วางไว้ในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง
2. จัดให้มีคู่มือการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงาน

3. มีการกำหนดมาตรฐาน ทางสิ่งแวดล้อมกับพัฒนาแบบยั่งยืน
4. ให้การศึกษา และฝึกอบรมบุคลากร ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มนัส สุวรรณ (2541 : 125-128) ได้กล่าวว่า มีแนวทางและขั้นตอนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว คือ

1. การสำรวจและข้อมูลและทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อเป็นหลักฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยสำรวจข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี และการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาการท่องเที่ยว

2. กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายการพัฒนา ภารกิจหลัก ซึ่งทำให้จากการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โอกาสและข้อจำกัดของพื้นที่จุดอ่อน จุดแข็งขององค์กร

3. การวางแผนการพัฒนา และการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นพื้นฐานที่ได้รับการดูแลร่วมกัน ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมศิลปากร กรมป่าไม้ ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมโยธาธิการ กรมการผังเมือง สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ดังนั้นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จึงต้องมีแนวทางการบริหารจัดการร่วมกันที่ชัดเจน

4. การบริหารการท่องเที่ยวในพื้นที่ในขั้นตอนนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- 4.1 การดำเนินการตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการที่กำหนดไว้

- 4.2 การบริหารจัดการ เป็นการกำหนดภารกิจในการบริหารแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนกำหนดรูปแบบการบริการการท่องเที่ยว ด้วยวิธีการจัดแบ่งภารกิจความรับผิดชอบ การจัดเก็บผลประโยชน์และการจัดสรรประโยชน์

Chambers (1997) เสนอว่าเพื่อพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวของไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมบุคลากร และนักศึกษาการท่องเที่ยวให้ความเข้าใจ เกี่ยวกับสภาพสังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหลังของการท่องเที่ยว นอกจากนี้มหาวิทยาลัยในประเทศควรจะมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และยังคงกล่าวอีกว่าเพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมให้ชุมชนให้ชนบทได้เข้าไปมีส่วนร่วมการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว และการนำไปใช้ประยุกต์ใช้ในขณะที่หน่วยงานหลัก ทางด้านการท่องเที่ยว ควรมีความคิดริเริ่มในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยให้คำนึงถึงผลกระทบ ของการท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และ Chambers ยังได้ชี้ว่าส่วนหนึ่งของปัญหาก็คือรัฐบาลในหลาย ๆ ยุคสมัยมีสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวคลในระบะสั้น เพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ

เท่านั้น เหมือนในประเทศที่กำลังพัฒนาแต่มีสิ่งที่น่าสนใจที่มีแนวโน้มว่า ในอนาคตการท่องเที่ยวจะนำมาซึ่งการเพิ่มผลกำไร ในรายหลังต่อจากอุตสาหกรรม

ดร.รชนี เอมพันธ์ (2544 : 110) การจัดการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโต แต่ต้องคำนึงขีดจำกัดที่ยอมรับได้ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคมมากเกินไป ได้สรุปหลักการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

1. ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อชุมชน และทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และบริเวณใกล้เคียง
2. ต้องมีความยั่งยืน ทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยว และใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว
3. ประชาชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมติดตามประเมินผล
4. เป็นการนำรายได้หรือประโยชน์อื่น ๆ มาสู่ชุมชน และเกิดการกระจายรายได้ดังกล่าวเป็นธรรม
5. ต้องเป็นการให้ประสบการณ์ันทนาการที่ดี แก่นักท่องเที่ยวทั้งยังก่อให้เกิดจิตสำนึกในการท่องเที่ยวที่ดี และทำให้นักท่องเที่ยว ได้รับความรู้ความเข้าใจ ในชุมชนท้องถิ่นหรือแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นดูแลจัดการ

สมาคมแอสต้า (American Society of Travel Agents : ASTA) ได้รายงานการวิเคราะห์ การสำรวจความคิดเห็นจากบริษัทนำเที่ยว 353 บริษัท เกี่ยวกับแนวโน้มของบริษัทที่จะจัดนักท่องเที่ยวยังเมืองและประเทศต่าง ๆ ถึงทิศทางและความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวต้องการจะไปเที่ยวที่ใด พบว่าสหรัฐอเมริกาเป็นอันดับ 1 (ร้อยละ 90.1) รองลงมาคือ ฝรั่งเศส และที่สำคัญประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 17 จากทั้งหมด 32 ประเทศ โดยมีสิงคโปร์ และจีน อยู่ในอันดับที่ 25 จะเห็นได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากบริษัทนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว ต่างประเทศไม่น้อยไปกว่าประเทศอื่น ในภูมิภาคเดียวกัน และจังหวัดที่นักท่องเที่ยวไปเยือนมากที่สุด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร พัทยา เชียงใหม่ ภูเก็ต และพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมของความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ประเทศไทยยังมีความได้เปรียบประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มนี้อยู่มาก โดยประเทศไทยได้รับการจัดอันดับจากนักท่องเที่ยวให้อยู่ใน อันดับหนึ่งในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อสังหาริมทรัพย์ อาหาร และสีสันในยามราตรี

จากที่กล่าวมาถึงนโยบายของการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาทั้งหมด ทั้งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ตลอดจนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมทั้งความคิดเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าทั้งรัฐบาล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับ

เกี่ยวข้องกับต่าง ๆ ต่างเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยว ที่เป็นกระบวนการที่มุ่งให้บุคคลเกิดการทำงานร่วมกันในกลุ่มมีการกำหนดทิศทางการทำงานที่เหมาะสม โดยเน้นสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรท่องเที่ยว มาพัฒนาในรูปแบบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน และเกิดความสมดุลทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 30) ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้น

วัชร กระจุกงาม (2542 : 38) ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนาคือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต้องวางแผนหรือกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้า และต้องสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปในทิศทางที่พึงประสงค์

วรรณิ เหล่าสุวรรณ (2536 : 7) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ สรุปได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงของสังคมในสังคมระดับหนึ่งไปสู่ระดับหนึ่งและมีคุณค่าต่อมนุษย์มากขึ้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2536 : 6) ได้กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีเป้าหมายแน่นอนไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์เป็นผู้ก่อขึ้น โดยกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงไว้แน่นอน

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2534 : 177) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาหมายถึง ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม โครงสร้าง กระบวนการและพฤติกรรมของระบบปัจเจกบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อสนองตอบข้อเรียกร้อง และความต้องการของมวลมนุษยชาติในแง่ความยากจนหรือความไม่รู้หนังสือ ความเจ็บไข้ได้ป่วยและความหวงโหย

กล่าวโดยสรุปตามทัศนะของนักสังคมวิทยาทั้งหลายได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่าการพัฒนาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ไม่จะเป็นทางด้านด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของการพัฒนา

ในการพัฒนาประเทศสิ่งที่สำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้ประเทศเจริญก้าวหน้า

การมุ่งเน้นการพัฒนาไปที่ชนบท ซึ่งมีผู้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาไว้ในหลายทัศนะ ดังนี้

อัชญา เคารพพงษ์ (2541 : 19) กล่าวว่าสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรหรือชนบท เพราะประชาชนร้อยละ 80 ของประเทศ เป็นผู้ที่มีพื้นฐานหรือประกอบอาชีพในชนบท แต่ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้น้อยหรืออดอยากยากจน จึงเกิดปัญหาอื่นอย่างมากมาย ทำให้รัฐบาลจึงต้องเร่งแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้น จึงเกิดการพัฒนาชนบทโดยอาศัยความร่วมมือกันของคนหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนจึงประสบความสำเร็จนั่นเอง

แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)

แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนเกิดขึ้นเนื่องจากผลของการพัฒนาที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นความเจริญเติบโตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตคือ การทำอุตสาหกรรม เน้นความเจริญทางวัตถุนั่งต่อระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การให้ความหมายหรือนิยามศัพท์ของแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนยังมีความคลุมเครือแลหลากหลาย คำว่า “Sustainable” ถ้าวิเคราะห์รากศัพท์ตาม Oxford English Dictionary จะพบว่ามีมาจากรากศัพท์ภาษาฝรั่งเศส คือ Soutenir ซึ่งแปลว่า ช่วยเหลือหรือสนับสนุน ค่อยนำมาใช้ในความหมายของความสามารถในการช่วยเหลือสนับสนุน รักษา และความสามารถในการรักษาไว้ได้ แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนมีนักคิดหลายท่านได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อม (WCEO) (2544 : 45) ให้นิยามว่าการพัฒนาแบบยั่งยืน คือ การพัฒนาที่นำไปสู่การตอบสนองความต้องการของชนในปัจจุบันโดยปราศจากการทำให้ความต้องการของชนรุ่นหลังลดลง

กองทุนเพื่อกิจกรรมประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) (2540 : 4) ได้อธิบายการพัฒนาแบบยั่งยืนว่าเป็นการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการตามความจำเป็นในปัจจุบัน โดยสามารถรองรับความต้องการและความจำเป็นที่จะเกิดแก่ชนรุ่นหลัง ๆ ด้วย

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2540 : 70 - 71) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้มากมายดังนี้

1. การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการตามความจำเป็นในปัจจุบัน โดยสามารถรองรับความต้องการและความจำเป็นที่จะเกิดแก่ชนรุ่นหลัง ๆ ด้วย
2. การพัฒนาแบบยั่งยืน ครอบคลุมมาตรการรักษามรดกทางทรัพยากรที่จะตกกับชนรุ่นหลัง โดยอย่างน้อยให้ได้มากพอ ๆ กับที่ชนรุ่นปัจจุบันได้รับมา
3. การพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับโลกโดยรวมเพื่อชนรุ่นหลัง และเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง

4. การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การทำให้คุณภาพของชีวิตมนุษย์ดีขึ้น ภายในระบบนิเวศวิทยาที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิตได้ต่อไป โดยเศรษฐกิจแบบนี้จะยังคงสามารถพัฒนาควบคู่ไปกับการรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติต่อไป ด้วยการปรับตัวและอาศัย กระบวนการยกระดับความรู้ ปรับปรุงองค์กรและประสิทธิภาพ

พระเทพโสภณ (สัจญา สัจญาวิวัฒน์. 2549 : 164 ; อ้างอิงมาจากพระเทพโสภณ. ม.ป.ป.) กล่าวว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนต้องเป็น 1) สัมมาพัฒนา คือ การพัฒนาถูกทาง กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่ถือเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง

แล้วเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ มาเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคน 2) สมพัฒนา คือ การพัฒนาที่สมดุลต้องมี 3 ส่วน ได้แก่ มนุษย์ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

พระธรรมปิฎก (2542 : 71) กล่าวว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนประกอบด้วย 4 ระบบ คือ

1. ระบบมนุษย์ คือ มนุษย์เป็นศูนย์กลาง มนุษย์มีธรรมชาติ เป็นผู้มีความเจตจำนงหรือมีความต้องการ จะต้องพัฒนามนุษย์ให้มีความต้องการประเภทฉันทะ (ความต้องการที่พอดี) การพัฒนามนุษย์ต้องพัฒนาให้ครบ 4 ด้าน คือ พัฒนากาย พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา

2. ระบบสังคม จะต้องทำให้สังคมเป็นกลุ่มคนที่มีระบบระเบียบพฤติกรรม ส่งเสริมการทำดีเอื้อต่อการทำประโยชน์กันและกัน มีความมั่นคง มีสันติภาพ ไม่ทำลายธรรมชาติและเกื้อหนุนธรรมชาติ

3. ระบบธรรมชาติ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์จึงไม่ควรคิดเอาชนะธรรมชาติ ทำลายธรรมชาติ ควรใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ กลมกลืนธรรมชาติ พัฒนาและอนุรักษ์ธรรมชาติ

4. ระบบเทคโนโลยี เทคโนโลยีเป็นเครื่องขยายอินทรีย์มนุษย์ ทำให้เพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์ บำรุงบำเรอความสุขสะดวกสบายให้กับมนุษย์ การใช้ต้องมุ่งคุณค่าแท้ คือ การใช้อย่างเต็มความสามารถของมันในการพัฒนามนุษย์ สังคมและธรรมชาติ

วิวัฒน์ชัย อัครถาวร (2546) การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมและของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น สถาบันทางเศรษฐกิจ การเมืองการศึกษา สื่อมวลชน ฯลฯ ในหลายมิติ ตลอดจนทัศนคติ ค่านิยมและระบบคุณค่า เป็นการ

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Ecotourism)

คือ การท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำ

ให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น มีเป้าหมายหลักที่พยายามให้เกิดขึ้นคือ 1) ต้องดำเนินการใน

ขอบเขตความสามารถธรรมชาติ ชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อ
 ขบวนการท่องเที่ยว 2) ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม
 ประเพณี วัฒนธรรมที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว 3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์
 ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 4) ต้องชี้้นำความปรารถนาของ
 ประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว

ความหมายของศักยภาพ

“ศักยภาพ” คือสิ่งที่นอนเนื่องอยู่ในตัว และพร้อมสำหรับการนำมาใช้ ให้เป็น
 สมรรถนะ (Competency) ในการทำงาน และการใช้ชีวิต

สุวิบูลย์ จำรูญศิริ (2543 : 4) กล่าวถึง ศักยภาพการวางแผน หมายถึงระดับ
 ความสามารถความเพียงพอของปัจจัยที่จะสนับสนุนการวางแผนในด้านการบริหารและการจัดการ
 ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านงบประมาณ ด้านข้อมูลสารสนเทศ
 และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 20) ได้กล่าวถึง ศักยภาพการจัดการศึกษา
 เป็นการพิจารณาข้อมูลที่แสดงโอกาสในสังคมในด้านความเจริญเติบโต ความสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจ
 สังคมวัฒนธรรม ความต้องการ ความสนใจของประชาชนในด้านการส่งเสริมสาขาต่าง ๆ รวมถึงภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นและความสามารถของชุมชนและองค์กรท้องถิ่น ที่สามารถช่วยส่งเสริมการจัด
 การศึกษา

อนุชา เทวราชสมบูรณ์ (2545 : 45) กล่าวถึง ศักยภาพในการพัฒนาการศึกษา
 ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง ความพร้อมหรือความสามารถในการพัฒนาการศึกษา ศาสนาและ
 วัฒนธรรมให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและการปฏิรูปการศึกษา

กองการวิจัยทางการศึกษาระดับปริญญาโทกระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 4) ได้กล่าวถึง
 ศักยภาพ ว่าหมายถึง ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน สัมผัสกับ
 คุณสมบัติ และคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในตัวผู้เรียนจนเกิดเป็นความรู้ความสามารถทักษะ และ
 คุณลักษณะที่ตกตะกอนติดตัวนอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนครั้งนี้
 โดยมุ่งเน้นทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่
 เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งในด้านทักษะการบริหารและคุณลักษณะพิเศษ สัมผัสกับ
 คุณสมบัติ และคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในตัวของผู้ที่มิตำแหน่งและหน้าที่การงานต่าง ๆ จนเกิดเป็นการ
 ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

สุจินต์ ดาววีระกุล (นคา คำรหัสเลิศ. 2546 : 16 ; อ้างอิงมาจากสุจินต์ ดาววีระกุล. ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า “หมายถึง กระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อตนเองและมีส่วนดำเนินการกำหนดกรอบแนวคิดจากบุคคลภายนอก” ซึ่งตรงกับแนวคิดของ อติม รพีพัฒน์ (2527 : 320) ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน นั้น หมายความว่าให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่ทำทุกอย่างไม่ใช่เรากำหนดแล้วทำให้ประชาชนนั้นหมายความว่าให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้ที่ทำทุกอย่าง ไปใช่เรากำหนดไปแล้วทำให้ประชาชน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา” ทั้งนี้เพราะ “การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการและควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ครอบคลุมความเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจ ในการกำหนดชีวิตของคนอย่างเป็นตัวของตัวเอง” (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. 2527 : 2)

อย่างไรก็ตาม การที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม นั้น เสน่ห์ จามริก (2527 : 24) กล่าวว่า จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. เป้าหมายคืออะไร ไม่ใช่อย่างเดียวแต่เป็นการพัฒนาขีดความสามารถ
2. จะมีส่วนร่วมได้อย่างไร ก็ควรทำความเข้าใจว่าชาวบ้านมีกิจกรรมการพัฒนา

อะไรอยู่ก่อน ควรเป็นการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของประชาชนที่มีอยู่เดิม

ศิมา ณ ระนอง (อดิภา ดรัยวลาพันธ์. 2548 ; อ้างอิงมาจากศิมา ณ ระนอง. ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาว่า เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างเข้มแข็งของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติขององค์กร และหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

แอนดริว (Andrew. 1987 : 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “หมายถึง การรวมความสนใจของแต่ละคนซึ่งมีความเกี่ยวพันกันทางด้านความรู้สึก ในกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะของความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมกำลัง จนกระทั่งเกิดการรวมกันเป็นกลุ่มขึ้น”

อูมา (Uma. 1975 : 73-76) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า “การที่ประชาชนมีความรู้สึกไวต่อสิ่งต่างๆ ที่ตนได้รับ และสามารถที่จะตอบสนองต่อโครงการพัฒนาต่างๆ และสนับสนุนการริเริ่มโครงการต่างๆ ในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

วิลเลียม (William. 1987 : 138) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมไว้ว่าคือ “กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาพร้อมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุน ติดตาม การปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

โคราลี ไบรอัน และหลุยส์ จี ไวท์ (Coralie Bryant and Louise G. White. 1984 : 1) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการพัฒนาการมีส่วนร่วมไว้ว่า “ การพัฒนาการมีส่วนร่วมมีความยากในส่วนของการคิด และการปฏิบัติมากกว่าการจัดการพัฒนาเพราะสิ่งเหล่านี้ต้องการ การเรียนรู้ทาง สังคม การรู้จักการหลีกเลี่ยง ทักษะความร่วมมือ และความอดทน”

ลิสก์ (Lisk. 1985 : 16) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวความคิดของการเชื่อใจ และการยอมรับตนเอง เพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับการไว้วางใจ และต้องครอบคลุมทัศนคติ ความคาดหวัง และกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน

ในทัศนะของนิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (นดา ดำริห์เลิศ. 2545 : 18 ; อ้างอิงมาจาก นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการดังนี้

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน
2. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึง

ปรารถนา

จากความหมายของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาข้างต้น จะเห็นว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม การพัฒนา เป็นเรื่องการเข้าไปร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ในกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ซึ่งอาจได้รับผลตอบแทนในลักษณะการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในกิจกรรมการพัฒนานั้นๆ ด้วย

2. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา

ลักษณะการมีส่วนร่วมของ สี่มา ณ ระนอง (อติภา ตรีชคตานนท์. 2548 : 14)

ได้กล่าวไว้ว่ามีลักษณะ 5 ประการคือ (1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นหาปัญหา (2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ (3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ (4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล (5) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผล

ทั้งนี้ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนา ดังนี้

1. การร่วมทำการศึกษาค้นคว้าถึงปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน

2. การร่วมค้นหาสร้างรูปแบบ และวิธีพัฒนา เพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชน ตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน

3. การร่วมวางแผนนโยบายแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัด และแก้ไข ตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน

4. การร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. การร่วมปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

ประสิทธิผล

6. การร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงาน

7. การร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่วางไว้

8. การร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรม ที่ทำไว้กับเอกชน และภาครัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2548 : 45) ได้กำหนดลักษณะของกระบวนการการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาไว้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา คือการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน

Cohen และ Uphoff (1980 : 219-222) ได้แบ่งการมีส่วนร่วม ออกเป็น 4 แบบ

ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ
ริเริ่มตัดสินใจ คำนึงการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุน
ด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความช่วยเหลือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ด้านวัตถุ
ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

แนวคิดดังกล่าวนี้ มีสาระสำคัญสอดคล้องกับแนวคิดของ Alene Fomaroff (1981 : 104) ซึ่งเสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จะต้องประกอบด้วยอย่างน้อย 1 ใน 4 ประเภทของการมีส่วนร่วม คือ

1. การวางแผน ซึ่งรวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธีของทรัพยากร
ที่ต้องการใช้ ตลอดจนการติดตาม และประเมินผล
2. การดำเนินงาน
3. การใช้บริการจากโครงการ
4. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (นคา คำรหัสเลข.2545 : 20 ; อ้างอิงมาจาก ทวีทอง หงส์วิวัฒน์.
ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการพัฒนาที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ไม่ควรใช้รูปแบบ
เดียวกันทั่วประเทศ เนื่องจากชุมชนแต่ละชุมชนจะมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา ตลอดจนการ
เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของตัวเองแตกต่างกันไป ตามสภาพภูมิศาสตร์ และพื้นฐานทางเศรษฐกิจ
การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ดังนั้นรูปแบบหรือกระบวนการในการมีส่วนร่วม
ของประชาชนจึงต้องมีความหลากหลาย และยืดหยุ่นเพื่อนำมาใช้ ให้สอดคล้อง และเหมาะสม
กับชุมชนนั้นๆ

เมื่อพิจารณาความหมาย ตลอดจนรูปแบบ และขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน ผู้วิจัยได้ประมวลสรุป ความหมายของการมีส่วนร่วมที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้
ว่า “การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีการปฏิบัติร่วมกันในการพัฒนาการท้องถิ่นชุมชน
โดยความสมัครใจ ในลักษณะของการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล
ร่วมบำรุงรักษา และร่วมรู้สึกเป็นเจ้าของ”

3. องค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน (สำนักนายกรัฐมนตร. 2548 :
17-20)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่การทำครั้งเดียวจบ และควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ

เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียง การให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมาย หรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และเป็นวิธีการเพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

4. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

4.1 เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น

4.2 การลดค่าใช้จ่าย และการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้น ได้รับการยอมรับจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ

4.3 การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมือง และเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4.4 การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

4.5 การมีส่วนร่วมตั้งแต่สามารถลดการเผชิญหน้า และความขัดแย้งที่รุนแรงได้

4.6 ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชน และไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน

4.7 การพัฒนาความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชนถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

4.8 ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

5. การบริหารจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

การตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ ไม่เป็นหลักประกันว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนจะประสบความสำเร็จ ซึ่งขอเน้นย้ำอีกครั้งว่า ความสำเร็จของกระบวนการการมีส่วนร่วมมิใช่เพียงการจัดดำเนินการให้มีการมีส่วนร่วมเท่านั้น หรือการจัดการมีส่วนร่วมแล้วประชาชนเห็นด้วยกับโครงการ เพราะมีกลุ่มบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยไม่ได้อยู่ในกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนั้น ความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วมคือความสามารถในการจัดการให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง

โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการหรือการตัดสินใจซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางนำมาซึ่งข้อตกลงร่วมกัน และการตัดสินใจที่รอบคอบมากขึ้น ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการบริหารจัดการกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำถามว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนควรเกิดขึ้นเมื่อไร ใครควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ และในรูปแบบใด

แนวทางการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมที่ประสบผลสำเร็จ มีสิ่งต้องให้ความสำคัญอยู่

2 ส่วน คือ

1. หัวใจหรือหลักการพื้นฐานของการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผู้บริหารโครงการมีส่วนร่วมต้องยึดถือคือประกอบด้วยหลัก 4 S
2. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีการวิเคราะห์สถานการณ์ และเตรียมการล่วงหน้า ดังนั้นการวางแผนโครงการการมีส่วนร่วมจะเป็นกลไกหรือเป็นเครื่องมือช่วยให้การมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จ ซึ่งการวางแผนมีส่วนร่วมประกอบด้วย

6. หลักการบริหารกระบวนการมีส่วนร่วมควรยึดหลัก 4 S

การบริหารจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรยึดหลัก 4 S คือ (จรรยาบรรณฯ. 2549 : 14)

6.1 Starting Early หรือการเริ่มต้นเร็ว : กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้อง เริ่มต้นระยะแรก มีการให้ข้อมูล กระตุ้นให้เกิดความคิดเห็นและให้มีการฟังความคิดเห็นจากประชาชนก่อนการตัดสินใจ ความล้มเหลวของการมีส่วนร่วมของประชาชนในอดีตมักเกิดจากภาครัฐเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมช้าหลังจากการตัดสินใจเรียบร้อยแล้ว หรือมีข้อผูกมัดอื่นๆ จนเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หรือหลังจากมีความขัดแย้งเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการจับให้การรับฟังความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจไม่วัน หรือไม่กี่สัปดาห์ มีเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนความจริงใจของหน่วยงานของรัฐในกระบวนการมีส่วนร่วม ควรให้มีเวลาเพียงพอในการรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การตัดสินใจสะท้อนความคิดเห็นของชุมชน

นอกจากนี้ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น มีประโยชน์ช่วยให้ประชาชนมีเวลาคิดถึงทางเลือก หรือแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้น และเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการ ดังนั้น การบริหารการมีส่วนร่วมที่ดีนั้น ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่ต้นในการตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นของโครงการ หรือในขั้นของการหาข้อมูลพื้นฐาน เช่น หากเป็นกรณีการทำโครงการโรงไฟฟ้า หรือที่ทิ้งขยะ ควรต้องปรึกษาหารือถึงความจำเป็นของการมีโรงไฟฟ้า หรือที่ทิ้งขยะหรือไม่ ก่อนจะถามว่าตั้งที่นี่ได้หรือไม่

6.2 Stakeholders หรือครอบคลุมผู้เกี่ยวข้อง : หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมอีก

ประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ต้องการให้มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่าง

กว้างขวาง ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนร่วมได้มีส่วนร่วมเสียทุกฝ่าย ไม่ว่าจะโดยตรง หรือโดยอ้อม ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรมีโอกาสเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง อาจถือว่าต้องรับฟังข้อมูล หรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรก ๆ

หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องให้ความสำคัญในการระบุผู้มีส่วนร่วมได้ร่วมเสีย ระมัดระวังมิให้เกิดการผิดกลุ่มเป้าหมาย ต้องตระหนักว่า ประชาชนแต่ละกลุ่ม ได้รับผลกระทบจาก ประเด็นการตัดสินใจไม่เท่ากัน บ่อยครั้งที่เรามักคิดว่าประชาชนเป็นชนกลุ่มเดียวกัน ทั้งที่ในความจริงผู้ได้รับผลกระทบมีหลากหลายกลุ่ม การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมต้องมั่นใจว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น กำหนดเวลารับฟังความคิดเห็นที่ชาวบ้านมาร่วมได้ หรือ การใช้ภาษาถิ่น รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านในการเดินทางไปร่วมแสดงความคิดเห็น

6.3 Sincerity หรือความจริงใจ : การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อน ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม และประชาชนถือว่าเป็นมิติที่มีความสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ หน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการ หรือมีอำนาจอนุมัติต้องจัดการกระบวนการอย่างจริงจัง เปิดเผยข้อเท็จจริง ปราศจากอคติ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และพอเพียง คอบสนองต่อความกังวลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งแจ้งความก้าวหน้า หรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง อธิบายกระบวนการต่างๆ อย่างชัดเจน ชัดข้อสงสัยต่างๆ ที่อาจก่อให้เกิดข้อสงสัย ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระยะเริ่มต้น ขณะเดียวกันตั้งใจรับฟังข้อมูล และความคิดเห็น และนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ ซึ่งเหล่านี้ เป็นพื้นฐานของความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจ และความน่าเชื่อถือนำมาซึ่งความร่วมมือ ความเข้าใจ และการสื่อสารที่ดีขึ้น

6.4 Suitability หรือวิธีการที่เหมาะสม : หลักการที่สำคัญประการสุดท้ายของการบริหารการมีส่วนร่วม คือการเลือกเทคนิค หรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม โดยพิจารณาจากประเภท และขนาดของโครงการ ความหลากหลาย และลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม และค่านิยม ระดับความสนใจของชุมชนในประเด็น หรือโครงการ ความสามารถ และความพร้อม รวมทั้งข้อจำกัดของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม เช่นด้านระยะเวลา บุคลากร และงบประมาณ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมอยู่ที่ความสามารถ ในการวิเคราะห์สถานการณ์ และเลือกกระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ต้องประกอบด้วยกระบวนการย่อยหลายรูปแบบทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ ต้องตระหนักว่าการให้ข้อมูลข่าวสาร และข้อเท็จจริงเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้

รัฐฯ คชแสงสันต์ (2543 : 23) การมีส่วนร่วมมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นจะเข้าใจปัญหาในพื้นที่ของตนเองได้ดีที่สุด
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการเพื่อให้ประชาชนรู้จักคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน ดำเนินงาน ทำให้ประชาชนเรียนรู้การดำเนินการได้ด้วยตนเอง รวมถึงผลประโยชน์ที่ได้รับด้วย
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงาน เพื่อให้ประชาชนทราบถึงงานที่ดำเนินนั้น ได้รับผลดี ได้รับผลประโยชน์ หรือไม่อย่างไร

ชุมชนท้องถิ่นเป็นหัวใจสำคัญที่สุดในการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ด้านการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของประชาชนก็เป็นส่วนประกอบสำคัญตามแนวการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งมีพื้นฐานหลักการเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้น สุชาติ รัตนภูมิพันธ์ (รัฐฯ คชแสงสันต์. 2543 : 25) จึงกล่าวถึงหลักสำคัญ ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ต้องมีเงื่อนไข และโอกาส ให้ชุมชนท้องถิ่นได้กระทำ ซึ่งควรให้ท้องถิ่นมีอำนาจปกครองตนเอง รวมทั้งผลักดันให้มีการเสนอข่าวของท้องถิ่นให้คนทั่วไปรู้จัก และเข้าใจท้องถิ่นของตนเองมากที่สุด
2. ชุมชนต้องมีแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้ยั่งยืน โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายรากฐานชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เพื่อสืบต่อให้คนรุ่นหลังได้ รวมทั้งพยายามรักษาสมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตที่ดี และรายได้จากท่องเที่ยว โดยที่ชุมชนท้องถิ่นต้องปฏิบัติดังนี้
  - 2.1 ไม่ให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเกินขีดจำกัด โดยมุ่งหวังแต่รายได้จากการท่องเที่ยวจนกลายเป็นการทำลายรากฐานของท้องถิ่น หรือด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 2.2 ต้องช่วยกันรักษา และพัฒนาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตนไว้ เช่น เทศกาล ประเพณี วิถีชีวิต อาชีพ สถานที่สำคัญของชุมชน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวทั้งสิ้น
  - 2.3 คนในชุมชนต้องมีความรู้เรื่อง การจัดการ การทำการตลาด และการประชาสัมพันธ์เพื่อ นำมาพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้ยั่งยืน โดยอาศัยความช่วยเหลือนอกจากท้องถิ่น เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนข้างต้น จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น จะเป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันรับผล และติดตามผล ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนก็มีรูปแบบเช่นเดียวกัน คือการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) หรือผู้มีส่วนที่เกี่วข้องในการพัฒนาชุมชน เช่นประชาชน ภาคเอกชน และหน่วยงานต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

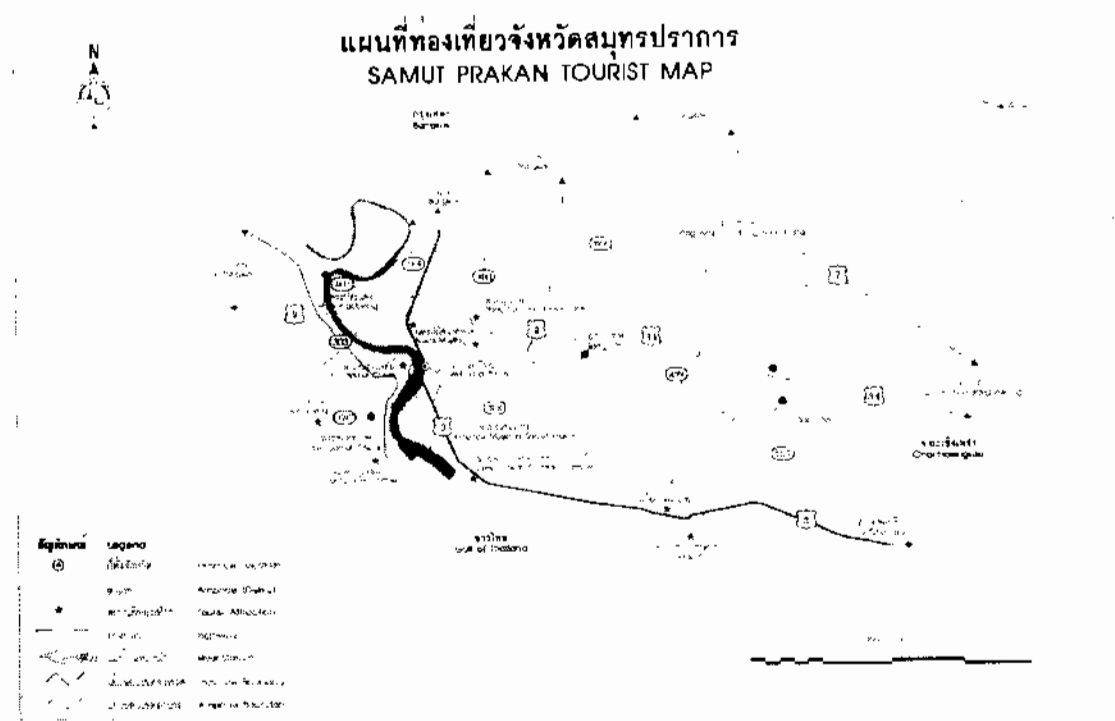
บริบทชุมชนที่ทำการวิจัย

1. จังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการหรือเรียกโดยทั่วไปว่า “เมืองปากน้ำ” เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลที่สำคัญในอดีตหมายถึง กำแพงชายทะเล หรือกำแพงริมทะเล สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีในสมัยของพระเจ้าทรงธรรม เดิมตั้งอยู่ใกล้คลองบางปลากรด ทางขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองสมุทรปราการเป็นเมืองใหม่ ที่บริเวณบางเจ้าพระยา คือตำบลปากน้ำในปัจจุบัน อยู่ระหว่างคลองปากน้ำกับคลองมหาหงส์ อันเนื่องจากทรงเล็งเห็นว่าที่ตั้งเมืองสมุทรปราการยังไม่มั่นคงพอที่จะตั้งรับต่อสู้กับข้าศึกได้และได้ทำพิธีฝังหลักเมือง เมื่อวันอาทิตย์เดือน 4 ขึ้น 7 ค่ำ พ.ศ. 2365 บริเวณที่ฝังหลักเมืองชาวบ้านเรียกว่า “ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง” เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของชาวสมุทรปราการมาจนถึงปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 จังหวัดพระประแดงถูกยุบ และให้มารวมขึ้นอยู่กับจังหวัดสมุทรปราการ ดังนั้นจังหวัดพระประแดงจึงคงสภาพเป็นเพียงอำเภอพระประแดง ที่ตั้งอยู่ใกล้ปากแม่น้ำเจ้าพระยาต่อมาในปี พ.ศ. 2485 จังหวัดสมุทรปราการถูกยุบไปรวมกับจังหวัดพระนคร จนถึงปี พ.ศ. 2489 รัฐบาลได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการขึ้นมาใหม่อีกครั้ง และดำรงฐานะเป็นจังหวัดสมุทรปราการมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพประกอบ 2 ที่ตั้งจังหวัดสมุทรปราการ

สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการ

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา และเหนืออ่าวไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 – 14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 – 101 องศาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 1,004,092 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 627,557 ไร่ ตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 29 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ กรุงเทพมหานคร (เขตลาดกระบังและพระโขนง)
ทิศใต้	ติดต่อกับ อ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ กรุงเทพมหานคร (เขตบางขุนเทียน)

2. การปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 5 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 50 ตำบล 399 หมู่บ้าน โดยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล

จำนวน 16 แห่ง (1 เทศบาลนคร 2 เทศบาลเมืองและ 13 เทศบาลตำบล) และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 32 แห่ง

3. ประชากร

ประชากร ณ ทั้งสิ้น 1,254,172 คน ข้อมูล : กระทรวงมหาดไทย ปี 2549

ชาย 595,650 คน

หญิง 658,522 คน

4. สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลาง แยกพื้นที่ออกเป็นด้านตะวันตกและด้านตะวันออกและมีลำคลองหลายสาย ซึ่งมีความสำคัญในการชลประทานเพื่อการเกษตร และใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำด้วย

โดยทั่วไปแล้ว ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัด สามารถแบ่งพื้นที่ออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มทั้งหมดเหมาะสำหรับการทำนาและทำสวน

บริเวณดอนได้ใกล้ชายฝั่งทะเล น้ำทะเลท่วมถึงและพื้นดินจะเค็มจัดในฤดูแล้ง โดยมากจะเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำป่าจากและป่าพิน

บริเวณที่ราบกว้างใหญ่ ทางคอนเหนือและตะวันออก ซึ่งจะเป็นที่ราบลุ่มติดกันตลอด มีคลองชลประทานหลายแห่ง เหมาะแก่การทำนา

5. ทรัพยากรธรรมชาติ

ป่าไม้

ในปี พ.ศ.2548 จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นป่าชายเลน 1,856.25 ไร่ หรือประมาณ 0.297% ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด มีทรัพยากรป่าไม้โดยรวมเป็นอันดับที่ 29 (เนื้อที่ป่า หมายถึง เนื้อที่ป่าทุกชนิดที่สามารถสังเกตเห็นได้จากการแปลตีความภาพถ่ายจากดาวเทียม LANDSAT-5 (TM) แต่ไม่รวมเนื้อที่สวนยางและสวนผลไม้) (ที่มา : สำนักสารสนเทศ กรมป่าไม้)

ปัจจุบันเนื้อที่ป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลายลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากยังไม่มีมีการประกาศเป็นเขตสงวนแห่งชาติ และเป็นที่ดินมีผู้ถือกรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ลงมีพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งอยู่ในความครอบครองของส่วนราชการ 2 แห่ง คือ

1) พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (เฉพาะริมทะเล) จากหาดอัมราถึงคลองด่าน ลักษณะชายฝั่งทั่วไปพื้นที่บางแห่งเป็นเลนงอก บางแห่งถูกน้ำทะเลกัดเซาะพังทลาย ตลอดแนวชายฝั่งมีไม้โกงกาง และไม้เสม็ดขึ้นอยู่ทั่วไปอย่างกระจัดกระจาย เช่น หาดอัมรา วัดโสภาราม

สว่างนิवास บางปู บางเมฆขาว โดยเฉพาะบริเวณบางปู ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบไม้โกงกาง 487 ไร่ ในพื้นที่กระทรวงการคลัง (ราชพัสดุ) โดยอยู่ในความดูแลของกองทัพบก

2) พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตก ตั้งแต่บริเวณป้อมพระจุลจอมเกล้า ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ภูน้ำทะเลกัดเซาะตลอดแนวลึกประมาณ 300 – 500 เมตร โดยสังเกตจากเสาไฟฟ้าที่เหลืออยู่ในทะเลชายฝั่งบริเวณนี้มีไม้โกงกางขึ้นอยู่กระจัดกระจายตลอดแนว คาดว่าอยู่ในที่ดินของเอกชนทั้งหมดโดยบริเวณที่มีไม้โกงกางหนาแน่นคือบริเวณป้อมพระจุลจอมเกล้า เนื้อที่ประมาณ 1,650 ไร่ ซึ่งอยู่ในความดูแลของกองทัพเรือ

แร่ธาตุ

เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นราบลุ่ม และที่ราบลุ่มปากแม่น้ำ ปัจจุบันยังไม่พบทรัพยากรทางธรณีจำพวกแร่ธาตุ น้ำมัน หรือก๊าซธรรมชาติที่ลึกลง

ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการมีที่ดินที่เกิดจากการทับถมกันของตะกอนน้ำทะเล การทับถมของตะกอนน้ำท่วมหรือตะกอนน้ำทะเลบนที่ราบน้ำทะเลท่วมถึง และเกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำกร่อยกับตะกอนน้ำทะเล จึงมีลักษณะดินเป็นดินเหนียว และดินเหนียวปนทรายแห้ง มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูง บางส่วนเป็นบริเวณดินเค็มและดินกรดและพบปริมาณกำมะถัน โดยสภาพดินแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มดินนา พบประมาณร้อยละ 65 ของพื้นที่ทั้งหมด และ กลุ่มดินพื้นที่ชายฝั่งทะเล พบประมาณร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่ปัจจุบันพบว่ามีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม ดินมีความเค็ม เป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของพืช ดินเป็นกรด ความเป็นกรดของดินเป็นสาเหตุให้เกิดสารพิษซึ่งละลายออกมาจนเป็นพิษต่อพืชและยับยั้งความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหารบางชนิด และลักษณะเนื้อดินเป็นดินเหนียวที่ไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช โดยสรุปแล้ว การใช้ประโยชน์ที่ดินเหมาะสมเป็น “แบบไร่นาสวนผสม”

การใช้ที่ดินของจังหวัดสมุทรปราการระหว่าง พ.ศ.2544 พบว่า มีการใช้ที่ดินทั้งหมด 628,506 ไร่ โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่เพื่อการเกษตร จำนวน 238,526 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 37.95 พื้นที่ป่าไม้ (สภาพป่าชายเลน) จำนวน 1,856.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.297 และพื้นที่ซึ่งไม่ได้จำแนกอีก 388,105 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 61.75 ส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกร พบว่าเป็นของเกษตรกรเองจำนวน 35,770 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15

6. การใช้ประโยชน์ที่ดินและผังเมือง

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูง โดยเฉพาะ

แนวโน้มการขยายเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก การพัฒนาที่ผ่านมาก่อให้เกิดปัญหาหลายประการขึ้นกับทางจังหวัดที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ปัญหาการขยายตัวด้านการใช้ที่ดินอย่างไม่มีแบบแผนของกิจกรรมชั้นดี ตลอดจนก่อปัญหาสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน

จากการขยายตัวของเมืองอย่างไม่มีแผนการใช้ที่ดินรองรับมาก่อนแล้ว จังหวัดสมุทรปราการยังมีข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการในการใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาเมืองในอนาคต ประการแรกเป็นข้อจำกัดจากปัญหาน้ำท่วม ประการที่สองเป็นข้อจำกัดจากการบริการน้ำประปา ประการที่สามข้อจำกัดจากการทรุดตัวของแผ่นดิน จะทำให้เกิดปัญหาการระบายน้ำรุนแรงยิ่งขึ้น ตามขอบเขตฝั่งเมืองรวมเมืองสมุทรปราการ มีพื้นที่อยู่บนสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตก มีพื้นที่ประมาณ 203 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ตั้งของอำเภอพระประแดง และกิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ ฝั่งตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 687 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ตั้งของอำเภอเมือง อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ และกิ่งอำเภอบางเสาธง

การใช้ที่ดินบริเวณฝั่งตะวันตก จะเกาะกลุ่มหนาแน่นอยู่ระหว่างริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยากับถนนประชาอุทิศ โดยมีศูนย์กลางทางด้านการค้าและบริการอยู่บริเวณเทศบาลเมืองพระประแดงต่อเนื่องมาถึงถนนสุขสวัสดิ์ บริเวณถนนสุขสวัสดิ์ทั้งสองฝั่งเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นย่านอุตสาหกรรมที่สำคัญบริเวณหนึ่งของจังหวัด

การใช้ที่ดินฝั่งตะวันออก จะเกาะกลุ่มหนาแน่นอยู่ระหว่างริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวจังหวัด และขยายออกไปทางทิศตะวันออก ฝั่งตะวันออกมีการเกาะกลุ่มของโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณถนนปู่เจ้าสมิงพราย ถนนเทพารักษ์ ถนนกิ่งแก้ว ถนนสุขุมวิท และถนน บางนา - ตราด สำหรับย่านที่อยู่อาศัยจะเกาะกลุ่มรอบ ๆ ย่านการค้าที่สำคัญคือ เทศบาลนครสมุทรปราการ ย่านสำโรงเหนือ ย่านบางพลี ย่านบางบ่อ และย่านคลองด่าน

แนวโน้มการขยายตัวด้านการใช้ที่ดิน ทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีทิศทางไปตามถนนสายหลักภายในตัวจังหวัดและถนนที่เชื่อมต่อมาจากกรุงเทพมหานคร คือ ถนนสุขสวัสดิ์ ถนนสุขุมวิท และถนนศรีนครินทร์ ด้านที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะเป็นการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัย สำหรับตามแนวถนนบางนา - ตราด ซึ่งเป็นเส้นทางไปสู่ภาคตะวันออก มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินสูง โดยเฉพาะเพื่อการอุตสาหกรรมและการอยู่อาศัย เมื่อศึกษาทิศทางการขยายตัวของชุมชนจะพบว่ามีทิศทางการขยายตัวจากกรุงเทพมหานครเข้าสู่บริเวณพื้นที่ต่อเนื่องของจังหวัดสมุทรปราการ และทิศทางการขยายตัวไปทางด้านตะวันออก ตามถนนบางนา - ตราด และถนนเทพารักษ์

ในปัจจุบันภาครัฐมีโครงการแก้ไขปัญหารถจักรยานจำนวนมาก โดยกำหนดเป็น

โครงการดังกล่าวจะช่วยแก้ปัญหาการจราจร และส่งเสริมให้การคมนาคมระดับภูมิภาคได้สะดวก แต่หากไม่มีการควบคุม อาจทำให้เนื้อที่เมืองของทั้งสมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดปริมณฑลขยายตัวเชื่อมติดกันจนกลายเป็นมหานครใหญ่ที่มีปัญหาในการใช้ที่ดิน สิ่งแวดล้อม และความไม่เพียงพอของสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ซึ่งยากจะแก้ไขได้ในภายหลัง

ดังนั้นในการกำหนดรูปแบบการใช้ที่ดินในอนาคต ควรคำนึงถึงสภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน เส้นทางการคมนาคมต่าง ๆ และโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ในจังหวัดเป็นหลัก เพื่อประสานรูปแบบของการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดขึ้นในทิศทางที่เหมาะสม อีกทั้งยังสามารถตอบสนองกับนโยบายและแนวคิดในการพัฒนาที่กำหนดไว้ได้อีกด้วย

จากบทบาทของจังหวัดสมุทรปราการ ในการเป็นศูนย์กลางลอจิสติกส์ (Logistics) เพื่อการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เป็นเมืองอุตสาหกรรมหลักของชาติ และเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของสนามบินสุวรรณภูมิ ดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้วผังเมืองรวมจังหวัดสมุทรปราการ นับเป็นกฎหมายซึ่งประกาศบังคับใช้เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการพัฒนาทางกายภาพในระดับจังหวัด ที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริม / สนับสนุน การพัฒนาพื้นที่ศึกษาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้ผังเมืองสมุทรปราการ ได้มีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตผังเมืองรวมดังนี้

ด้านทิศเหนือ พื้นที่ส่วนใหญ่ กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไว้เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม และการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ (บริเวณท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ)

ด้านทิศตะวันออก พื้นที่โดยส่วนใหญ่ กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไว้เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทหนาแน่นปานกลางและการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า รวมถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม บริเวณกิ่งอำเภอบางเสาธง และอำเภอบางบ่อ

ด้านทิศใต้ พื้นที่ส่วนใหญ่ กำหนดการใช้ที่ดินไว้เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า (นิคมอุตสาหกรรมบางปู)

ด้านทิศตะวันตก แยกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) ในส่วนอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี และอำเภอพระประแดง กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไว้เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่น

ปานกลาง การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม และคลังสินค้า รวมทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษณ์ชนบทและเกษตรกรรม

2) ในส่วนอำเภอพระสมุทรเจดีย์ กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไว้เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า รวมทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม

7. ด้านคมนาคมขนส่ง

โครงข่ายและความเชื่อมโยงทางด้านการคมนาคมและขนส่ง

1) ทางบก

จังหวัดสมุทรปราการมีเส้นทางคมนาคมแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัดเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด ระหว่างอำเภอ โดยมีถนนเส้นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

(1) ทางหลวงหมายเลข 3 หรือถนนสุขุมวิท เป็นถนนสายเก่าที่ทางราชการสร้างจากบางนาเข้าสู่ตัวจังหวัดสมุทรปราการ เลียบชายฝั่งทะเลไปบรรจบกับถนนบางนาตราด ที่อำเภอบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา ยาวประมาณ 12.9 กิโลเมตร เส้นทางนี้มีการคมนาคมค่อนข้างคับคั่ง เพราะโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งตั้งอยู่ 2 ฝั่งถนนจำเป็นต้องใช้ถนนเส้นนี้ลำเลียงสินค้าเข้าสู่ตลาดในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ถนนสายนี้ยังใช้เป็นคันกันน้ำทะเลมิให้ไหลเข้าไปในคูคลองต่าง ๆ อีกด้วย

(2) ทางหลวงหมายเลข 34 หรือถนนสายบางนา ตราด ยาวประมาณ 12 กิโลเมตร ผ่านอำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ สามารถใช้ประโยชน์ได้เช่นเดียวกับทางหลวงหมายเลข 3

(3) ถนนเทพารักษ์ (ทางหลวงหมายเลข 3268) แยกจากถนนสุขุมวิท ที่สถานีตำรวจภูธร ตำบลลำโรงเหนือ ไปยังอำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ

(4) ถนนปู่เจ้าสมิงพราย (ทางหลวงหมายเลข 3113) แยกจากถนนสุขุมวิท ผ่านตำบลลำโรงระยะทาง 6.30 กิโลเมตร เหนือไปทางทิศตะวันตก ถึงฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงกันข้ามกับที่ว่าการอำเภอพระประแดง

(5) ถนนเพชรหึง - บางกอบัว จากที่ว่าการอำเภอพระประแดง ผ่านตำบลทรงคนอง ตำบลบางผึ้ง ตำบลบางยอ ตำบลบึงกะเจ้า ตำบลบางกอบัว จดริมแม่น้ำเจ้าพระยาตรงกันข้ามกับท่าเรือคลองเตย

(6) ถนนสุขสวัสดิ์ (ทางหลวงหมายเลข 303) เป็นถนนจากวงเวียนใหญ่ ผ่านอำเภอพระประแดงไปยังป้อมพระจุลจอมเกล้า ตำบลแหลมฟ้าผ่า มีถนนแยกเข้าองค์พระ

สมุทรเจดีย์ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงกันข้ามกับศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ

(7) ทางหลวงหมายเลข 3116 หรือ ถนนบางปิ้ง - แพร่กษา
ระยะทางประมาณ 9.7 กิโลเมตร ผ่านตำบลบางปิ้ง อำเภอเมืองสมุทรปราการ ไปยังตำบลแพรกษา
อำเภอเมืองสมุทรปราการ

(8) ทางหลวงเส้นทางถนนสุขุมวิท - ถนนเทพารักษ์ (ทางหลวง
หมายเลข 3344) ระยะทางประมาณ 4.22 กิโลเมตร เป็นถนนที่ตัดตรงจากถนนเทพารักษ์ ประมาณ
กม. 4 ตรงมายังถนนสุขุมวิท บริเวณตำบลบางปิ้ง

(9) ถนนศรีนครินทร์ เป็นถนนเชื่อมต่อกับถนนบางนา - ตราด ตัด
ผ่านแยกถนนเทพารักษ์และเชื่อมต่อกับถนนสุขุมวิท บริเวณบางปิ้ง เป็นถนนที่เพิ่งสร้างเสร็จเรียบร้อย
เมื่อปลายปี 2536 มีขนาด 6 ช่องทาง

2) ทางน้ำ

เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา
ดังนั้นการเดินทางหรือการติดต่อธุรกิจจึงอาศัยทางเรือข้ามฝั่งไป - มา และมีเพชฌฆาตชันคนส่ง
สินค้า หรือวัดอุทิศเพื่อการอุตสาหกรรมให้กับโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสองฝั่ง และระบายสินค้าจาก
โรงงานอุตสาหกรรม ไปยังแหล่งตลาดภายในจังหวัด กรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดอื่น ๆ

การคมนาคมทางน้ำ มีแม่น้ำ และคลองที่สำคัญ มีดังนี้

(1) แม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านอำเภอพระประแดง และอำเภอเมือง
สมุทรปราการ ใช้เป็นทางคมนาคม ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร มีเรือเดินสมุทรจากต่างประเทศ
แล่นผ่านไปมาเป็นประจำ ทั้งเรือขนาดเล็ก และเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่

(2) คลองสำโรง เป็นคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลสำโรงใต้
อำเภอพระประแดง ผ่านท้องที่สำโรงเหนือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ไปยังอำเภอบางพลี และผ่าน
ที่ว่าการอำเภอบางบ่อ ไปถึงอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

(3) คลองสรรพสามิต แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า
อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ผ่านไปยังตำบลนาเกลือ ไปออกคลองขุนราชพินิจ จังหวัดสมุทรสาคร

(4) คลองด่าน เป็นคลองแยกจากคลองสำโรง ณ ที่ว่าการอำเภอบาง
บ่อ ไหลผ่านตำบลต่าง ๆ ในท้องที่อำเภอบางบ่อ ตัดผ่านถนนสุขุมวิท ลงสู่อ่าวไทย เป็นคลองที่มี
ประตูน้ำชลประทานตั้งอยู่

(5) คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต เป็นคลองชลประทานที่ขุดค้น
ระหว่างคลองประเวศบุรีรมย์ กับคลองสำโรง อำเภอบางบ่อ

(6) คลองriebชายฝั่ง

สำหรับท่าเทียบเรือที่สำคัญมีดังนี้ ท่าเรือเทศบาล หรือท่าเทียบเรือวิบูลย์ศรี ท่าเรือพระประแดง ท่าเรือคลองด่าน ท่าห้องเย็น ท่าสะพานปลา ท่าเรือข้ามฟากนาวาสมุทร ท่าเรือข้ามฟากเกตรา และท่าเรืออายิโนะโมะโต๊ะ

3) ทางอากาศ

จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2545 อนุมัติโครงการท่าอากาศยานกรุงเทพฯ แห่งที่ 2 โดยมีอาณาเขตพื้นที่บริเวณตำบลบางโฉลง ตำบลราชาเทวะและตำบลหนองปรือ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานชื่อ “ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ” ซึ่งมีความหมายว่า “แผ่นดินทอง” เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2543 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารผู้โดยสารท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ณ สถานที่ก่อสร้างท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2545

จังหวัดสมุทรปราการ ได้มีการก่อสร้างท่าอากาศยานสุวรรณภูมิซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 20,000 ไร่ ตั้งอยู่บนถนนบางนา-ตราด กม. 15 อำเภอบางพลี ห่างจากศูนย์กลางกรุงเทพมหานครประมาณ 25 กิโลเมตร โดยได้เปิดให้บริการอย่างเป็นทางการไปแล้วเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2549 ในระยะแรกสามารถรองรับผู้โดยสารได้ 45 ล้านคนต่อปี และด้วยศักยภาพของพื้นที่ที่มีถึง 20,000 ไร่ พร้อมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เมื่อพัฒนาเต็มพื้นที่ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิจะรองรับผู้โดยสารได้ถึง 100 ล้านคนต่อปี และสามารถรองรับเที่ยวบินได้สูงสุดถึง 76 เที่ยวบินต่อชั่วโมง รองรับการจัดอากาศยานประชิดอาคารได้ 51 ลำ และมีจุดจอดระยะไกลอีก 69 หลุม จุดและรองรับการขนส่งสินค้ามากกว่า 3 ล้านตันต่อปี

8. สถานที่ท่องเที่ยวและที่พักผ่อนหย่อนใจ

แหล่งท่องเที่ยวอันควรอนุรักษ์ของจังหวัดสมุทรปราการ ถูกทำลายลงไปทุกขณะเนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงโดยสภาวะทางธรรมชาติ เช่น ถูกแดด ลม ฝน หรือรากไม้ ทำให้เกิดการแตกแยกผุพัง และ 2) การถูกทำลายโดยการกระทำของมนุษย์ซึ่งเป็นการทำลายที่รุนแรงและรวดเร็ว ได้แก่ โครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐ และพฤติกรรม การอยู่อาศัย การประกอบอาชีพและความมั่งคั่งของมนุษย์ การพัฒนาแหล่งธรรมชาติเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างไม่ถูกต้องเหมาะสมและขาดการจัดการที่ดี

ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ เกิดปัญหาขาดการดูแลรักษา ความสะอาด ในพื้นที่นั้น ๆ ทั้งเรื่องของปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นตามบริเวณต่าง ๆ รวมถึงทำให้เกิดปัญหาแม่น้ำเน่าเสียตามมา เนื่องจากการปล่อยน้ำทิ้งที่เกิดจากร้านค้า ร้านอาหารและสถานประกอบการอื่น ๆ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เสื่อมโทรมลง ปัจจุบันระดับนโยบายได้ให้

เศรษฐกิจของประเทศซึ่งแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดสมุทรปราการนั้น มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ฟาร์ม และสวนสัตว์ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

8.1 แหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานและโบราณวัตถุ

8.1.1 เมืองโบราณ เมืองโบราณมีสถานที่สำคัญ โบราณวัตถุบางอย่างจำลองจากของจริงไม่ว่าจะเป็นตลาดน้ำ ตลาดโบราณ พระมหาธาตุไชยา ฯลฯ ถือว่าสถานที่แห่งนี้มีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้เป็นที่ศึกษา หาดความรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรม โบราณสถานและประวัติศาสตร์

8.1.2 วัดโสภาราม ตั้งอยู่เทศบาลบางปูซอย 6 ถนนสุขุมวิทสายเก่า ตำบลท้ายบ้าน ห่างจากตัวเมือง 6 กิโลเมตร (เข้ามาจากถนนสุขุมวิทประมาณ 1 กิโลเมตร) สร้างเมื่อวันที่ 8 พ.ศ. 2505 ฝ่ายธรรมยุตินาย โดยพระสุทธธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ (พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร) เป็นวัดสำคัญวัดหนึ่ง เป็นสถานที่สำหรับวิปัสสนากรรมฐานซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจ เช่น พระพุทธรูปปางนาคปรก เป็นพระเจดีย์หมู่รวม 13 องค์ และแต่ละองค์ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

8.1.3 พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ ตั้งอยู่ที่ถนนสุขุมวิท ฝั่งตรงข้ามกับโรงเรียนนายเรือ ซึ่งจะเปิดให้ผู้สนใจเข้าชมทุกวัน เว้นวันจันทร์ ในเวลาราชการ พิพิธภัณฑ์ทหารเรือเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแบบพิเศษของกองทัพเรือจัดตั้งขึ้น เพื่อสงวนรักษาเก็บรวบรวมวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับกิจการทหารเรือ

8.1.4 หลวงพ่อปาน หลวงพ่อปานเป็นพระสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย และกิจวัตรของสงฆ์เป็นทั้งพระนักปฏิบัติ และนักพัฒนา จึงเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวสมุทรปราการ และจังหวัดใกล้เคียง เมื่อท่านมรณภาพแล้ว ด้วยคุณความดีงาม ท่านจึงยังอยู่ในใจของชาวบางป่อและสมุทรปราการ

8.1.5 พระสมุทรเจดีย์ ตั้งอยู่ถนนสุขสวัสดิ์ ตำบลปากคลองบางปลากด ในวัดพระสมุทรเจดีย์ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ตรงกันข้ามกับศาลากลางจังหวัด เดินทางตามทางหลวงหมายเลข 303 (ถนนสุขสวัสดิ์) แต่เดิมพระเจดีย์นี้ตั้งอยู่บนเกาะกลางปากแม่น้ำ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระเจดีย์ขึ้นแต่ยังไม่ทันเสร็จก็สิ้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ เจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างต่อเป็นพระเจดีย์สูง 20 เมตร

8.1.6 ป้อมพระจุลจอมเกล้าหรือป้อมพระจุล ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลแหลมฟ้าผ่า อยู่ห่างจากแยกพระสมุทรเจดีย์ ไปตามถนนสุขสวัสดิ์ เดินทางโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 303 ประมาณ 7 กิโลเมตร หรือเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางปรับอากาศสาย 20 ป้อมพระจุลฯ – ท่าดินแดง เป็นป้อมที่ทันสมัยและมีบทบาทสำคัญ

8.1.7 ศาลปู่เจ้าสมิงพราย “ปู่เจ้าสมิงพราย” เป็นชื่อของป้อมค่าย ซึ่งรัชกาลที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรีได้ทรงโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อสร้าง “เมืองนครเขื่อนขันธ์” เพื่อป้องกันข้าศึกทางทะเล ซึ่งตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจุบันนี้อยู่ในบริเวณโรงพยาบาลพระประแดง

8.1.8 หลวงพ่อโต หลวงพ่อโต เป็นพุทธรูปที่ประชาชนทั้งในจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดอื่น ๆ ให้ความเคารพเลื่อมใสตามประวัติกล่าวไว้ว่า หลวงพ่อโตเป็นที่นึ่งกับหลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม และหลวงพ่อโสทร จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยหลวงพ่อบ้านแหลมเป็นองค์ที่ หลวงพ่อโสทรเป็นองค์กลาง และหลวงพ่อโตเป็นองค์น้องสุดท้อง

8.1.9 ป้อมแสงไฟฟ้า ตั้งอยู่ตำบลตลาด ติดกับโรงเรียนเทศบาลพระประแดง ซึ่งยังมีสภาพสมบูรณ์อยู่บางส่วน เป็นป้อมปราการแห่งหนึ่งของฐานทัพเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็นเสมือนหนึ่งฐานทัพด้านปากน้ำแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นเมืองที่มีป้อมปราการหลายแห่ง

8.1.10 วัดโปรดกษेत्रฐาราม อยู่ที่ถนนทรงธรรม ตำบลทรงคนอง อยู่ถัดจากวัดไพชยนต์ฯ เล็กน้อย เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี เป็นวัดพุทธไทยเพียงวัดเดียวในย่านพระประแดง ส่วนวัดอื่น ๆ มักเป็นพุทธรามัญ พระยาเพชรพิไชย สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 มีลักษณะสถาปัตยกรรมดีเด่น

8.2 แหล่งท่องเที่ยวเกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น

8.2.1 บางปู เป็นสถานที่ตากอากาศชาวทะเล ที่โด่งดังมาก ปัจจุบันก็ยังเป็นที่เที่ยวใกล้เมืองมีชื่อ โดยเฉพาะในช่วงเดือน พ.ย. - พ.ค. ของทุกปี ที่นี้จะลึกลับมีชีวิตชีวา โดยมีนกนางนวลธรรมชาติอพยพมา บางปูมีนักท่องเที่ยวนิยมพาครอบครัวไปรับประทานอาหารทะเลให้อาหาร และชมความน่ารักของนกนางนวล ขามเย็นก็รอชมความงามของทะเล

8.2.2 สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ เป็นสวนสาธารณะสร้างตามมติของคณะรัฐมนตรี ให้อนุรักษ์พื้นที่บางกะเจ้าเป็นพื้นที่สีเขียว (พื้นที่เกษตรกรรม) เนื้อที่ 148 ไร่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการสวนกลางมหานครที่รัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ดูแลรับผิดชอบมาตั้งแต่ปี 2534 สภาพโดยทั่วไปมีความร่มรื่น มีปลาในสระน้ำเป็นจำนวนมาก เหมาะแก่การมาพักผ่อน และออกกำลังกาย

8.2.3 ตลาดน้ำ เดิมชื่อ “ตลาดศิริโสภณ” เป็นตลาดเก่าแก่ตลาดหนึ่งพื้นที่ตลาดเป็นไม้สามารถเดินติดต่อกันได้ยาว 500 เมตร ตั้งอยู่บนฝั่งเหนือของคลองสำโรงเป็นตลาดขนส่งสินค้า และผู้โดยสาร จากภาคตะวันออกชายฝั่งทะเลกรุงเทพฯ ดังนั้น ถือว่าตลาดน้ำบางพลีเป็นตลาดน้ำประวัติศาสตร์แห่งหนึ่ง ซึ่งมีวิถีชีวิตเรียบง่าย และมีวัฒนธรรมมากมาย สมควรอนุรักษ์ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

8.2.4 กินปูทะเล ณ วัดสาขลา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ที่ทางจังหวัดฯ

และริมวัง จะเห็นการประกอบอาชีพของชาวบ้านสาขาลา คำบลนาเกลือ ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง หอย ปู ปลา และแฉะชมพระปรางค์ (เจดีย์เอียง) ที่วัดสาขาลา หมู่ที่ 3 คำบลนาเกลือ และบริเวณทั่วไป และทานอาหารทะเลที่ป้อมพระจุลฯ

8.2.5 หมู่บ้านรามัญในเทศกาลวันสงกรานต์ หมู่บ้านโรงเรียน หมู่ที่ 7 หมู่บ้านทรงคนอง หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 เป็นหมู่บ้านชุมชนชาวรามัญ (มอญ) ติดต่อกันอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งอพยพมาอยู่ในประเทศ 187 ปีมาแล้ว

9. ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ

เป้าประสงค์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ

- 1) เป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์เพื่อการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม
  - 2) เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมต่อเนื่องและเชื่อมโยง (Cluster) ด้านยานยนต์ ชิ้นส่วนยานยนต์ ไฟฟ้า อิเลคทรอนิกส์ สิ่งทอ เครื่องหนังและอาหารแปรรูป
  - 3) เป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของสนามบินสุวรรณภูมิ ทั้งทางด้านพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และการบริการอย่างครบวงจร และมีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี
  - 4) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเชิงนิเวศใกล้เมืองหลวง (One day Tour)
  - 5) เป็นแหล่งผลิตสมุนไพรและบริการด้านแพทย์แผนไทยที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัยได้รับการยอมรับจากประชาชน
  - 6) เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาด
  - 7) ประชาชนมีการเพิ่มและกระจายรายได้ที่ดี
  - 8) บ้านเมืองสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดี
- ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา และแนวทางการพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ
- 1) ศูนย์กลางโลจิสติกส์ (Logistics Center) ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
  - 2) ศูนย์กลางอุตสาหกรรมต่อเนื่องและเชื่อมโยง (Industrial Cluster) ทั่วโลก
  - 3) แหล่งรองรับการขยายตัวของสนามบินสุวรรณภูมิ
  - 4) รองรับยุทธศาสตร์พัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง
  - 5) การแก้ไขปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้
  - 6) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) ยุทธศาสตร์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย

2) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

3) ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายและพัฒนาบุคลากรท่องเที่ยวยุทธศาสตร์แพทย์แผนไทย

4) ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคให้ปลอดภัยจากการบริการการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรที่ไม่ได้มาตรฐาน

ยุทธศาสตร์เกษตรสู่ตลาดโลก

1) ยุทธศาสตร์ยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานสากล

2) ยุทธศาสตร์การปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่สินค้าแบบใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรดิน เพื่อการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภาคการเกษตร

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการ ซึ่งมีรากฐานมาจากชีววิทยาซึ่งอธิบายถึงการทำงานประสานกันของส่วนต่างๆ ในร่างกายของสิ่งมีชีวิต กล่าวคือ ร่างกายประกอบด้วยอวัยวะต่างๆ อวัยวะเหล่านี้ต่างจะทำหน้าที่ของมันเอง และมีการประสานงานกัน โครงสร้างต่างๆ ของสิ่งมีชีวิตเช่นกัน จะทำหน้าที่ของมัน และในขณะเดียวกันก็จะทำงานประสานกันด้วยและด้วยการทำงานดังกล่าวนี้จึงทำให้สิ่งมีชีวิตอยู่ได้

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ พัฒนามาจาก “ทฤษฎีหน้าที่” (Functional Theory) ซึ่งมีนักทฤษฎีคนสำคัญคือ ออแกส คองท์ เซอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ อิมิล เดอร์คไคม์ ต่อมา ทิลคอตต์ มาร์สัน นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วเรียกชื่อว่า “ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่” โดยมีผู้สนับสนุนที่สำคัญคือ โรเบิร์ต เบอร์ดัน (สนธิยา พลศรี. 2533 : 139) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มีแนวคิดพื้นฐาน คือ มองสังคมเป็นระบบ (System) และในระบบนั้นจะประกอบด้วยระบบย่อย (Subsystem) อันเป็นส่วนประกอบที่ทำให้ระบบใหญ่คงอยู่ในระบบย่อยจะต้องมีหน้าที่ (Function) ในตัวของมันเอง ในลักษณะโดยเท่าเทียมกัน เมื่อระบบย่อยทั้งหลายต่าง

มีการะกิกหน้าที่ในตัวของมันเอง ก็จะต้องประพฤติบทบาทหน้าที่ ให้เป็นไปตามบทบาทของมัน แต่ถ้ระบบย่อยทำหน้าที่โดยไม่ถูกต้องสมบูรณ์ (Dysfunction) การเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นทางบวก หรือทางลบภายในระบบย่อยส่วนใดส่วนหนึ่งก็ย่อมกระทบกระเทือนส่วนอื่น ๆ ด้วยเหตุผลก็คือว่าเป็นระบบที่มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ต่อกัน สุดท้ายทุกระบบจะต้องมีการปรับตัว (Adaptation) เข้าหากัน ผลของการมีปฏิสัมพันธ์และการปรับตัวเข้าหากันในกลไกของระบบ ทำให้เข้าสู่ภาวะสมดุล (Balance) (ชมรมพัฒนาสังคม. 2534 : 40) ซึ่งทฤษฎีนี้มีตัวแปรสังคม (Model of organism) ต่อจากนั้น ก็ได้มีการขยายต่อเติมความคิดนี้ให้ครอบคลุมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามแต่ความคิดของสังคมวิทยาที่นิยมอินทรีย์อุปมานี้แบบสุดโต่ง ทว่าแบบอื่นในหมู่นักโครงสร้างหน้าที่ ที่นิยมมองเห็นสังคมมีลักษณะดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2538 : 26)

1. สังคมในฐานะที่เป็นระบบ ที่มีอาณาเขตแน่นอนเป็นสังคมที่วางระเบียบตนเองควบคุมตนเอง (Self-regulating) โดยมีแนวโน้มที่มีส่วนประกอบต่าง ๆ พึ่งพาอาศัยกัน และรักษาดุลยภาพไว้ได้
2. ในฐานะที่เป็นระบบที่บำรุงรักษาตนเอง ทำนองเดียวกับอินทรีย์ทั้งหลาย สังคมมีความต้องการจำเป็นส่วนหนึ่ง (Need or Requisites) ซึ่งเมื่อสนองได้แล้ว จะทำให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ได้ส่วนต่าง ๆ สามารถพึ่งพากันได้ (Homeostasis) และสามารถรักษาดุลยภาพไว้ได้
3. เมื่อเป็นดังนั้น การวิเคราะห์ระบบที่บำรุงรักษาตนเอง (สังคม)เชิงสังคมวิทยาจึงควรต้องมุ่งสนองความต้องการจำเป็นของส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งจะทำเช่นนั้นจะส่งผลให้เป็นการรักษาความพึ่งพากันและกันของดุลยภาพ
4. ในระบบที่มีความต้องการจำเป็นเช่นนี้ สังคมจะต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพา ดุลยภาพ (Equilibrium) และการมีชีวิต (Survival) อาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างหลายโครงสร้างสามารถสนองความต้องการ จำเป็นอันเดียวกันได้ แต่โครงสร้างจำนวนจำกัดเท่านั้น ที่สามารถสนองความต้องการจำเป็นใด ๆ หรือความต้องการจำเป็นหลายอย่างได้ในขณะเดียวกัน นอกจากนี้แล้ว สังคมยังต้องมีการกำหนดเกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งกรรมวิธี ความรู้สึกต่าง ๆ และจากประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วมีความหมายว่า สมาชิกในสังคมจะต้องมีการเรียนรู้ระเบียบเพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ คนในสังคมต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จำนวนมาก รวมถึงสถานภาพของตัวเอง อีกทั้งสังคมจำเป็นต้องมีมาตรการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาพฤติกรรมในแบบที่จะก่อให้เกิดความวุ่นวายต่าง ๆ (สุทพ สุนทรภัสช. 2540 : 94) อีกทั้งวิลเบอร์ด์ อี มัว (Wilbert E. Moore) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกา ได้กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ในลักษณะที่ว่าความยืดหยุ่นของทฤษฎีสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ดี กล่าวคือสังคมสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นได้ สาเหตุคือพลังที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการจัดระเบียบทางสังคมจึงมีลักษณะควบคู่กันไป และ

เป็นลักษณะธรรมดาทั่วไป บางครั้งการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้นไม่รุนแรงแต่เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลายาวก็มีผลกระทบอย่างมาก เช่น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเพิ่มประชากรซึ่งในระยะแรกของประชากรที่เพิ่มขึ้น ไม่กระทบกระเทือนมากเท่าใด แต่เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นทรัพยากรมีจำกัดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการดำรงชีพ และความสัมพันธ์ทางสังคม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536 : 46-77)

จากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นแนวคิดในการมองสังคมเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยส่วนย่อยที่เป็นส่วนประกอบของระบบใหญ่และแต่ละระบบจะมีโครงสร้างหน้าที่ในตัวเองตามโครงสร้างทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ซึ่งผู้ศึกษาสามารถนำมาเป็นกรอบในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม วิธีชีวิตในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอพระสมุทรเจดีย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การที่มนุษย์ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวและสังคม มีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนค้าขาย ทำให้เกิดการซึมซับรับเอาวัฒนธรรมที่ตนไปสัมผัสก่อให้เกิดการแพร่กระจายแล้วเกิดการถ่ายทอดจากสังคมหนึ่ง โดยมีนักคิดที่อธิบาย ถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ดังนี้

จี. เอสเลียท สมิท (G. Elliot Smith) วิลเลียม เจ. เพอร์รี่ (William J. Perry) และ ริเวอร์ส (W.H.R. Rivers) ชาวอังกฤษ (ยศ สันตสมบัติ. 2540 : 25) มีความเห็นว่า อีธิปต์ถือเป็นจุดกำเนิดอารยธรรมขั้นสูงสุด ที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายไปยังชนชาติต่าง ๆ ในโลกด้วยการติดต่อค้าขายกันทำให้ความรู้ศิลปะวิทยาการ แพร่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ

สำหรับ ฟรีดซ์ แกรม (Fritz Craed) และวิลเฮล์ม ชมิดท์ (Wilhelm Schmidt) ชาวเยอรมันและชาวออสเตรีย มีความเห็นว่า จุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมมิได้มีเพียงจุดเดียวแต่มีหลายจุด แต่ละจุดจะแพร่กระจายวัฒนธรรมของตนออกไปรอบ ๆ เป็นวงกลมเรียกว่า (Culture Circle หรือ Kulturkreis) วงรอบทางวัฒนธรรมโดยทั้งสองกลุ่มมีความเห็นว่า มนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมต่าง ๆ มักไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ของตนเอง แต่คอยลอกเลียนแบบผู้อื่นเสมอ หรือที่เรียกว่า การหยิบยืมทางวัฒนธรรม

ในขณะที่ คลาร์ก วิสเลอร์ (Clark Wissler) อัลเฟรด โคลเบอร์ (Alfred Kroeber) ชาวอเมริกัน อ้างอิงจาก พิชพรรณ วรรณศิริ (2540 : 99-101) มองว่า วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากศูนย์กลางหรือจุดกำเนิดไปยังเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยที่ใกล้เคียงกันเท่าที่เกิดการยอมรับในสังคมนั้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถไปได้ทุกที่ในที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ และในที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึง โดยที่คนสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ทุกที่เพื่อสนอง

ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของคน วัฒนธรรมจะแพร่กระจายในรูปแบบวงกลมการศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถใช้หลักวิธีการได้ดังนี้

1. หลักภูมิศาสตร์ แะรอยพื้นที่ ภูมิภาคที่อาณาเขตรอยต่อ ทางวัฒนธรรมซึ่งจะเกิดวัฒนธรรมแบบผสมผสาน
  2. ใช้ประวัติศาสตร์สืบค้น ช่วยให้ความรู้ความเป็นมาและสนับสนุนการตีความ
  3. การขุดค้นทางโบราณคดี เพื่อให้สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สามารถบอกถึงพฤติกรรมของคนหรือผู้สร้างและเรื่องราวในยุคนั้นได้ดี
  4. คุวิวัฒนาการของวัฒนธรรม ว่ามีขั้นตอนและการเติบโตเป็นมาอย่างไร
- วิธีการทั้ง 4 หลัก สามารถนำมาศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จะทำให้ทราบถึงความเป็นมาของวัฒนธรรมเดียวกันหรือไม่ และวัฒนธรรมใดจะเป็นแม่บทของอีกวัฒนธรรมหนึ่งเพื่อหาวัฒนธรรมต้นกำเนิด

นอกจากนี้ นิยพรรณ วรณศิริ (2540 : 93) กล่าวถึงหลักการของแพร่กระจายทางวัฒนธรรม อันเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เพราะสภาพภูมิศาสตร์เป็นตัวกำหนดเส้นทางการเดินทางมนุษย์ที่จะนำวัฒนธรรมติดตัวไปเผยแพร่ยังมีพื้นที่ต่าง ๆ
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เกิดจากปัญหาความยากจน ความไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ทำให้มนุษย์ต้องแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ที่ดีกว่า เพื่อความอยู่รอด
3. ปัจจัยทางสังคม มีการแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรม และความรู้ใหม่จากการไปศึกษาต่างถิ่น หรือการรู้จักแข่งงานกับคนต่างวัฒนธรรมและการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่
4. ปัจจัยทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเพราะการมีถนนหรือระบบขนส่งที่ดี ทำให้มีการติดต่อสื่อสาร ค้าขายแลกเปลี่ยน ช่วยให้การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นไปได้รวดเร็ว

กล่าวโดยสรุป การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นได้จากปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกระตุ้น และเป็นแรงผลักดันทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ และนำความเชื่อทางวัฒนธรรมติดตัวไปเผยแพร่ในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ หรือแลกเปลี่ยนค้าขายระหว่างมนุษย์ท้องถิ่นกับมนุษย์เจ้าของถิ่น ทำให้วัฒนธรรมเกิดการหลั่งไหลผสมผสานเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน จะเป็นวัฒนธรรมที่มีความกลมกลืนเข้าด้วยกันในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งผู้ศึกษาสามารถนำมาเป็นกรอบในการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการท่องเที่ยวระหว่างมนุษย์ผู้ท่องเที่ยวกับมนุษย์ผู้อยู่ในชุมชน ทั้งในด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ เป็นปัจจัยเกื้อกูลทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ประเพณี ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จนนำไปสู่การพัฒนาที่ดีได้

3. ทฤษฎีประวัติศาสตร์

แรคคลีฟ - บราวน์ และมาลินอฟสกี จุดประกายแนวทางการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมด้วยแนวทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ ในสหรัฐอเมริกา ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) ได้จุดประกายแนวทางการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมด้วยแนววิเคราะห์ที่เรียกว่า “The historical method” ซึ่งต่อมาถูกเรียกโดยนักมานุษยวิทยาคนอื่น ๆ ว่า Historical Particularism ที่เขายกขึ้นมาเป็นทางเลือกแทน The Comparative Method ของแนวทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรมซึ่งเขาวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลที่ไม่ถูกต้องอย่างไรก็ตามในระยะแรก ๆ เขายังให้ความสนใจในการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการของวัฒนธรรม ทำให้เขามีประเด็นความสนใจที่คล้ายกับนักคิดในแนวทฤษฎีวิวัฒนาการ ซึ่งแตกต่างจากแนวทางของแรคคลีฟ-บราวน์ และมาลินอฟสกี การวิเคราะห์การดำรงอยู่ของสถาบันวัฒนธรรม แลฐานะคติของโบแอสเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์แตกต่างไปจากของไทเลอร์ นักคิดแนวทฤษฎีวิวัฒนาการ ซึ่งมีแนวโน้มจะมองว่ามนุษย์ตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักเหตุผลจะนั้นสถาบันวัฒนธรรมมนุษย์จะมีลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผล (Rational) และเมื่อใดที่ขาดความเป็นเหตุเป็นผลก็จะถูกแทนด้วยสถาบันวัฒนธรรมที่มีความเป็นเหตุเป็นผลมากกว่า ในขณะที่โบแอสมองว่าพฤติกรรมมนุษย์และสถาบันวัฒนธรรมมีรากฐานมาจากทางด้านอารมณ์มากกว่าความเป็นเหตุผล

นอกจากนี้ เป้าหมายของการศึกษาก็มีความแตกต่างกัน เพราะนักวิวัฒนาการวัฒนธรรมรวมทั้ง ไทเลอร์ ด้วย เน้นการศึกษาพัฒนาการวัฒนธรรม (Culture) ของมนุษยชาติ แต่โบแอสสนใจ

วัฒนธรรมในท้องถิ่นต่างๆ (Cultures) ซึ่งเขาคิดว่าต้องเข้าใจและมีหลักฐานในเรื่องพัฒนาการของวัฒนธรรมต่างๆ ก่อนจึงจะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการของวัฒนธรรมของมนุษยชาติได้ ผลที่ตามมาคือมีมโนทัศน์หลักในการศึกษาที่ต่างกัน สำหรับโบแอส การศึกษา Histories ของ Cultures จะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างทฤษฎี สำหรับไทเลอร์ และนักวิวัฒนาการวัฒนธรรมคนอื่น ๆ จะเน้นมโนทัศน์ “วิวัฒนาการ” (Evolution) และ “วัฒนธรรมมนุษยชาติ” (Culture) ในการแสวงหาและนำเสนอความรู้ วิธีวิเคราะห์ก็ต่างกันไปคือ โบแอสใช้ Historical Method ในขณะที่นักวิวัฒนาการวัฒนธรรมใช้ Comparative Method เป็นหลักในการวิเคราะห์

โบแอส เสนอว่า วิธี Historical Method จะเน้นการศึกษาวิเคราะห์ประเพณีต่างๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและพิจารณาการกระจายตัวของประเพณีต่างๆ ในวัฒนธรรมใกล้เคียง ซึ่งจะช่วยให้นักมานุษยวิทยาได้มองเห็นเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม และมองเห็นภาพวัฒนธรรมในอดีต ภายใต้บริบทของสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ตามข้อสันนิษฐานของเขา วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ คือผลรวมที่เกิดจากกระบวนการทางจิตวิทยาของ

มนุษย์ที่มีปฏิกิริยากับสภาพแวดล้อม และการติดต่อทางวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ จะเน้นด้วย Historical method นักมานุษยวิทยาสามารถจะอธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้เขาย้ำว่า“ที่สำคัญนักมานุษยวิทยาจะต้องเก็บข้อมูลด้วยตัวเองและมีความเป็นกลาง(Objectivity) และไม่ลำเอียง (Prejudice) หรือคิดสรุปล่วงหน้า (Preconceptions) ที่จะทำให้นักมานุษยวิทยา บิดเบือนข้อเท็จจริงให้เข้ากับแนวคิดของตนเอง” (Boas 1940, orig. 1920) อย่างไรก็ตาม ในท้ายสุดโบแอสได้ยอมรับว่าไม่อาจจะสร้างทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอย่างเป็นสากลได้ เพราะแต่ละวัฒนธรรมมีลักษณะเฉพาะและเส้นทางวิวัฒนาการของตนเอง ถึงแม้ว่าโบแอสไม่ได้ให้ มรดกทางทฤษฎีกับสาขามานุษยวิทยา แต่เขาได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งซึ่งช่วย การพยายามทำความเข้าใจมุมมองของคนในวัฒนธรรม และการมองวัฒนธรรมในเชิงสัมพัทธ์ที่ว่า แต่ละวัฒนธรรมก็มี “ความหมาย” ที่เราต้องทำความเข้าใจ จากแง่มุมของคนใน และในบริบททาง วัฒนธรรม นักวิจัยไม่ควรใช้มาตรฐานวัฒนธรรมของคนตัดสินวัฒนธรรมของกลุ่มคนอื่น ๆ ซึ่งได้ กลายเป็นหลักการสำคัญในการเก็บข้อมูลทางมานุษยวิทยาในเวลาต่อมา

4. ทฤษฎีสังคมวิทยา

ทฤษฎีสังคมวิทยา (Sociological Theories) เป็นทฤษฎีวิทยาศาสตร์และทฤษฎี สังคมศาสตร์สาขาหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความสัมพันธ์ทางสังคมหรือความสัมพันธ์ระหว่างคน ตั้งแต่สองคนขึ้นไป รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ทางสังคมกับสิ่งภายนอก เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ทางสังคมกับที่ดิน ทำให้เกิดชนชั้นเจ้าของที่ดิน และผู้เช่าที่ดิน ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพย์สินเงินทอง ทำให้เกิดชนชั้นนายทุนและกรรมกร ความสัมพันธ์ระหว่าง ศาสนาพราหมณ์กับความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้เกิดระบบวรรณะ ความสัมพันธ์ระหว่าง ความสัมพันธ์ทางสังคมกับระบบกษัตริย์ทำให้เกิดระบบศักดินา (Estate) เกิดชนชั้นขุนนาง (Feudal) คนชั้นทาส เป็นต้น

ทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม มีสมมุติฐานสำคัญอยู่ที่ว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างความหมายต่าง ๆ ในสังคม สร้างความแท้จริงในสังคม นั่นคือ กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในสังคม แล้วทำความเข้าใจ ร่วมกัน และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการกระทำระหว่างกัน หรือดำรงชีวิตอยู่ด้วยกัน ความแนวความคิดนี้ มนุษย์จึงเป็นตัวสำคัญ เป็นตัวการให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าโครงสร้างสังคม แต่โครงสร้างสังคมที่มนุษย์เองเป็นคนสร้างขึ้นนั้นภายหลังที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว ก็อาจมีผล เป็นตัวบังคับเป็นตัวแบบให้มนุษย์ต้องปฏิบัติตามได้ โครงสร้างสังคมจึงไม่ใช่เป็นสิ่งสมมุติขึ้นมา ก่อนอย่างทฤษฎีอื่น แต่เป็นสิ่งที่ตามมาทีหลังมนุษย์ เป็นผลผลิตของมนุษย์

จุดสนใจของนักทฤษฎีปรากฏการณ์นิยมอยู่ที่ชีวิต การดำเนินชีวิตช่วงใดช่วงหนึ่ง หรือ ชีวิตประจำวัน ศึกษาคำพูด เรื่องราว ระเบียบแบบแผน การกระทำสิ่งต่างๆ ของมนุษย์ในช่วงนั้น ว่าเหตุใดเขาจึงทำเช่นนั้น เขาทำให้ผู้อื่นยอมรับความหมายและระเบียบหรือโครงการที่เขาเสนอขึ้น

อย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่ง เขาสร้างโลกของเขาขึ้นมาได้อย่างไร นักสังคมวิทยาเป็นผู้ไปศึกษาค้นหาความจริงในทัศนะของคนในชุมชน กลุ่มคน ชุมชน ที่เป็นเป้าหมายของตน ไม่ใช่เอาทฤษฎีของคนเป็นกรอบความคิด แล้วไปหาข้อมูลจากชาวบ้านมาสนับสนุนกรอบความคิดตามทฤษฎีของคน

ประพจน์สำคัญจากทฤษฎีนี้อาจสร้างได้ เช่นระเบียบแบบแผนของสังคมขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคนในสังคมนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นอยู่กับความต้องการหรือความเห็นของสมาชิกในชุมชนนั้นผู้นำหรือชนชั้นสูงเกิดจากประเพณีที่ปฏิบัติมาหรือการยอมรับของสมาชิกในชุมชนอำนาจของคนหรือกลุ่มคนขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำให้ผู้อื่นยอมรับคนปัญหาสังคมเกิดจากการยอมรับ ของกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งที่เรียกว่าปัญหานั้นพฤติกรรมทางสังคมขึ้นอยู่กับประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเมื่อมีสิ่งอันพึงปรารถนาเกิดขึ้น สมาชิกผู้ได้รับผลกระทบอาจร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ไข และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนได้จากเนื้อหาสาระโดยสังเขปและประพจน์สำคัญของแต่ละทฤษฎีที่กล่าวมา เราอาจสกัดเอาสิ่งก้ำปอกมาได้จากตัวทฤษฎีหรือประพจน์เหล่านั้น เชื่อว่าที่กล่าวมาโดยย่อจะเป็นพื้นฐานความรู้เพียงพอ และอยู่ในรูปแบบที่พร้อมจะหยิบไปใช้ได้ทันที แน่ใจข้อความโดยย่อนี้ย่อมไม่สมบูรณ์ครบเนื้อด้วยกระเทยความ แต่ก็เชื่อว่า ข้อความเหล่านี้จะกินความสำคัญของทฤษฎีหลักของสังคมวิทยา ไว้ได้ทั้งหมดต่อไปจะกล่าวถึงแนวทางการคิด หรือการใช้ทฤษฎีเหล่านี้ในระดับชีวิตประจำวันหรือการสนทนาที่ไม่เป็นวิชาการระดับสูง หรือเพียงถึงวิชาการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

อุดม บัวศรี และคณะ (2532 : 234) ได้ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีอาณาเขตกว้างขวางมีทรัพยากรการท่องเที่ยวกระจายอยู่ทั่วไปตามจังหวัดต่าง ๆ ของภาคส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่ทั่วไปตามจังหวัดต่าง ของภาคส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะจังหวัดเลยมีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในกลุ่มที่มีศักยภาพสูงที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับสากลนานาชาติและระดับประเทศ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติภูกระดึง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง อุทยานแห่งชาติภูเรือ แก่งจูดู้ แก่งโขง-นาคโขง พระธาตุศรีสองรัก งานดอกไม้บานมะขามหวานเมืองเลย งานแห่ผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย

พระมหาสุพิศย์ อบอุ่น (2541 : 136-137) ได้ศึกษาวิจัยศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น

ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษากรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก พบว่า กลุ่มตัวอย่าง

ของแหล่งท่องเที่ยว ยังเป็นปัญหาที่สำคัญ ต้องการให้มีการรักษาปรับปรุงสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีการกำหนดทิศทางการเติบโตของธุรกิจนำเที่ยว เพิ่มความร่วมมือ มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน และการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ การพัฒนาระบบการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการมีเส้นทางท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม โดยเชื่อมโยงจังหวัดภาคเหนือตอนบนให้ร่วมเป็นเส้นทางท่องเที่ยว และจัดให้มีศูนย์การแสดงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือของชาวเขา เป็นต้น ดังนั้น การปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวจึงจะต้องให้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากที่สุด จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเป็นการสร้างทุน สร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ ให้แหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศ ซึ่งถือว่าการรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและมีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญ

โถมยง โด๊ะทอง และคณะ (2545 : 176-177) ได้สรุปผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ไว้ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาแนวทางจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม แนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงถูกนำมาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อทางลบในระยะยาว วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้คือ 1) ศึกษาสภาพของแต่ละอำเภอในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อคัดเลือกพื้นที่นำร่องในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 2) ศึกษาและค้นหารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยรวมของจังหวัดเพชรบุรี และพื้นที่ศึกษานำร่อง 3) ค้นหารูปแบบการบริหารและการจัดการทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ภายใต้การประสานงานของหน่วยงานเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือหน่วยงานใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารระยะยาว 4) นำเสนอรูปแบบการบริหารและการจัดการด้านการท่องเที่ยว ที่ได้จากการศึกษาเพื่อเป็นต้นแบบในการใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีองค์ประกอบใกล้เคียงกัน

การวิจัยดังกล่าวมีระยะเวลาดำเนินการประมาณหนึ่งปีครึ่ง ได้พื้นที่นำร่องคือ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด และตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม โดยเน้นแนวความคิดที่ 1 : การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและแนวความคิดที่ 2 : การพัฒนาที่ยั่งยืน ไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยตำบลถ้ำรงค์มีการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน คือ 1) สำรวจพื้นที่และสร้างความเข้าใจกับชุมชน 2) สำรวจข้อมูลเบื้องต้น และศักยภาพทั่วไปของพื้นที่นำร่อง 3) ตรวจสอบศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 4) ผู้นำในชุมชนและคนในชุมชนร่วมกิจกรรมกำหนดในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของชุมชน 5) ตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อมูลและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว 6) จัดตั้งศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลปากทะเล

การดำเนินงานมี 4 ขั้นตอน คือ 1) สำรวจวิจัยพื้นที่ และสร้างความเข้าใจกับชุมชน 2) สำรวจข้อมูลเบื้องต้นและศักยภาพทั่วไปของชุมชนและกระตุ้นสำนึกสาธารณะ 3) จัดเวทีสาธารณะ 4) ขยายความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชนและกระตุ้นสำนึกสาธารณะ

ผลการวิจัยทำให้ได้ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นและรูปแบบการบริหารจัดการอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่สามารถบริหารจัดการได้โดยชุมชนเอง พร้อมทั้งความภาคภูมิใจ และห่วงแหนท้องถิ่นของคนตามแนวคิดที่ 1 และจะทำให้เกิดวิสัยทัศน์การพัฒนา และแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งจะทำให้สภาพเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตดีขึ้น ตามแนวคิดที่ 2

อุดมหารจ กงอินทร์ (2545 : 75-77) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านนาดิน ตำบลอำวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ พบว่าศักยภาพในชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประชากรส่วนใหญ่ของบ้านนาดิน มีระดับการศึกษาที่ไม่สูงมาก มีวิถีชีวิตและประเพณีตามแบบของชาวมุสลิม ในการจัดทรัพยากรธรรมชาตินั้นชุมชนมีศักยภาพในการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์สูงมาก แต่ไม่ได้ใช้ทรัพยากรนั้นอย่างประหยัดและมามีการสำรวจถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ทั้งนี้อาจเพราะเห็นว่าชุมชนยังมีทรัพยากรธรรมชาติอีกมากมาย และยังไม่ได้กับภาวะขาดแคลนวัตถุดิบ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญและไม่มีความสามารถบริหารจัดการทรัพยากร ในส่วนของรายได้จากการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นยังมากไม่เท่าที่ควร เพราะชุมชนบ้านนาดินเพิ่งเริ่มจากดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัด Home Stay การจำหน่ายผลิตภัณฑ์เป็นต้น สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่ม ชาวบ้านส่วนมากจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังมีผลทำให้เกิดความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพของชุมชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเช่นกัน ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่การแบรมจะเป็นในรูปแบบของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่นผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว จากไม้ฝ้ามาดิก โดยไม่เป็นการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยตรง สำหรับหน่วยงานเข้ามาให้คำแนะนำและจัดฝึกอบรม ส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานในจังหวัดกระบี่ เช่นสหกรณ์จังหวัดกระบี่ สำนักงานจังหวัดกระบี่ สำนักงานเกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน เป็นต้น

อุตร วงษ์ทับทิม (2545 : 48) ได้ศึกษาวิจัย “แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มแม่น้ำโขง” สรุปว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มแม่น้ำโขงได้ดำเนินสอดคล้องกับศักยภาพของระบบนิเวศลุ่มน้ำ มีการรักษาคุณภาพของระบบนิเวศดั้งเดิม ควบคู่ไปกับการรักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาโดยพยายามสร้างไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนให้มากที่สุด สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มน้ำโขง

ควรมุ่งส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้คนในลุ่มน้ำให้ดีขึ้น อีกทั้งกระตุ้นจิตวิญญาณให้เกิดความรักหวงแหน ภาคภูมิใจในมรดกทางภูมิปัญญา

และเกิดความตระหนักในคุณค่าแห่งศิลปวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจกันรักษา และพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวของคนให้ยั่งยืนสืบไป

กษมา ประจง (2546 : 14) ได้ศึกษาวิจัยผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านบวกได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การสร้างงาน การยกระดับฐานะ การครองชีพ และลดภาวะการว่างงาน ผลกระทบด้านลบทางเศรษฐกิจได้แก่ ปัญหารายได้ไม่แน่นอน ปัญหาค่าครองชีพ ปัญหาการแบ่งปันผลประโยชน์ และปัญหาการถือครองที่ดิน ผลกระทบทางสังคมด้านบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพ การสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม การสร้างความสามัคคีในชุมชน การป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของประชากร และการเสริมสร้างการศึกษา ผลกระทบทางสังคมด้านลบ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยม ความไม่เป็นธรรมในสังคม อาชญากรรม และความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ผลกระทบทางวัฒนธรรมด้านบวก ได้แก่ ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมงานศิลปวัฒนธรรมและความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพ และผลกระทบทางวัฒนธรรมด้านลบ ได้แก่ ค่านิยมในการครองชีพ การเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ การแต่งกายและภาษา ผลกระทบทางด้านการเมืองด้านบวก ได้แก่ การจัดระเบียบสังคมของชุมชน ความเข้าใจในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ความสามัคคี ความสำคัญทางการศึกษา และการตื่นตัวทางการเมืองท้องถิ่น ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้านบวก ได้แก่ การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชน ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้านลบ ได้แก่ การทำลายทางชีวภาพ และการทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน

ยุพาพร ยุทธรักษานุกูล (2546 : 49) ได้ศึกษาการวางผังบริเวณและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี พบว่า แนวความคิดในการวางผังบริเวณกำหนดให้กิจกรรมในศูนย์วิจัยฯ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ กิจกรรมในแปลงทดลอง ได้แก่ การเดินชมแปลงไม้ผลชนิดต่างๆ ความโปรแกรมที่กำหนด และกิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ การขี่จักรยาน การออกกำลังกายที่ลานคนตรีในสวน ซ้อมสินค้าเกษตรที่สาธิตขายผลผลิตทางการเกษตร ซ้อมพันธุ์ไม้ที่เรือนกล้วยไม้จันทบุรี และแวะพักผ่อนที่ชมรมไพรที่เรือนจันทร์สถิตย์ เป็นต้น การออกแบบแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนต้อนรับ ส่วนเลียบลำน้ำ ส่วนขายพันธุ์ไม้เรือนกล้วยไม้จันทบุรี และส่วนปรับปรุงเรือน จันทร์สถิตย์เดิม โดยผู้ศึกษาได้เสนอแนะแนวความคิด ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ควบคู่ไปด้วย

เดชา ไฉ่สูงเนิน (2548 : 45) ได้ศึกษาการบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วง ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค และ

ข้อจำกัดในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร บ้านม่วงคำ พบว่ามีสาเหตุมาจาก

1. การมอบหมายอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวไม่ชัดเจน 2. เจ้าหน้าที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยว 3. ขาดงบประมาณ 4. ขาดบุคลากร 5. ขาดการประสานและความร่วมมือระหว่างองค์กร และ 6. เกิดความขัดแย้งภายในและภายนอกชุมชน ผลการศึกษาถึงแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ จะต้องมีการวางแผนเพื่อจัดระบบการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านเพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวแบบครบวงจร มีการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ในการศึกษาดูงานและการท่องเที่ยวตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่โดยจัดให้เป็นสัดส่วนตามขีดความสามารถของพื้นที่ และชุมชนที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ ต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงอาคารสถานที่เพื่อรับรองทางการเกษตร หรือสินค้าแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตร ให้มีคุณค่าสูงขึ้นสามารถแข่งขันกับตลาดภายนอกได้

อดิภา ตรีชลานนท์ (2548 : 19) ได้ศึกษาวิจัยแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า (1) แนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร จะต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์ในขั้นตอนการค้นหาคำปรึกษาการตัดสินใจการดำเนินการประเมิน และการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยมุ่งพัฒนาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิต การสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชน มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และการออกกฎข้อบังคับของท้องถิ่น ซึ่งโครงการและกิจกรรมต้องมาจากความต้องการของชุมชน (2) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องมุ่งเน้นการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรให้คงไว้ยาวนานที่สุด ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมมือกันเป็นเครือข่ายและรัฐให้การสนับสนุน เน้นการพัฒนาที่ต่อเนื่องและมีการวิจัยติดตามประเมินผล (3) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทรพบว่ายังมีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องการเปิดเปิดประตูน้ำ ประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อย มีการเข้ามาของกนต่างถิ่นมากขึ้น ทำให้ความผูกพันของคนในชุมชนน้อยลง จึงเป็นเหตุให้ขาดความจริงจังในการแก้ปัญหาต่าง ๆ มีน้ำเน่าเสียในคลอง ประชาชนขาดจิตสำนึก ในการรักษาความสะอาดคลองมีสภาพคับแคบไม่สามารถขยายได้ รวมถึงขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากผู้เกี่ยวข้อง

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2548 : 12) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อวิทยุมากที่สุด นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจกิจกรรมการแสดง

แหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยและอสังหาริมทรัพย์ของคนท้องถิ่น และเห็นว่าควรให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น สิ่งที่น่าท่องเที่ยวต้องการให้ปรับปรุงเพิ่มเติม คือ ความสะอาดสบายของสถานที่ ของฝาก ของที่ระลึกและร้านอาหารที่มีอาหารหลากหลาย ประชาชนในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์น้อยมาก เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกอนุรักษ์วัฒนธรรม รองลงมาเห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของประเทศ มีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้เกิดความรักและหวงแหนขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น และทำให้เกิดความผูกพันของคนในท้องถิ่นมากขึ้น สำหรับปัญหาและอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายโดยผ่านสื่อต่าง ๆ น้อยเกินไปขาดการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยว ขาดการสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมเผยแพร่ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Alene Formaroff (1984 : 104) เสนอว่าการพัฒนาศักยภาพที่ดีควรมีองค์ประกอบที่อย่างน้อย 1 ข้อใน 4 ข้อ ดังนี้ 1. วางแผน ซึ่งรวมถึงการตัดสินใจกำหนดเป้าหมาย 2. การดำเนินการ 3. การจัดระบบโครงการ 4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และเมื่อย้อนมาดูเรื่องการท่องเที่ยวของอำเภอพระสมุทรเจดีย์แล้วจะเห็นได้ว่าในตำบลปากคลองบางปลากดนั้นชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยมีความต้องการให้วัดพระสมุทรเจดีย์นั้นเป็นอิสระจากการดูแลของเทศบาล เพื่อให้พระสงฆ์และทางวัดใช้สถานที่ในการประกอบศาสนพิธี ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยไม่ต้องขออนุญาตจากเทศบาล รวมทั้งยกเลิกการเก็บค่าจอดรถสำหรับผู้ที่ต้องการมาสักการะองค์พระสมุทรเจดีย์

โรวี (Rowe. 1988 : 20-30) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มชาติพันธุ์สองกลุ่ม คือ กลุ่มชาติพันธุ์ Batak และ Ata เกี่ยวกับวิถีชีวิตทางสังคมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองมีความแตกต่างกันทางสังคม ความเชื่อในด้านของการจัดการต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองมีความแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญสองประการ คือ หนึ่งการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สองเงื่อนไขทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวมีการอพยพโยกย้ายจากถิ่นหนึ่งไปยังอีกถิ่นหนึ่ง จากพื้นราบไปอยู่พื้นที่สูง ดังนั้นปัจจัยทางด้านสังคมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้น

Perdue และคณะ (1990 : 586-599) ได้ศึกษาการสนับสนุนของคนในพื้นที่ในการพัฒนาท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า การสนับสนุนหรือคัดค้านของคนในท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบทางด้านบวกและทางด้านลบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ๆ การยอมรับผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของคนแต่ละกลุ่มในท้องถิ่น ลักษณะที่ใช้เป็นตัวบ่งชี้คือ ลักษณะพื้นฐานทางด้านประชากร และสังคม รวมถึงระยะห่างของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและชุมชน ตลอดจนการพึ่งพาทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ๆ ที่มีต่อการท่องเที่ยวซึ่งตัวชี้วัดข้างต้นคือ การจ้างงาน การเปรียบเทียบการลงทุนระหว่างคนในท้องถิ่นภาครัฐ และกลุ่มคนภายนอก

Knott (1994 : unpagged) ได้ให้ความสำคัญกับระบบการใช้นโยบายของรัฐ ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ มีประเด็นที่ควรระมัดระวังพอสรุปได้ว่า นโยบายการพัฒนาที่ดินในเขตป่าของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ลักษณะดังกล่าวอาจมีผลต่อบรรยากาศภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่มีอยู่แต่เดิม

Hoare (1995 : unpagged) โดยได้ทำการศึกษาการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนดั้งเดิม กับการวางแผนการใช้ดินของรัฐในประเทศเคนาดา มีข้อสรุปในทำนองเดียวกันว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านมีความสำคัญต่อระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชน นอกจากนี้ระบบภูมิปัญญาพื้นบ้านยังเอื้ออำนวย มีประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบาย และการวางแผนการใช้ที่ดินของรัฐให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

แมตธิว (Mathews. 1996 : 3-4) ได้ศึกษาปัจจัยเบื้องต้นของความเข้มแข็งในชุมชนและคุณภาพชีวิตของสาธารณชน พบว่า ประชาสังคมที่เข้มแข็งมีองค์ประกอบ 6 ประการคือ (1) โครงสร้างฐานสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร คือ ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง (2) กระบวนการสำคัญของชุมชน ประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์การแลกเปลี่ยนของชุมชน (3) ภาวะ การนำและผู้นำชุมชน ชุมชนที่มีความเข้มแข็งมักจะมีผู้นำที่มีความกตริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถดึงคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนได้จำนวนมากมีความจำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชุมชน และทำคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชน (4) กรอบแนวคิดหรือภาพที่อยู่ในหัวใจชุมชน หรือที่เรียกว่าหลักการนำปฏิบัติซึ่งต้องเกิดขึ้นอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และคนในชุมชนเชื่อมั่นในอำนาจที่แก้ปัญหของชุมชนได้ (5) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน ชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะความสัมพันธ์ในลักษณะแนวราบ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (6) สำนักแห่งการเป็นชุมชนและชนาบ แห่งการแบ่งปัน เกิดจากการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างค่อเนื่องแม้จะมีความหลากหลายทางความคิดของสมาชิกในชุมชน แต่ความหลากหลายนี้

ก่อกองกลางที่มีความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากมีความรู้สึกที่ต้องการพัฒนาชุมชนของคนให้เข้มแข็ง

เคนโน (Kanno. 1997 : 156) ได้ศึกษาชุมชน ว่าสามารถลดต้นทุนการบริหารจัดการของกลุ่มธุรกิจชุมชนได้ ทำให้กลุ่มชุมชนที่มีขนาดใหญ่เกินไปจนวิถีชุมชนไม่มีผลต่อสมาชิกหรือการดำเนินกิจกรรมอยู่ภายนอกขอบเขตวิถีชีวิตชุมชน มีต้นทุนการบริหารจัดการสูง ทำให้อาจไม่สามารถดำเนินอยู่ได้ในเชิงการค้า โดยการจัดการตลาดให้การดำเนินงานของกลุ่มอาศัยกลไกนอกวิถีชุมชนมาก ทำให้การดำรงอยู่ของกลุ่มต้องพึ่งพาอาศัยองค์กรภายนอกเป็นสำคัญในขณะที่กลุ่มหลังค้ำเนินงานของชุมชนเองทั้งหมดและสามารถดำรงอยู่ได้ในเชิงการค้า มีต้นทุนการบริหารจัดการต่ำ เป็นผลของ 2 ปัจจัยที่สืบเนื่องจากวิถีชุมชน) ผู้นำที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวซึ่งเป็นผลจากค่านิยมที่ต้องการรักษาชื่อเสียงของคนในชุมชนไว้ และ 2) ผู้ประสานงานด้านการตลาด ซึ่งได้ส่วนแบ่งจากกำไรของผลผลิตเป็นรายชิ้นทำให้มีแรงจูงใจที่จะขายผลผลิตและกระตุ้นสมาชิกทำการผลิตให้ได้มากที่สุด จึงเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการดำเนินกิจกรรมการผลิตและการค้าร่วมกันของกลุ่ม

ลอยด์ (Lloy, 2000 : 290) ได้ศึกษาหกรรมพื้นบ้านนาชาดิวัฒนธรรมประวัติศาสตร์และผลงานของคดิชนชาวบ้าน พบว่างานหกรรมพื้นบ้านนาชาดิเริ่มเมื่อ ปี ค.ศ. 1934 และยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการนำเสนอศิลปะของชาวบ้านที่หลากหลาย และเก่าแก่ที่สุด งานวิจัยครั้งนี้ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของการกระตุ้นในบริบทของความสัมพันธ์ในสาขาวิชาคดิชนในสหรัฐอเมริกาผลงานในฐานะที่เป็นผลผลิตทางศิลปะและสังคมเป็นที่นิยมแล้วเสื่อมถอยของคดิชนในประเทศนี้

สรุป จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงนิเวศ เชิงเกษตร ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชนบท และการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ให้สมาชิกในหมู่บ้านหรือชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ ตรวจสอบร่วมรับผลประโยชน์ และมีความรับผิดชอบ ในการบำรุงรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สวยงามเป็นธรรมชาติ คงทน ยั่งยืน ซึ่งให้ความเป็นมิตร ความมีน้ำใจ และการจัดการ การให้บริการที่เป็นมาตรฐานโดยอาศัยความร่วมมือของนักท่องเที่ยว ประชาชน ภาครัฐ และเอกชน ให้ความร่วมมือรับผิดชอบร่วมกัน และจากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้าน 9 บ้านชุมชนตรัง ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ ป่าชายเลน สุสานหอย ทรัพยากรสัตว์น้ำ แหล่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ต่าง ๆ วิถีชีวิตชาวประมงชายฝั่ง เกษตรกรเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ ถ้ามีการบริหารจัดการที่ดี โดยใช้หมู่บ้านเป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวที่เป็นไปได้ ซึ่งโดยทั่วไปมีการจัดการบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดสมุทรปราการอยู่แล้ว โดยเฉพาะ

ในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ เช่น องค์พระสมุทรเจดีย์ ป้อมพระจุลจอมเกล้าฯ ป่าชายเลน วัดสาขา
วัดขุนสมุทรราช ฯลฯ เพียงแต่จัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือเชิงวัฒนธรรม
ประวัติศาสตร์ เพิ่มเติมรูปแบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเส้นทางการท่องเที่ยวของอำเภอ
พระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากร โบราณสถาน
โบราณวัตถุอื่น ๆ ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนในเวลายาวนานมากที่สุด และพัฒนาจิตสำนึกของประชาชน
ในการสงวนรักษาทรัพยากร วิถีชีวิต วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ให้คงอยู่เป็นปัจจัยในการพัฒนาอาชีพ
เสริมจากการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน
ในหมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล และสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว
ของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

- 1.1 เนื้อหา
- 1.2 พื้นที่ในการวิจัย
- 1.3 ระยะเวลา
- 1.2 พื้นที่วิธีการวิจัย
- 1.5 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2. วิธีดำเนินการวิจัย

- 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.3 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
- 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตการวิจัย

1. เนื้อหา

1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

1.2 ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของอำเภอพระสมุทรเจดีย์

จังหวัดสมุทรปราการ

1.3 ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

2. พื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยได้เจาะจงเลือก พื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการเนื่องจากเป็นอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีแหล่งศิลปกรรม โบราณวัตถุ และ ปุชนิยสถาน ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านเก่าแก่ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่แถบชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของประเทศไทย อำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีทั้งหมด 5 ตำบลคือ ตำบลนาเกลือ ตำบลบ้านคลองสวน ตำบลแหลมฟ้าผ่า ตำบลปากคลองบางปลากด ตำบลในคลองบางปลากด ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้จำนวน 3 ตำบล คือ ตำบลปากคลองบางปลากด ตำบลแหลมฟ้าผ่า และตำบลนาเกลือ เนื่องจากมีปุชนิยสถานที่สำคัญ ที่สำรวจโดยกรมศิลปากรและแหล่งทรัพยากรรวมทั้งวิถีชีวิตชุมชนที่น่าสนใจต่างจากพื้นที่อื่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 1 แหล่งท่องเที่ยวจำนวน 3 ตำบล 9 ชุมชน

ตำบล	สถานที่ท่องเที่ยว
ปากคลองบางปลากด	1. องค์พระสมุทรเจดีย์
แหลมฟ้าผ่า	1. ป้อมพระจุลจอมเกล้า 2. อุทยานป่าชายเลน 3. พิพิธภัณฑ์เรือหลวงแม่กลอง 4. พิพิธภัณฑ์บ้านขุนสมุทรจีน 5. วัดขุนสมุทรจีน
นาเกลือ	1. วัดสาขา(วิหารหลวงพ่อโต) 2. พระปรารักษ์เอนวัดสาขา 3. พิพิธภัณฑ์วัดสาขา

3. ระยะเวลาในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยไว้ เป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปีคือ ตั้งแต่ วันที่ 1 มิถุนายน 2551 ถึง วันที่ 1 มิถุนายน 2552

4. พื้นที่วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 ตำบล ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยพิจารณาจาก ชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานและมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมมีสถานที่ที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ และมีการส่งเสริมในด้านของวัฒนธรรมรวมทั้งประเพณีอันดีงามซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่ที่ทำงานวิจัยในครั้งนี้ 3 ชุมชน คือ

4.1 ตำบลปากคลองบางปลากด เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดสมุทรปราการ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร แบบไร่นาสวนผสม คือ การปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน และยังเป็นแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม เป็นที่อยู่อาศัย หมู่บ้านจัดสรร การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

4.2 ตำบลแหลมฟ้าผ่า เป็นชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวอันหลากหลายมีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ และเป็นแหล่งสถานมีโบราณวัตถุมากมายเหมาะแก่การเยี่ยมชม มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันเหมาะแก่การศึกษาอีกด้วย

4.3 ตำบลนาเกลือ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นมีสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งง่ายและสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นสถานที่ที่คนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์เองชอบมาเยี่ยมชมสถานสำคัญทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติได้อย่างดียิ่งอีกแห่งหนึ่ง

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

5.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 12 คน ประกอบด้วย

5.1.1 ผู้อาวุโสในชุมชน ได้แก่ ผู้ที่อาศัยในชุมชนมาเป็นเวลานานพอที่จะลำดับเรื่องราว ความเป็นมาของชุมชนได้เป็นอย่างดี ในด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน ประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวิถีชีวิตรวมถึงสภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรในชุมชน ผู้วิจัยทำการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้

- 1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 60 ปี
- 2) มีที่พักอาศัยมั่นคงในชุมชนไม่ต่ำกว่า 30 ปี
- 3) ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนอำเภอพระสมุทรเจดีย์เป็นอย่างดี
จากคุณสมบัติที่กำหนดทำให้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 5 คน ดังนี้

- 1) เจ้าอาวาสวัด จำนวน 3 รูป (ตำบลละ 1 รูป)
- 2) ผู้นำชุมชนในชุมชน จำนวน 3 คน (ตำบลละ 1 คน)

5.1.2 ประชาชนท้องถิ่นด้านเกษตร ด้านการประมง ด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน

6 คน

5.2 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (Casual Informants) จำนวน 31 คน ประกอบด้วย

5.2.1 ผู้นำชุมชน ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำการคัดเลือกแบบ
เจาะจงจากผู้นำชุมชนที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เลือกเฉพาะพื้นที่ที่ผู้ทำการศึกษาวิจัย
จำนวน 13 คน ได้แก่

- 1) นายกองกิจการบริหารส่วนตำบล (อบต.) แหลมฟ้าผ่า 1 คน
- 2) นายกเทศบาลพระสมุทรเจดีย์ 1 คน
- 3) ผู้ใหญ่บ้าน-กำนัน 5 คน
- 4) สมาชิกกองกิจการบริหารส่วนตำบล (อบต.) นาเกลือ 3 คน
- 5) สมาชิกสภาเทศบาลพระสมุทรเจดีย์ 3 คน

5.2.2 เจ้าหน้าที่ราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง
จำนวน 8 คน ได้แก่

- 1) วัฒนธรรมจังหวัด 1 คน
- 2) เกษตรอำเภอพระสมุทรเจดีย์ 1 คน
- 3) ประธานวัฒนธรรมอำเภอพระสมุทรเจดีย์ 1 คน
- 4) ปลัดกองกิจการบริหารส่วนตำบล (อบต.) 1 คน
- 5) ผู้อำนวยการท่องเที่ยวเขต 2 สมุทรปราการ
- 6) ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และผู้แทนครู 3 คน

5.2.3 ผู้ประกอบการ ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน ได้แก่

- 1) ตัวแทนกลุ่มพ่อค้าขายของที่ระลึก 2 คน
- 2) ตัวแทนกลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหาร 2 คน
- 3) ตัวแทนกลุ่มผู้ประกอบการมอเตอร์ไซค์รับจ้าง 2 คน
- 4) กลุ่มผู้ประกอบการรถรับจ้างสองแถว 2 คน

5) เจ้าของกิจการเรือหางยาว 2 คน

5.3 ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 70 คน ประกอบด้วย

5.3.1 ประชาชนทั่วไปในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 50 คน

โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

5.3.2 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในเขตพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์

โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 20 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 แบบสำรวจ (Survey) ผู้วิจัยทำการสำรวจและจดบันทึก โดยแบ่งประเด็นการสำรวจต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 สำรวจสภาพพื้นที่

1.1.2 สำรวจเส้นทางการเดินทาง

1.1.3 สำรวจวิถีชีวิตของชาวบ้าน

1.1.4 สำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ

1.1.5 สำรวจพื้นที่การท่องเที่ยวทางบก

1.1.6 สำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบ่งเป็น 2 อย่างคือ

1.2.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบมีโครงสร้าง (Non – Structured Interview)

1.2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non Structured Interview)

เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถาม ข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1) ประวัติชุมชนในอดีตและสภาพปัจจุบันของชุมชน

2) ทรัพยากรธรรมชาติ

3) วิถีชีวิต

4) ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

5) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- 6) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
  - 7) ปัจจัยเกื้อหนุนการจัดการท่องเที่ยว
  - 8) การมีส่วนร่วม
  - 9) การประชาสัมพันธ์
  - 10) การประเมินผลการจัดการ
  - 11) แผนการจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่น
- 1.3 แบบสังเกต (Observation) แบ่งเป็น 2 อย่างคือ

แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อทำการสังเกตสภาพความเป็นอยู่ทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินชีวิต ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ตลอดจน วิถีของชาวบ้าน และกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มายังแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

1.4 แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม และทำการจดบันทึก ซึ่งผู้ร่วมสนทนาประกอบด้วย ผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย ตัวแทน อบค. เจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มผู้ประกอบการ คนขับเรือ กลุ่มมอเตอร์ไซด์รับจ้าง กลุ่มคนเลี้ยงกุ้งและผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มพ่อค้า โดยใช้ข้อคำถามการสนทนากลุ่มดังนี้

- 1) ท่านหรือกลุ่มของท่าน ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไรบ้างด้วยวิธีใด
- 2) การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันมีการแตกต่างหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือไม่อย่างไร และเกิดประโยชน์แก่ท่านและชุมชนอย่างไรบ้าง
- 3) ท่านคิดว่าพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดำเนินการอยู่ ในขณะนี้ประสบความสำเร็จ หรือไม่อย่างไร ท่านพอใจมากน้อยเพียงใด มีแนวทางในการดำเนินการโดยมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไร
- 4) บทบาทของท่านในการร่วมพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ควรเป็นอย่างไบบ้าง
- 5) อุปสรรค ปัญหา การจัดการท่องเที่ยว และแนวทางแก้ไข ควรเป็นอย่างไรร

1.5 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

ผู้ร่วมประชุมปฏิบัติการจำนวน 25 คน ผู้วิจัยกำหนดกรอบประเด็นในการประชุมเชิงปฏิบัติ คือการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มผู้ร่วมประชุมสัมมนามีดังนี้

อาสาสมัครชุมชน	จำนวน	3	คน
ผู้ประกอบการร้านค้า	จำนวน	3	คน
เกษตรตำบล	จำนวน	1	คน
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน	3	คน
ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน	3	คน
ผู้แทนขับรถโดยสาร	จำนวน	2	คน
เจ้าอาวาสในอำเภอพระสมุทรเจดีย์	จำนวน	2	รูป
ไวยาวัจกรวัด	จำนวน	2	คน
นักท่องเที่ยว	จำนวน	3	คน
ครู	จำนวน	3	คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร (Documentary Research) บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือ วารสาร จุลสาร วิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแยกข้อมูลให้เป็นไปตามขอบเขต เนื้อหาของการศึกษา และเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล

2. การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยการนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างที่สัมภาษณ์ด้วยตนเอง แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบสังเกตไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม จากกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้มีการสัมภาษณ์ การสังเกต ขณะพูดคุย และอุปกรณ์ต่าง ๆ มาประกอบการศึกษาค้นคว้า เช่น กล้องถ่ายรูป วิดีโอ และเทปบันทึกเสียง นำมาจัดหมวดหมู่และแยกประเภทตามลำดับ เพื่อให้ได้ข้อมูลและมีหลักฐานสนับสนุนมากที่สุด

3. การจัดการกับข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาที่ได้จากบทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย หนังสือ วารสาร จุลสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และข้อมูลภาคสนามว่ามีหลักฐานอ้างอิงข้อเท็จจริง สนับสนุนเพียงพอหรือไม่ ทำการแยกแยะและจัดกลุ่มข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ว่าสามารถตอบปัญหาผลการศึกษาวิจัยเพียงใด แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดกลุ่มลำดับความสัมพันธ์ ให้เป็นระบบหมวดหมู่ตามประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ในขอบเขตเนื้อหา

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษา ด้วยการจำแนกประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแผนการศึกษาที่กำหนดไว้ โดยใช้ข้อมูลประจักษ์ที่ได้จากการรวบรวมจากเอกสารและการศึกษาในภาคสนาม นำมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ กับแนวคิดหลักการ การจัดการท่องเที่ยวกับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและแตกต่างกันโดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) นำข้อมูลมาลงสรุปสาระสำคัญ และนำเสนอโดยการเชื่อมโยง เนื้อหาทั้งหมดเข้าด้วยกันด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ และศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พื้นที่ทำการวิจัยจำนวน 3 ชุมชน คือ ชุมชนตำบลปากคลองบางปลากด ชุมชนตำบลแหลมฟ้าผ่า และชุมชนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ การทำงานวิจัยในครั้งนี้ ได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยหรือทำการเก็บข้อมูล 2 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เป็นการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นองค์ความรู้พื้นฐานทั่วไปเรื่องวิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ การศึกษาและการท่องเที่ยวของคนในชุมชน ขั้นที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูล ภาคสนาม โดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มย่อย การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ใช้ระยะเวลาในการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในการวิจัยตั้งแต่ เดือน เดือน มิถุนายน 2551 จนถึง เดือน มิถุนายน 2552 นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้ คือ (1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ (2) ศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ และ (3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ การวิจัยนี้ได้แบ่งผลของการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 2 ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระสมุทร

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

1. คำบลปากคลองบางปลากด

1.1 บริบทชุมชน

จากการสอบถามผู้อาวุโสที่อยู่ในคำบลปากคลองบางปลากดเล่าให้ฟังว่าบ้านเรือนส่วนใหญ่ของชุมชนเดิมปลูกแบบไม้สองชั้นมีลักษณะแบบเรือนไทยที่ปลูกแบบง่าย ๆ ค่อมเมื่อสภาพสังคมเศรษฐกิจดีขึ้นจึงมีการปลูกแบบสมัยใหม่คือเป็นลักษณะคึก สอง ชั้นบ้าง สามชั้นบ้าง แล้วแต่ความชอบและกำลังเงินของแต่ละคน ส่วนสถาปัตยกรรมขององค์พระสมุทรเจดีย์นั้นมีลักษณะทรงกลมสูง ฐานเจดีย์กว้างด้านละ 10 วา สูง 9 ศอก ชั้นที่สองยาวด้านละ 5 วา สูง 2 ศอกคืบ หน้ากระดาน องค์พระเจดีย์สูงสุดยอด 9 วา 3 ศอก รวมความสูงจากฐาน จนถึงยอด 13 วา 3 ศอกคืบ หรือ 27.75 เมตรมีกำแพงแก้วสองศอกคืบล้อมรอบองค์พระเจดีย์ มีศาลาทั้งสี่ทิศมุมด้วยกระเบื้องเงิน สิ้นพระราชทรัพย์ทั้งสิ้น 133 ชั่ง 10 ตำลึง 9 บาท สลึงเฟื้อง หรือ 10,689 บาท 37 สตางค์ รวมเวลาการก่อสร้าง 7 เดือน 5 วัน แล้วเสร็จ

วิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย บริเวณรอบวัดพระสมุทรเจดีย์และองค์พระสมุทรเจดีย์ มีการประกอบอาชีพค้าขาย เช่น เครื่องสังฆภัณฑ์ ร้านดอกไม้ ร้านหนังสือ ร้านอาหารเครื่องดื่ม นอกจากนี้ยังมีร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อีกด้วย จากการสอบถามพบว่าพ่อค้าแม่ค้าส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นที่มาตั้งหลักปักฐานที่นี่ไม่ต่ำกว่าคนละ 10 ปีขึ้นไป เนื่องจากมองเห็นว่าที่นี่ทำเลค้าขายค่อนข้างสะดวกและมีคนเดินทางไม่ขาดเหมาะแก่การค้าขาย และจากการสัมภาษณ์พ่อค้าแม่ค้าบริเวณบอกว่า “รายได้ที่นี่จำนวนหนึ่งมาจากการสัญจรข้ามเรือจากฝั่งปากน้ำข้ามมาทางพระสมุทรเจดีย์ของประชาชนทั่วไป มากกว่าคนที่มาท่องเที่ยวโดยตรงรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวจึงมีไม่มากนัก” (พรเพ็ญ บุญสูงเนิน, 2551 : สัมภาษณ์)

ประเพณีพิธีกรรมของชุมชน

คำบลปากคลองบางปลากดมีพิธีกรรมที่สำคัญก็คือการห่มผ้าแดงรอบองค์พระสมุทรเจดีย์ เมื่อถึงวันแรม 5 ค่ำเดือน 11 หรือหลังจากออกพรรษาแล้ว 5 วัน โดยกำหนดการนี้จะมีขึ้นทุกปี มีพี่น้องประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมพิธีกรรมที่สำคัญเช่นนี้ โดยจะจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ไหว้พระ ปัดทองพระ ทำประทักษิณรอบองค์พระสมุทรเจดีย์และเมื่อถึงวันก่อนเข้าพรรษาจะมีพิธีการหล่อเทียนจำนำพรรษา ซึ่งจะจัดบริเวณใกล้กับองค์พระสมุทรเจดีย์ เพื่อให้ประชาชนได้มี

โอกาสทำบุญโดยทั่วกัน

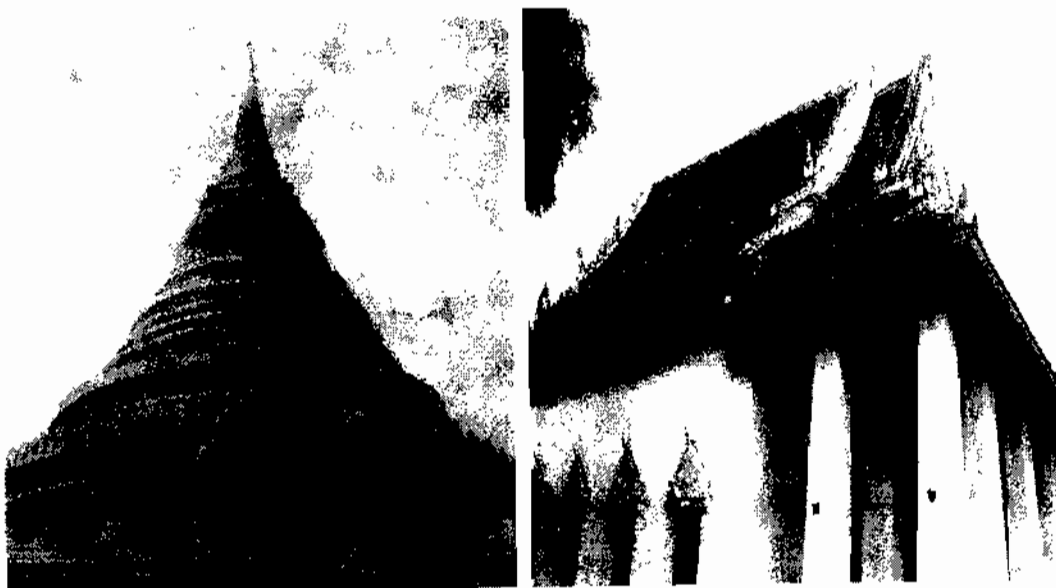

พระพุทธศาสนา เมื่อถึงวันสำคัญน่าจะมีการประกอบพิธีกรรม เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงประเพณีที่ค้ำจุนของชาวพุทธไว้ให้นานต่อไป” (กุสุมา เลิศชัยญา. 2551 : สัมภาษณ์)

1.2 สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คำบลปากคลองบางปลากรดเป็นตำบลที่เก่าแก่มีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต จากการเล่าความของผู้อาวุโสบอกว่า สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงระหนักรหลังจากมีการสร้างเมืองสมุทรปราการเสร็จในปี พ.ศ. 2365 และได้มีการสร้างป้อมที่สำคัญขึ้น 6 ป้อม ได้แก่ ป้อมประโคนชัย ป้อมนารายณ์ปราบศึก ป้อมปราการ ป้อมกายสิทธิ์ ป้อมนาคราช ป้อมผีเสื้อสมุทร (ปัจจุบันเหลืออยู่สมบูรณ์ป้อมเดียว) ผู้ที่ทรงโปรดเกล้าฯ ในการเป็นแม่กองในการก่อสร้างป้อมทั้ง 6 นี้คือ พระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์กับเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชดำริว่า การที่พระองค์ได้สละพระราชทรัพย์ครั้งนี้ก็เพื่อสวัสดิภาพของชาติและพระศาสนา จึงควรจักได้มีอนุสาวรีย์ไว้ให้ปรากฏพระเกียรติยศสืบไป ทรงเห็นเกาะหาดทรายอยู่ท้ายป้อมผีเสื้อสมุทร(ป้อมผีเสื้อสมุทรเป็นเกาะกลางน้ำ) เหมาะแก่การที่จะประดิษฐานพระเจดีย์ไว้เป็นอนุสรณ์ ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์กับ เจ้าพระยาพระคลัง เป็นผู้อำนวยการสร้าง รับสั่งให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคลมหาศักดิ์พิลเสพ กับพระยาราชสงคราม จัดเขียนแผนผังรูปพระเจดีย์ถวาย เมื่อทรงทอดพระเนตรและทรงแก้ไขจนพอพระราชหฤทัยแล้ว จึงทรงเฉลิมพระนามว่า "พระสมุทรเจดีย์" คำบลปากคลองบางปลากรด เป็นตำบลที่อยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาด้านหลังเป็นคลองที่คดเคี้ยว ด้านหน้าติดกับปากอ่าวที่ต่อเนื่องถึงแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณใกล้กับปากน้ำ เดิมนั้นอยู่ภายใต้การปกครองของอำเภอเมือง เมื่อประชากรมีจำนวนมากจึงได้แยกมาเป็นที่ตั้งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้ใช้ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้คือองค์พระสมุทรเจดีย์ อันเป็นศาสนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่ง

ภาพประกอบ 3 องค์พระสมุทรเจดีย์และวิหาร

2. ตำบลแหลมฟ้าผ่า

2.1 บริบทชุมชน

บ้านเรือนของชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ปลูกติดกับคลองจะปลูกชั้นเดียวหลังคามุงด้วยจาก บ้าง สังกะสีบ้าง ไม่ค่อยถาวรนัก ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่าพายุลมฝนที่นี้ค่อนข้างแรงถ้าปลูกแบบถาวร โคนพายุฝนแต่ละครั้งเสียหายมาก แต่ถ้าปลูกแบบชั่วคราวพังกี่ซ่อมขึ้นมาใหม่ได้อีก ส่วนที่ปลูกถาวรจะอยู่ติดถนน มุงกระเบื้องมุงคูลแล้วค่อนข้างงดงาม ฤดูฝนที่นี้น้ำจะหลากเพราะมาจากส่วนที่อยู่เหนือน้ำและบางครั้งอิทธิพลของน้ำทะเลจะหนุนทำให้น้ำขึ้นสูง จึงต้องคอยฟังพยากรณ์อากาศให้ดีเสมอสถาปัตยกรรมของวัดชุมชนสมุทรทาวาส เป็นแบบสมัยใหม่เหมือนวัดทั่ว ๆ ไป ไม่มีอะไรโดดเด่นมากนัก วัดนี้อุโบสถค่อนข้างเก่าแก่มาก สัมถคจากพื้นที่ปลูกด้านจนกระทั่งระดับน้ำทะเลเข้าไปถึงองค์พระประธานในโบสถ์ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้สังเกตเห็นว่าถ้าปล่อยไว้อีกไม่กี่ปีน้ำคงท่วม จึงได้ปรารภกับชาวบ้านให้มีการสร้างกำแพงเพื่อป้องกันมิให้น้ำเข้าไปท่วมภายในอุโบสถได้

วิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชน

ประชาชนในตำบลแหลมฟ้าผ่านี้มีหลายอาชีพ เช่น ประมงชายฝั่ง ทำสวน มะม่วง สวนมะพร้าว อาชีพค้าขาย อุตสาหกรรมครัวเรือน และรับจ้าง จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า อาชีพที่คนอายุมากกว่า 50 จะประกอบทุกวันนี้จะเป็นการทำอาชีพประมง และอาชีพทำสวนมะม่วงและสวนมะพร้าว คนที่อายุประมาณ 30 - 40 ปี เป็นอาชีพ ค้าขายและรับจ้าง ส่วนผู้ที่อายุต่ำกว่า 30 ลงมา จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และที่มึ้น้อยที่สุดคือการรับอาชีพข้าราชการ

ปัจจุบันมีโครงการส่งเสริมอาชีพในชุมชน โดยผู้ใหญ่วัยได้นำสถาบันการศึกษาเข้ามาแนะนำอาชีพ

เช่นการตัดผม ซ่อมเครื่องไฟฟ้า ซ่อมโทรศัพท์มือถือ และการถอนอมอาหาร ซึ่งมีผู้สนใจรับการเข้าอบรมจำนวนมากพอสมควร

ประเพณีพิธีกรรมของคนในชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่ที่นับถือพระพุทธศาสนาเกือบทั้งหมด ประเพณีและพิธีกรรมส่วนใหญ่จึงคล้ายชาวพุทธทั่ว ๆ ไป มีประเพณีแต่งงาน บวชนาค และเมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่นวันเข้าพรรษา วันออกพรรษาก็มักไปทำบุญที่วัดใกล้บ้านผู้วิจัยได้สังเกตว่าคนที่ส่วนใหญ่มาวัดแล้วจะรอฟังเทศน์ก่อนกลับบ้าน และมีบ้างที่มาตักบาตรแล้วรีบกลับไปทำงาน นอกจากนี้ในหมู่บ้านชุมชนสุรินทร์ยังมีศาลเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชายอันเป็นที่เคารพของชาวบ้านแถบนี้ เพราะก่อนออกเรือมักจะบนบานศาลกล่าวและเมื่อกลับมาปลอดภัยก็มีการแก้บน และยังพูดถึงความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าแห่งนี้อีกซึ่งเป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล

2.2 สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

สภาพโดยรอบเป็นป่าชายเลนมีทางเข้าออกเพียงทางเดียวด้านหน้ามีคลองล้อมรอบบุคคลภายนอกที่เข้ามาต้องมีการแลกบัตร จากการสังเกตพบว่ามีประชาชนและผู้ให้ความสนใจเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่ และสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์เป็นจำนวนมาก ภายในมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก หลายจุด ทั้งที่จอดรถ รั้วกันบริเวณ หรือจุดชมวิวกว้างทะเล จากการสอบถามทหารที่มีหน้าที่ดูแลความปลอดภัยเล่าให้ฟังว่า ป้อมพระจุลน์สร้างขึ้นมา เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสที่ทรงมีพระชนมายุ 6 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม 2542 โดยใช้ชื่อโครงการว่า อุทยานทหารเรือ

สภาพปัจจุบันของอุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือ นอกจากจะเป็นการจัดวางและตั้งแสดงอาวุธยุทโธปกรณ์ รวมทั้งส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทหารเรือแล้ว ยังมีป่าชายเลนที่ได้ดำเนินการบูรณะใหม่ให้มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติ

สิ่งที่น่าสนใจนอกจากอาวุธและยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่ควรค่ากับการศึกษาหาความรู้ นั้น ภายในบริเวณยังมีอาคารที่แสดงถึงพัฒนาการของกองทัพเรือ ในการป้องกันประเทศตั้งแต่ในอดีตจนถึงบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลในปัจจุบันที่สำคัญ ซึ่งแบ่งแยกไว้ในบริเวณ ดังนี้

1. กลุ่มปืนและอาวุธสมัยรัชกาล 5 และรัชกาลที่ 6 กับการแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยเน้นกลุ่มอาวุธของเรือหลวงพระร่วง และการจัดการเรือหลวงพระร่วงของรัชกาลที่ 6 รวมทั้งยุทโธปกรณ์อื่น ๆ ในสองรัชสมัยมาจัดแสดง

2. กลุ่มปืนและอาวุธในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุทธนาวีที่เกาะช้าง และในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีกรแสดงข้อมูลของอาวุธชนิดต่าง ๆ และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

3. กลุ่มปืนและอาวุธที่กองทัพเรือมิใช่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึง

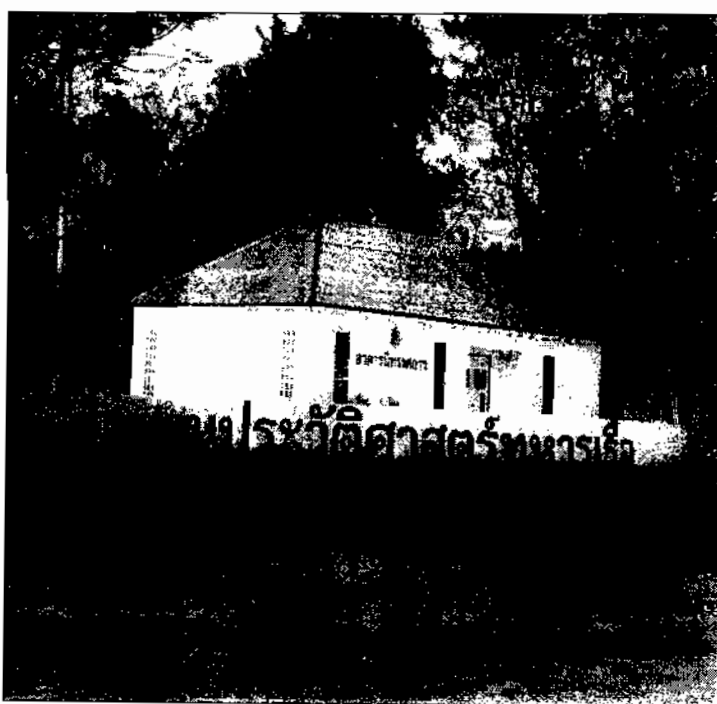
ปัจจุบัน รวมถึงการจัดวางอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ใช้ในการต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย คอมมิวนิสต์ในยุทธการ

ต่าง ๆ รวมทั้งยุทธการของหน่วยปฏิบัติการตามลำน้ำโขง

4. การจัดวางสิ่งก่อสร้างและส่วนประกอบต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึง บทบาทของกองทัพเรือ ใน ยามสงบ และการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล อาทิ ฐานขุดเจาะก๊าซธรรมชาติในทะเลจำลอง และเรือประมง พร้อมข้อมูลประกอบ

ป้อมพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พื้นที่ป้อมพระจุลแห่งนี้เดิมใช้ในการป้องกันอริราชศัตรูที่เข้ามาโจมตี โดยทหารญี่ปุ่นได้เดินทางมาขึ้นบกที่บริเวณปากอ่าวไทย บริเวณปากน้ำเจ้าพระยา ครั้นเมื่อสงครามสงบจึงปล่อยให้พื้นที่รกร้างเป็นเวลานาน เมื่อผู้บัญชาการทหารเรือสมัยนั้นเข้ามาเห็นพื้นที่รกร้างจึงดำริจะสร้างเป็นอนุสาวรีย์เพื่อเป็นเกียรติแก่พระองค์ท่านสืบไป สำหรับป้อมพระจุลแห่งนี้พื้นที่ในการดูแลของทหารเรือ ทั้งสิ้นประมาณ 2480 ไร่ ส่วนพื้นที่เป็นแหล่งสำหรับท่องเที่ยวประมาณ 60 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับประดิษฐานอนุสาวรีย์ 25 ไร่ และเป็นพื้นที่ที่เป็นป่าชายเลนจำนวน 35 ไร่ ส่วนที่เหลือเป็นที่ป่าในอนาคตจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ บริเวณป้อมพระจุลมีอนุสาวรีย์ 25 ไร่ แบ่งเป็นอนุสาวรีย์ 35 ไร่ ปืนใหญ่ 25 กระบอก และปืนหนักที่สามารถยิงได้ถึง 8 กิโลเมตร จำนวน 8 กระบอก ซึ่งถึงเป็นอนุสาวรีย์ที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุดในขณะนั้น และบริเวณนี้มีสถานที่ที่สำคัญอันเกี่ยวข้องกับป้อมพระจุลหลายจุดเช่น

พิพิธภัณฑ์เรือหลวงแม่กลอง

ด้านในสุดของป้อมพระจุลจอมเกล้ามองเห็นเรือหลวงแม่กลองตั้งตระหง่าน ซึ่งถือว่าเป็นจุดที่มีนักท่องเที่ยวมาเยอะที่สุด จากการสังเกตมีนักท่องเที่ยวทั้งเด็กและผู้ใหญ่มากมายได้สอบถามประวัติจากทหารที่ประจำการป้อมแล้วให้ฟังว่า พล.ร.อ. สินธุ์ กมลนาวิน เป็นผู้บัญชาการทหารเรือ ในขณะนั้น มองเห็นความสำคัญของเรือหลวงแม่กลอง ว่าเรือหลวงแม่กลองได้ปฏิบัติภารกิจในการป้องกันประเทศทางทะเล สามารถทำการรบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในยามสงบปฏิบัติภารกิจเป็นเรือฝึกนักเรียนทหารและนายทหาร สำหรับฝึกภาคทางทะเล เมื่อหมดสิ้นภาระกิจแล้วสมควรยกย่องจึงได้จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาสวดูวิศวกรรม ของเรือหลวงแม่กลอง สำหรับประวัติเรือหลวงแม่กลองนั้นผู้วิจัยได้ขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ว่า มีระวางขับน้ำ 1,400 ตัน ยาว 85 เมตร กว้าง 10.5 เมตร กินน้ำลึก 3.7 เมตร ใช้เครื่องจักรใหญ่ชนิดเครื่องจักรไอน้ำแบบข้อเสือ ข้อต่อ ร่วมกับกังหันไอน้ำ จำนวน 2 เครื่อง มีกำลัง 2,500 แรงม้า ทำความเร็วสูงสุดได้ 17 นอต (ไมล์ทะเล / ชั่วโมง) สามารถปฏิบัติการได้ไกล 5,700 ไมล์ แต่ถ้าใช้ความเร็ว 10 นอต จะสามารถปฏิบัติการได้ไกล 16,000 ไมล์ ดัดตั้งอาวุธประจำเรือในครั้งแรก มีปืนขนาด 120 มิลลิเมตร จำนวน 4 กระบอก เครื่องบินทะเล จำนวน 1 เครื่อง ปืนกล 40/60 มิลลิเมตร 3 กระบอก ปืนกล 20 มิลลิเมตร 1 กระบอก แท่นปล่อยระเบิดลึก 6 เมตร จำนวน 1 แท่น ทหารประจำเรือรวม 173 คน เรือหลวงแม่กลองมีอายุการใช้งานของกองทัพเรือนานถึง 60 ปี เป็นเรือรบขนาดใหญ่ เมื่อเลิกใช้แล้วจึงได้ขึ้นระวางเป็นพิพิธภัณฑ์ ณ บริเวณริมน้ำปากอ่าวแม่น้ำเจ้าพระยาพื้นที่ใกล้กับพระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 อยู่ในความดูแลของป้อมพระจุลจอมเกล้า เป็นเรือรบที่เก่าแก่เป็นอันดับ 2 ของโลก ปัจจุบันกองทัพเรือจัดเป็นเรือพิพิธภัณฑ์ให้ประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ เข้าเยี่ยมชม

อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5

ถัดมาจากเรือหลวงแม่กลองจะเห็นพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ เครื่องแบบเต็มยศจอมพลเรือสวมพระมาลา มีขนาดสูง 4.20 เมตรหรือ 2 เท่าครึ่งของพระองค์จริง ส่วนฐานของพระบรมรูปมีขนาด 935 ตารางเมตร ออกแบบโดยอาจารย์ เสวต เทศน์ธรรม จากมหาวิทยาลัยศิลปากรและวิศวกรจากกองทัพเรือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำถึงความสืบเนื่องกับศิลปกรรมของป้อมพระจุลจอมเกล้า และเพื่อเป็นการอนุรักษณ์เค้าโครงของสภาพแวดล้อมทางศิลปกรรมและประวัติศาสตร์ ตามแนวพระราชดำริขององค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีในเรื่องการอนุรักษณ์ศิลปวัฒนธรรมทั่วไป โดยได้ฐานของพระบรมรูปได้จัดเป็นห้องโถง ไว้ภายในเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับกิจการต่าง ๆ ของกองทัพเรือ และจัดเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของป้อมพระจุลจอมเกล้า โดยใช้งบประมาณในการดำเนินการทั้งสิ้นประมาณ 72 ล้านบาท พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ป้อมพระจุลจอมเกล้า นับเป็นพระบรมราชานุสาวรีย์ที่สง่างามยิ่งนัก โดยทรงฉลองพระองค์ในชุดจอมทัพเรือ อีกทั้งภูมิทัศน์โดยรอบแวดล้อมไปด้วยเหล่าแมกไม้ นานาชนิด คุ้มร่มรื่น เสริมสร้างให้พระบรมราชานุสาวรีย์มีความโดดเด่นและงดงามขึ้นทุก ๆ วันที่ 23 ตุลาคมของทุกปี จะมีพิธีวางพวงมาลาถวายราชสักการะ โดยกองทัพเรือและหน่วยราชการอื่น ๆ ตลอดจนพสกนิกรประชาชนทั่วไป เช่นเดียวกับพิธีวางพวงมาลาและถวายราชสักการะ ณ บริเวณพระบรมรูปทรงม้า

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินชมพิพิธภัณฑ์เรือหลวงแม่กลองแล้วด้านข้างจะมองเห็นป้อมนาคราชซึ่งเป็นป้อมที่ใช้สำหรับหลบอาวุธของกลุ่มผู้ซึ่งจะสังเกตได้ว่า เป็นป้อมที่สร้างมีกำแพงป้อมหนากว่าป้อมอื่นๆ นอกจากนี้จะเป็นป้อมที่ใช้ประทับอาวุธขนาดกลางและขนาดเล็กในการใช้โจมตีข้าศึก สภาพกำแพงป้อมในปัจจุบันบางส่วนยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์บางส่วนเหลือเพียงเสาและกำแพงบางๆ เพราะดินถูกน้ำทะเลเซาะ ต่อมาโรงเรียนป้อมนาคราชสวนยานนท์ ได้ขอขยายพื้นที่ของโรงเรียน เมื่อ พ.ศ.2365 จึงได้ขุดคูแลพื้นที่บริเวณป้อมนาคราชนี้ ซึ่งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาและถือเป็นแนวกำแพงของโรงเรียนป้อมนาคราชสวนยานนท์ในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 7 อาวุธหนัก

อีกหนึ่งจุดที่นักท่องเที่ยวควรศึกษาคือ ป้อมปืนเสือหมอบ ซึ่งเป็นป้อมปืนประจำของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า บริเวณป้อมมีลักษณะเป็นปืนหลุม 7 หลุม ปืนแต่ละกระบอกมีขนาด 125 /32 มิลลิเมตร ความกว้างปากกระบอก 152 มิลลิเมตร ลากตั้งยาว 4.864 เมตร หรือ 32 เท่าของส่วนกว้างปากกระบอกหนัก 5 ตัน และมีระยะยิงไกลสุด 8.046 เมตร โดยปืนมีสมรรถนะสูงทั้ง 7 กระบอกนี้ได้สั่งมาจากบริษัท เซอร์คัมบลิวจิวอาร์มสตรอง จำกัด ประเทศอังกฤษ ถือเป็นปืนใหญ่บรรทุกท้ายรุ่นแรกที่มีใช้ในกองทัพเรือสมัยนั้น ป้อมแห่งนี้ควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเหตุที่ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เหตุใดพระองค์ท่านจึงมิได้แต่คอยบัญชาการในการรบเท่านั้น พระองค์ท่านยังได้อยู่ประจำป้อม เพื่อประจำการยิงเหล่าอริราชศัตรู

ของแผ่นดินไทย

ภาพประกอบ 8 เครื่องยิงไกล

อุทยานป่าชายเลน

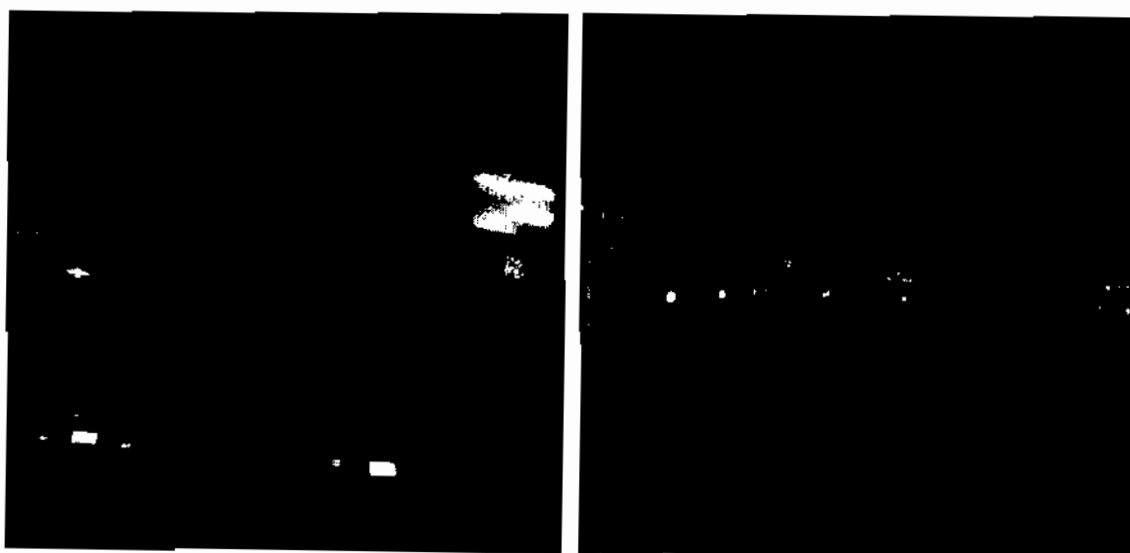
เมื่อเที่ยวชมพิพิธภัณฑน์เรื่องราวประวัติศาสตร์ของป้อมพระจุลเจียรเรียบร้อยแล้ว เดินทางอีก 50 เมตรจากพิพิธภัณฑน์เรือหลวงแม่กลองจะเห็นป่าไม้เขียวขจีซึ่งเป็นป่าธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพรรณไม้นานาชนิด ทั้งไม้ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติเช่น โกงกาง แสมขาว แสมแดง โพธิ์ทะเล นอกจากนี้ยังต้นไม้ที่ปลูกขึ้นภายหลังอีกจำนวนหนึ่งเช่น ชะคราม เหงือกปลาหมอ ผักบู่ทะเล ลำแพนป่า ลำพูทะเล เป็นต้น บริเวณท้ายอุทยานมีจุดชมนก สำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบส่องนก บริเวณนี้มีนกจำนวนมาก ปัจจุบันหน่วยงานทหารได้สร้างสะพานคนเดินประมาณ 500 เมตรเพื่อเป็นการสะดวกในการเข้าถึงธรรมชาติโดยเปิดให้ประชาชนเข้ามาเยี่ยมชมได้ทุกวันไม่มีวันหยุดตั้ง 9.00 ถึง 21.00 น.

ภาพประกอบ 9 ทางไปป่าชายเลน

เมื่อนักท่องเที่ยวผ่านจุดต่าง ๆ บริเวณป้อมพระจุล ๗ แล้ว ผู้วิจัยขอเชิญรับประทาน อาหาร ที่มีจุดเดียวไว้บริการนักท่องเที่ยว เป็นร้านอาหารที่อยู่ในกรมการสวัสดิการ พลเอกประทีป แซ่มชื่นเล่าให้ฟังว่า เดิมทีเดียว ไม่มีสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อมีการ สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 5 มีบุคคลภายนอกหน่วยเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ดังนั้นป้อมพระจุลจอมเกล้าจึงได้จัดสร้างอาคารเอนกประสงค์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2543 เพื่อเป็นที่จำหน่าย อาหารและเครื่องดื่มสำหรับประชาชนทั่วไปที่มาเยี่ยมชมสถานที่แห่งนี้ เพราะได้ตระหนักดีว่าเมื่อนัก ท่อง เที่ยวเข้ามาแล้วจะหิวอาหาร ครั้นจะออกไปรับประทานข้างนอกป้อมย่อมไม่สะดวกต่อ เจ้าหน้าที่ที่ประจำป้อมยาม และลำบากต่อนักท่องเที่ยวเอง เจ้าหน้าที่จึงจัดตั้งสโมสรท้ายเรือหลวงแม่ กลองเพื่อจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มเพื่อบริการสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีอาหารที่ขึ้นชื่อเรื่อง รสชาติ เช่น ดัมป์ารวมมิตร ผัดเผ็ดปลาสามรส ปูนึ่งทอด ปลาหมึกยักษ์ใส่ ฯ ส่วนเครื่องดื่มก็มีให้ เลือกทุกประเภท

ภาพประกอบ 10 ร้านอาหารในป้อมพระจุล

พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนสมุทรจีน

เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวของเก่าซึ่งอยู่ในตำบลแหลมฟ้าผ่า นั่นก็คือพิพิธภัณฑสถานบ้านขุนสมุทรจีน ตั้งอยู่ หมู่ 9 ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัด สมุทรปราการ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนแหลม ประชาชนส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากชาวจีน ที่อพยพ มาด้วยเรือสำเภาค้าขายระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน ซึ่งมาพักเรือเพื่อขนถ่ายสินค้าและค้าขายที่ ตลาดวัดแหลมฟ้าผ่า (ซึ่งเดิมอยู่บริเวณป้อมพระจุลจอมเกล้าฯ) และได้แต่งงานกับคนพื้นเมืองจึงตั้ง

ถิ่นฐานอยู่ในประเทศ จึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “ขุนสมุทรจีน” เพื่อไม่ให้ซ้ำกับหมู่บ้านขุนสมุทรไทย
ที่อยู่ในตำบลนาเกลือ

ภาพประกอบ 11 พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนสมุทรจีน

พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2549 ผู้ใหญ่สมร เข่งสมุทร เป็นตัวแทน
ชาวบ้านทำหนังสือถึงหน่วยงานราชการในจังหวัด เพื่อขอให้สำรวจและจัดทำพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น
จัดเก็บภาชนะโบราณเหล่านี้ไว้ใน โดยได้รับงบประมาณจากโครงการพัฒนาศักยภาพ หมู่บ้านชุมชน
หรือเอสเอ็มแอล ชาวบ้านจึงรวมตัวกันของงบประมาณ มาจัดทำพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในชุมชน แต่ก็ได้
เพียงอาคารหลังเล็ก ๆ พอเป็นที่สำหรับเก็บรวบรวมโบราณวัตถุได้ปีเดียวกับมหาวิทยาลัย ราชภัฏ
ธนบุรีเข้ามาศึกษาวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่บ้านขุน สมุทรจีน และพบว่าพิพิธภัณฑ
สถานท้องถิ่นมีความน่าสนใจ จึงจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งมาต่อเติมอาคารเพิ่มขึ้นจนมีขนาด 4 คูณ 8
เมตร เพื่อเป็นสถานที่แสดงผลผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

ภาพประกอบ 12 เครื่องใช้ที่นำมาแสดง

หมู่บ้านขุนสมุทรจีนเป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 36 กิโลเมตร ทางทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ 8 บ้านแหลมฟ้าผ่า คลองสวน ทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่ 10 บ้านขุนสมุทร ทิศเหนือติดต่อกับหมู่ 1 บ้านขุนสมุทรไทย ตำบลนาเกลือ และทิศใต้ติดต่อกับอำเภอไทย มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่เศษ เป็นที่ราบลุ่มตะกอนน้ำ มีลักษณะเป็นเกาะมีด้านหนึ่งติดชายฝั่งทะเล ส่วนด้านอื่นๆ มีลำน้ำล้อมรอบ ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งใช้การคมนาคมทางเรือติดต่อกันทั้งภายในภายนอกหมู่บ้าน นอกจากนั้นก็ใช้ขบคันดินวังกุ้งหอยและปู เป็นทางเดินติดต่อกัน

จากการสอบถามผู้ใหญ่บ้านเล่าให้ฟังว่า ในหมู่บ้านขุนสมุทรจีน มีประชากร 97 ครอบครัว 384 คน หญิงและชายมีจำนวนใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น รองลงมาเป็นระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมีอายุ 20-59 ปี มากที่สุด รองลงมาเป็นเด็กวัยเรียน อายุ 1-19 ปี มีอาชีพประมงชายฝั่ง และเกษตรกรมากที่สุด รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,000-4,999 บาท มากที่สุด รองลงมาเป็น 5,000-10,000 บาทขึ้นไป ส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเป็นเพียงผู้เช่าและผู้อาศัย มีน้ำประปาและไฟฟ้าเข้าถึงเกือบทุกครัวเรือน สภาพบ้านของประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง เกษตรกร และรับจ้างส่วนใหญ่ปลูกแบบชั่วคราวหลังคามุงด้วยใบจากฝาบ้านเป็นไม้ ยกพื้นสูงประมาณ 1- 1.5 เมตร

ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่

1. ป่าชายเลน ทางตอนใต้ของหมู่บ้าน ส่วนที่กำลังฟื้นฟูให้อุดมสมบูรณ์อยู่ ทางด้านตะวันออกทางเข้าวัดขุนสมุทรวาส ประกอบด้วยแสมดำ และแสมขาวเป็นส่วนใหญ่ และมีสัตว์ทะเลหลากหลายชนิดเช่น กุ้ง ปู และหอย เป็นจำนวนมาก
2. สุสานหอย อยู่ชายฝั่งทะเลทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน ความยาวประมาณ 80 เมตร
3. สภาพน้ำ พันธุ์พืชและสัตว์ริมฝั่งคลองขุนสมุทรวาสและสาขาลาประกอบด้วยน้ำใสสะอาดจึงมีพันธุ์พืชประเภทจาก ประม แสม โกงกาง ลำพู ตะบูน ขึ้นสลับกันตามริมฝั่งคลองที่สามารถนำเรือเล็ก เรือแคนูหรือคายัค มาพายได้

ภาพที่ 13 ป้ายบอกทางไม่สวยงาม

ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น

1. แหล่งโบราณวัตถุ มีโบราณวัตถุประเภทเครื่องกระเบื้อง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับ ซากเตาเผาโบราณ และเหรียญโบราณ พบตามชายฝั่งทะเลทั่วไป จากวัดขุนสมุทรวาส ไปจนจรดเขตหมู่ 8 บ้านแหลมสิงห์ ตำบลแหลมฟ้าผ่า
2. แหล่งสะสมโบราณวัตถุ บ้านผู้ใหญ่บ้าน ประกอบด้วยเครื่องกระเบื้อง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับ อัญจจากเตาเผาโบราณรวมทั้งเงินตราสมัยต่างๆ ที่ประชาชนเก็บได้ และผู้ใหญบ้านซื้อไว้
3. วัดขุนสมุทรวาส หรือวัดทะเล มีอุโบสถที่มีงานจำหลักไม้เรื่องพุทธประวัติ และพระเวสสันดรชาดก ที่บานประตู และหน้าต่างฝีมืองดงามมาก
4. ศาลเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชายเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในหมู่บ้าน

โดยเฉพาะผู้ประกอบการประมงชายฝั่ง ประมงน้ำลึก และเกษตรกร เพราะเชื่อว่า เจ้าพ่อมีอิทธิฤทธิ์สูง คอยให้ความช่วยเหลือ และปกป้องคุ้มครอง

วัดขุนสมุทรวาสน

ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 9 ของตำบลแหลมฟ้าผ่า วัดนี้เดิมที่เดิมมีเนื้อที่ 76 ไร่ ต่อมาได้ถูกน้ำทะเลตัดเซาะริมตลิ่งเรื่อยมา จนกระทั่งถึงปัจจุบันวัดแห่งนี้ถูกน้ำกัดเซาะเหลือพื้นที่ที่ตั้งวัดอยู่ประมาณ 5 ไร่เศษ การเดินทางมาวัดขุนสมุทรวาสนแห่งนี้ต้องใช้การสัญจรจากทางเรือทางเดียว เพราะมีน้ำล้อมรอบ ปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชายเลนที่กำลังได้รับการฟื้นฟูเพื่อให้มีสภาพเหมือนในอดีตอีกครั้งหลังจากโดนบุกรุกจากชาวบ้านในการตัดต้นไม้เพื่อเป็นการสร้างกำแพงมิให้น้ำทะเลตัดเซาะริมตลิ่งวัดขุนสมุทรวาสนแห่งนี้จึงเป็นสถานที่ที่น่าสนใจอย่างยิ่งเพราะเป็นวัดเดียวเท่านั้นที่มีน้ำล้อมรอบ

ภาพประกอบ 14 ทางเดินเท้า ๑ กิโลเมตร เห็นเสาไฟฟ้ากลางทะเล

ภาพประกอบ 15 ศาลเจ้าพ่อหนุ่มน้อยลอยชาย

3. คำบถนาเกลือ

3.1 บริบทชุมชน

บ้านเรือนของชาวบ้านแถบนี้มีทั้งบ้านเรือนไทยที่ยกด้วยไม้ทั้งหลัง และที่ปลูกขึ้นใหม่ก็เป็นสถาปัตยกรรมยุคใหม่คือทำเป็นตึกสองชั้นบ้าง สามชั้นบ้าง ในหมู่บ้านสาขลานแห่งนี้หมู่บ้านค่อนข้างแน่นหนาเป็นเครือญาติกัน เป็นชุมชนที่เก่าแก่จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมส่วนสถาปัตยกรรม ของวัดสาขลานั้นเดิมทีเดียวเป็นไม้ทั้งหมด ต่อมาเจ้าอาวาสได้สังเกตเห็นว่ายุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งน้ำทะเลก็ค่อยท่วมอยู่ตลอดเวลา จึงได้มีมติให้หรือกฐิไม้ทั้งหมดยกเว้นพิพิธภัณฑ และจากนั้นยกขึ้นเป็นปูนโดยทำเป็นสองชั้นเป็นสถาปัตยกรรมยุคใหม่ ส่วนอุโบสถก็ยกให้เป็นสองชั้นเช่นกัน โดยชั้นบนเป็นที่ประกอบศาสนพิธีของพระภิกษุ สามเณร ชั้นล่างทำเป็นที่ให้คนรอบไปโปรดมาเพื่อความเ็นสิริมงคลแก่ชีวิต

วิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชน

ชีวิตของคนในคำบถนาเกลือมีค่อนข้างหลากหลายเนื่องจากเป็นชุมชนที่ค่อนข้างใหญ่ ประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย คนที่อายุค่อนข้างมากจะใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายหาปลา หาปู จับกุ้งทั้งเพื่อไว้รับประทานเองและเพื่อจำหน่าย ส่วนคนที่ในวัยหนุ่มสาวจะมีความใฝ่สูงใช้ชีวิตค่อนข้างหรูหรา มีบ้านหลังใหญ่ มีรถ เนื่องจากทำอาชีพเลี้ยงกุ้ง ทำบ่อปลา และมีอาชีพใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นานคือให้เช่าบ่อตกปลา โดยคิดเป็นชั่วโมงจะตกได้หรือไม่อยู่ที่ความสามารถของผู้ที่เข้ามาตกปลานั้นเอง ซึ่งก็สร้างรายได้ให้แก่เจ้าของบ่อปลาจำนวนมาก ทุกวันในคอนเ็นจะมีคนมาเที่ยวที่บ่อปลาและมีพ่อค้าแม่ค้ามาจำหน่ายสินค้ามีทั้ง อาหารเครื่องคิมและสุราอีกด้วย

ประเพณีพิธีกรรมของคนในชุมชน

เนื่องจากเป็นชุมชนที่อิ่งใหญ่และชาวบ้านเกือบทั้งหมดนับถือพระพุทธศาสนา ทุกวันพระจะมีการทำบุญใส่บาตรและฟังเทศน์ ถ้าเป็นเทศกาลที่สำคัญเช่นการหล่อเทียนจำนำพรรษา ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ถวายผ้าไตร จะมีคนมาที่วัดจำนวนมาก ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนท่านกล่าวว่า “ชุมชนคำบถนาเกลือหรือบ้านสาขลานี้มีความภาคภูมิใจมากที่สุดที่ หมู่บ้านสาขลานี้มีประวัติที่ยาวนานและมีคนกล้าสามารถจารึกชื่อว่าคนหมู่บ้านนี้ช่วยกอบกู้เอกราชให้ประเทศไทยในปัจจุบัน ดังนั้นถ้ามีงานในหมู่บ้านหรือชุมชนทุกคนจะช่วยกัน โดยไม่มีเก็งงอนกันเลย” (สุวัฒน์ชัย ทับทิม. 2251 : สัมภาษณ์) ประเพณีสงกรานต์ หรือลอยกระทงที่นี้ก็จัดได้ยิ่งใหญ่ไม่แพ้ที่อื่นเช่นกันทั้งนี้อาจเพราะว่ามีประชากรจำนวนมากจึงทำให้งานมีความคึกคักสนุกสนานสมคำดังชื่อหมู่บ้านสาวกล้าหรือสาขลานชื่อของชุมชน

3.2 สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

หมู่บ้านสาขลานเป็นหมู่บ้านมีสภาพสังคมลักษณะอยู่กันเป็นกลุ่มใหญ่ ส่วนใหญ่มี

ชุมชนใกล้เคียง ทุกบ้านมีรถจักรยาน มีเรือสำหรับครัวเรือนเมื่อต้องการเดินทางไปโดยทางน้ำ สำหรับชื่อหมู่บ้านมีความเป็นมาอย่างไร คุณลุงเรือน ดิสุคนธ์ วัย 86 ปี ชาวสาขลาโดยกำเนิด ได้หยิบหนังสือที่คุณพ่อท่านเขียนให้ดูว่า

ที่มาจากความหมายของคำโบราณ “สาขลา”

คำสาขลา เป็นนามเฉพาะ ที่ไม่สามารถค้นหาคำแปลทั้งพยางค์ได้ แต่ถ้าแยกคำพ้อง มีคำว่า ขลา พ้องอยู่ 3 แห่ง คือ

1. คำบดหุงสุกขลา ชลบุรี
2. ชื่อจังหวัดสงขลา
3. ชื่อนางเมขลาที่แปลว่าเจ้าแห่งสายน้ำ

แต่ถ้าแยกความหมาย

สา เป็นศัพท์นามของภาษาชวา แปลว่า หมา

ขลา แปลว่า เสือ ตรงตามโครงโลกนิติ “ขึ้นเขาไปดักขลาไม่ได้ขลา”

โคลงกระทู้ สา ขลา นา เกลือ

สา ครศกคกึ่ง งดงา

ขลา ว่าพยัคฆา ชื่อพ้อง

นา ข้านากุ้งปลา สวนส้ม นาพ้อ

เกลือ สมุทรช่วยป้อม เน้าเนื้อ หายหนอง

กาพย์ยานี 11 ชื่อตำบล

สาวกล้านามกรีกก้อง

ชนแซ่ซ้องทั่วโลกา

ชิงชัยกับพม่า

ตรงนั้นหนาเรียกคลองชัย

เหตุการณ์มาแปรเปลี่ยน

นามจึงเพี้ยนสาขลาไป

ต่อมามีเท่าใด

สาขลาไซร์เป็นนาเกลือ

ตำบลนาเกลือนี้ เดิมเป็นพื้นที่ชายเลนที่มีผืนดินอ่อนนุ่ม น้ำทะเลท่วมถึง การขุดคลองต่าง ๆ ในตำบลนี้จึงทำได้ง่าย คลอดพื้นที่โดยรอบจึงมีคลองต่าง ๆ มากมายต่อเนื่องจากคลองบางปลาเกศ ทางฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา สามารถแจวเรือออกไปยังแม่น้ำท่าจีนที่ตำบลบางหญ้าแพรก จนมีชาวบ้านเรียกพื้นที่ดังกล่าวว่าเป็นบางปลาเกศ 33 คดกึ่ง

วัดสาขลา

วัดสาขลาเป็นวัดที่เก่าแก่จากการสังเกตสภาพบริเวณวัด พบกุฏิไม้สำหรับพระสงฆ์พำนักหลายหลัง กุฏิพระบางหลังก็มีการบูรณะซ่อมแซมให้มีสภาพใหม่ โดยยกเป็นสองชั้นแบบบ้านเรือนไทย วัดค่อนข้างกว้างจากการสอบถามเจ้าอาวาสเล่าให้ฟังว่าวัดมีเนื้อที่ 27 ไร่ 3 งาน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2325 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ ปี พ.ศ. 2475 บริเวณที่พื้นที่

โดยรอบเกิดจากการทับถมของตะกอนดินตามแนวสันดอนแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม ทำให้พื้นดินในที่แห่งนี้
นี้เป็นตะกอนเลนนิ่ม เป็นป่าชายเลนจากที่ไม่สะดวกแก่การเดินเท้าเข้าออก จึงต้องมีการขุดลำคลอง
และสร้างคันดินให้เป็นเหมือนถนนหลายสายเพื่อให้สะดวกในการเดินทางเรือและทางเท้า อาชีพ
หลักของชาว สาขลาแต่เดิมคือ การทำนาเกลือ โดยมีอาชีพเสริมในการจับสัตว์ทะเลและการทำฟืน
จากไม้แสมที่มีอยู่ชายฝั่งริมชายทะเล ชาวบ้านสาขลานิยมปลูกบ้านอยู่เป็นหมู่เป็นชุมชนใหญ่ริม
คลองอย่างหมู่บ้านทั่วไปที่มีทั้งตลาด และวัด วัดสาขลาเป็นวัดเก่าแก่ ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของ
ชาวบ้านในถิ่นนี้ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาวิถี
ชีวิตของคนแถบนี้และวัฒนธรรมอันดีงาม สถานที่ท่องเที่ยวในวัดสาขลาประกอบด้วย

วิหารหลวงพ่อโต

เป็นศาสนสถานที่สำคัญยิ่งเพราะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นเคารพสักการะแก่
ชาวบ้านบ้านสาขลา และบุคคลทั่วไป จากการสอบถามเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันเล่าให้ฟังว่า ประวัติด
หลวงพ่อ โคนั้นเป็นพระพุทธรูปที่ฝังในดินชาวบ้านจุดพบจึงได้ช่วยกันยกขึ้นจากดินแต่ไม่สำเร็จ
แต่มีผู้สูงอายุท่านหนึ่งปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว ได้นิมนต์ด้วยการจตุรูปเทียนและบอกว่าจะสร้างวิหาร
ให้จำพรรษาจากนั้นช่วยกันยกหลวงพ่อก็ขึ้นมาจากดินได้อย่างง่ายดาย จากการสังเกตพบว่าเป็นพระ
พุทธรูปที่ขุดได้ในครั้งนี้เป็นพระพุทธรูปปางนั่งสมาธิที่ใหญ่มีขนาดถึง 89 นิ้ว มีความสูง 3.59
เมตร ชาวบ้านจึงเรียกว่าหลวงพ่อโตเพราะขนาดใหญ่โตเมื่อเทียบกับพระพุทธรูปองค์อื่นที่อยู่
ใกล้เคียงกัน ทุกวันจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาสักการะหลวงพ่ोजำนวนมาก ผู้วิจัยได้มีโอกาสสอบถาม
พระสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการดูแลวิหารเล่าให้ฟังว่า ในวัดธรรมดาคือวันจันทร์ถึงวันศุกร์จะมีคนมาไหว้
พระถวายสังฆทาน และรดโบสถ์ประมาณ 80 คน โดยทางวัดจะจัดดอกไม้ธูปเทียนไว้บริการ
สำหรับวันเสาร์ วันอาทิตย์จะมีนักท่องเที่ยวมาประมาณ 120-150 คน และถ้าเป็นเทศกาลที่สำคัญ
เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา จะมีคนมาไม่ต่ำกว่า 200 คนต่อวัน ซึ่งทางวัดมิได้
มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์แต่อย่างใด คนที่มาส่วนใหญ่จะบอกต่อจากปากสู่ปากกัน

ภาพประกอบ 16 วิหารหลวงพ้อโต

พระปรางค์เอนวัดสาขลา

นับเป็นอีกหนึ่งอย่างที่เ็นความมหัศจรรย์ของ ศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากมีพระปรางค์มีความเอียงซึ่งต่างจากพระปรางค์ทั่วไป จากการสังเกตพบว่ามีความเอียงประมาณ 110 องศา จากพื้นดิน มีชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า พระปรางค์สร้างครั้งแรกนั้นไม่ได้มีความเอียงต่อมาไม่นานพื้นดินบริเวณทิศตะวันตกก็ทรุดตัวลง จึงเกิดความเอียงชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า เคยคิดจะบูรณะเพื่อให้ตรง แต่เสียงส่วนหนึ่งคัดค้าน เนื่องจากเป็นสิ่งที่แปลกตาและหาชมได้ยากจึงสมควรให้อนุรักษ์ไว้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาชมความแปลกตาของหมู่บ้าน พระปรางค์นี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ แห่งชัยชนะ ของชาวตำบล (สาขลา สวักถ้ำ) นาเกลือ หลังจากรบชนะพม่า เมื่อ พ.ศ. 2328 เป็นการประกาศให้โลกรู้ถึงชัยชนะที่กล้าหาญของวีรสตรีแห่งสวักถ้ำ หรือสาขานี้เอง

ภาพประกอบ 17 เจดีย์เชียง

พิพิธภัณฑวัดสาขลา

ตัวอาคารเป็นเรือนไม้เก่าๆ สองชั้น ชั้นล่างเป็นที่จำหน่ายดอกไม้ ปลูกเทียน สำหรับผู้ที่มาไหว้พระ ชั้นบนเป็นพิพิธภัณฑของเก่า จากการสอบถามว่าพิพิธภัณฑนี้มีความเป็นมาอย่างไร พระอธิการสันฐาน เล่าให้ฟังว่า แนวคิดจากหลวงพ่เจ้าอาวาสรูปเก่าที่ชอบสะสมของเก่าๆ ต่อมามีคนมาเยี่ยมชมเป็นว่ามีคุณค่าทางจิตใจ และสามารถศึกษาประวัติของโบราณแต่ละชิ้นจึงได้นำมาถวายเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบันมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากขึ้นไปอีก โดยแบ่งเป็นหมวดใหญ่ได้ 5 หมวดคือ ตั้งแต่ 1. เครื่องถ้วยชามสมัยโบราณ 2. พระพุทธรูปสมัยโบราณปรารค์ต่าง ๆ 3. อุปกรณ์การทำนาเกลือ 4. เครื่องมือทำการประมง 5. ตะเกียงโบราณ และเครื่องใช้ไม้สอยอื่น ๆ อีกมากมายควรค่าแก่การเยี่ยมชมเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของคนในอดีตได้เป็นอย่างดี เหตุนี้จึงเป็นสถานที่ที่ที่อนุชนคนรุ่นหลังควรเข้ามาศึกษาอย่างยิ่ง

ภาพประกอบ 18 พิพิธภัณฑ์บ้านสาขลา

ตาราง 2 การท่องเที่ยวอำเภอพระสมุทรเจดีย์

ปากคลองบางปลากด	แหลมฟ้าผ่า	นาเกลือ
-องค์พระสมุทรเจดีย์	<ul style="list-style-type: none"> - ป้อมพระจุลจอมเกล้า - อุทยานป่าชายเลน - พิพิธภัณฑ์เรือหลวงแม่กลอง - พิพิธภัณฑ์บ้านขุนสมุทรจีน - วัดขุนสมุทรท้าวาส 	<ul style="list-style-type: none"> - วัดสาขลา (วิหารหลวงพ่อโต) - พระปรารักษ์เอนวัดสาขลา - พิพิธภัณฑ์วัดสาขลา

การท่องเที่ยวของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 3 ตำบล 9 แหล่งท่องเที่ยว มีความแตกต่างกัน ทำให้การท่องเที่ยวครั้งนี้ได้ครบอรรถรสคือได้บุญมีความสุขและได้รู้ประวัติศาสตร์ของพระสมุทรเจดีย์ ได้เที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวของทหารที่ป้อมพระจุล ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติที่อุทยานป่าชายเลน คูพิพิธภัณฑ์เรือหลวงแม่กลองและพิพิธภัณฑ์บ้านขุนสมุทรท้าวาส วัดคลองน้ำแห่งเดียวในประเทศไทย ชมหมู่บ้านสาขลาที่มีความเก่าแก่ที่สุดสร้างขึ้นสมัยอยุธยา พระปรารักษ์เอนและพิพิธภัณฑ์บ้านสาขลาที่มีสิ่งของโบราณล้ำค่าให้อุชุนได้เข้ามา

ศึกษาและเรียนรู้กับสิ่งที่คุณค่าทางจิตใจจำนวนมาก

แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่งนี้มีประวัติศาสตร์ให้นักศึกษา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่า ควรค่ากับการส่งเสริมสนับสนุนจากทุกภาคส่วน แม้ว่าสภาพปัจจุบันหลายสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ไม่ว่าจะประชากรจะเพิ่มขึ้น หรือ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป แต่สิ่งที่ยังคงอนุรักษ์ไว้คือขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้ตลอดไป

ตอนที่ 2 ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์

จากการสำรวจของผู้วิจัยโดยการลงพื้นที่พบว่าศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่ามีข้อบกพร่องหลายประการทั้งที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวหลายประการ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นอาจเป็นเพราะว่าจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดในประเทศไทยรวมทั้งเม็ดเงินที่ได้จากโรงงานอุตสาหกรรมมากเป็นอันดับหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ทำให้รัฐบาลจึงมุ่งไปที่การทำอุตสาหกรรมเป็นหลักไม่ค่อยที่เน้นในเรื่องของการท่องเที่ยวมากนัก ทั้งที่ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดนั้นมีพร้อมทุกด้านไม่ว่าจะเป็นเรื่องการคมนาคม เศรษฐกิจ แหล่งอาหาร รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ สำหรับที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์นั้นก็มีความพร้อมหลายด้านเช่นกัน แต่ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากว่าอำเภอพระสมุทรเจดีย์เป็นอำเภอที่เกิดขึ้นใหม่ไม่นานมากนัก จึงยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักมากนักและอาจเป็นเพราะเป็นอำเภอที่ค่อนข้างมีปัญหาหลายด้านในอดีตเช่น ใญ่หน้าท่วม แผ่นดินทรุด การจราจรติดขัด จึงเป็นเหตุให้คนไม่ค่อยที่เดินทางไปเที่ยวยังอำเภอพระสมุทรเจดีย์มากนัก ทั้งที่ปัญหาบางปัญหาได้รับการแก้ไขเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อำเภอพระสมุทรเจดีย์ถึงแม้จะเป็นอำเภอเล็ก ๆ แต่ก็มีแหล่งท่องเที่ยวมากพอสมควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะเน้นถึงการเยี่ยมชมวิถีชีวิตของคนทั่วไปศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและการใช้ชีวิตของคนเป็นหลัก อำเภอพระสมุทรเจดีย์นี้มีประชากรทั้งสิ้น 101,958 แบ่งเป็นชายจำนวน 50,477 คน หญิงจำนวน 51,481 คน มีบ้านทั้งหมด 34,935 หลังคาเรือน แต่ที่มาพำนักอาศัยหรือมาทำงานที่ไม่ได้ลงทะเบียนอีกจำนวนมาก เหตุนี้ประชากรจึงค่อนข้างที่จะแน่นอนหนา เศรษฐกิจและค่าครองชีพการประกอบอาชีพค่อนข้างจะดีพอสมควร เศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวนี้ไม่ค่อยจะมีมากนักทั้งนี้อยู่ที่การส่งเสริมของหน่วยงานและภาครัฐในการเข้าไปมีบทบาทมากขึ้นเพียงใดอยู่ที่องค์ประกอบที่สำคัญเหล่านี้

1. ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของอำเภอพระสมุทรเจดีย์คือมีความพิเศษกว่าพื้นที่อื่นเนื่องจากมีความพิเศษหลายด้านผู้วิจัยได้เลือกศักยภาพแบบของผู้วิจัยได้ดังนี้

1.1 ศักยภาพด้านทรัพยากร ในพื้นที่ของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ทั้ง 3 ตำบลนั้น

มีความคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างจากพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอื่นคือ มีปากน้ำ

เจ้าพระยาที่เป็นแหล่งวัฒนธรรมของคนไทย เพราะการเดินทางในอดีตใช้เรือเป็นพาหนะ คนชาติต่าง ๆ ที่เดินทางมาจึงมาขึ้นที่ปากน้ำแห่งนี้ที่สำคัญ

1) ตำบลปากคลองบางปลากด มีศักยภาพด้านทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวคือ เป็นบริเวณปากอ่าวซึ่งเหมาะสำหรับการท่องเที่ยว สามารถนั่งเรือชมทัศนียภาพที่สวยงามของท้องทะเลบริเวณปากอ่าว ทางถนนค่อนข้างสะดวกในการชมวิถีชีวิตของคนชาวเลที่ทำประมงชายฝั่งนอกจากนี้เมื่อถึงฤดูยังมีถนนางนวลบริเวณปากอ่าวไทย และฝูงค้างคาวแม่ไก่บริเวณป้อมผีเสื้อสมุทรอีกด้วย

2) ตำบลแหลมฟ้าผ่า มีศักยภาพด้านทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวเนื่องจากว่าเป็นพื้นที่ในการดูแลของทหาร และมีสถานที่ในตำบลมีความหลากหลาย ทั้งวัดกลางทะเลที่มีที่เดียวในประเทศไทย รวมทั้งป้อมพระจุลที่มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายคือ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และอนุรักษ์ธรรมชาติอีกด้วย การเดินทางสามารถเดินทางได้ทั้งทางเรือและทางรถซึ่งมีความสะดวกอย่างยิ่ง

3) ตำบลนาเกลือ มีศักยภาพด้านทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวเนื่องจากมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวมีทั้งเชิงเกษตรกรรมเพราะในตำบลมีการ ทำสวนมะม่วง สวนมะพร้าว และการอาชีพประมงชายฝั่ง มีการเลี้ยงกุ้งเพื่อจับขาย เลี้ยงกุ้งเพื่อการกีฬาสำหรับให้นักท่องเที่ยวมาตกคิคราคาเป็นชั่วโมง การเลี้ยงปูน้ำซึ่งเป็นอาชีพใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมในขณะนี้ การคมนาคมค่อนข้างสะดวก ในพื้นที่อำเภอพระสมุทรมีการเดินทางได้สองทางคือทางบกและทางเรือ ซึ่งปัจจุบันมีความสะดวกสบาย มาทางรถก็ใช้เวลาในการเดินทางจากกรุงเทพแค่ 20 นาที ส่วนการเดินทางเรือก็สะดวก ไม่ว่าจะมาจากสมุทรสาคร หรือทางชลนบุรีก็ได้เช่นกัน เป็นการสะดวกเอื้อประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการมาเที่ยวในตำบลนาเกลือ

1.2 ศักยภาพของชุมชน ในอำเภอพระสมุทรมีความพร้อมในการรองรับการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวหลายด้าน เช่น สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และโบราณสถาน เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวจะมองเห็นความหลากหลายที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน

1) ตำบลปากคลองบางปลากด เป็นตำบลที่เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก จึงมีโรงงานค่อนข้างมากการปลูกสร้างบ้านเรือนจึงมีความหลากหลายทั้งปลูกแบบเพิงเพื่อพักอาศัยแบบง่าย ๆ สำหรับคนที่มาพักอาศัยชั่วคราว ส่วนเจ้าของกิจการจะปลูกแบบหรูหราทำให้เห็นความแตกต่างกันได้อย่างชัดเจน ส่วนในวัดพระสมุทรเจดีย์จะพบกับสถาปัตยกรรม ขององค์พระสมุทรเจดีย์ซึ่งถือว่าเป็นสถาปัตยกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2) ตำบลแหลมฟ้าผ่า เป็นตำบลที่มีเก่าแก่ทำให้ผู้คนที่นี่ใช้การสัญจรทางน้ำ ถึงแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนไปใช้การเดินทางบกแล้ว แต่ผู้คนในบางส่วนหนึ่งยังเลือกที่สัญจรทางน้ำอยู่

ถ้านักท่องเที่ยวมีโอกาสควรมั่งเรือ จะพบว่าบ้านเรือนของคนในชุมชนนี้ยังปลูกบ้านติดแม่น้ำลำคลองบ้านเรือนของคนชุมชนนี้ส่วนมากจะเป็นบ้านไม้สองชั้นมีได้ถุนสูง สถาปัตยกรรมแบบโบราณ

3) ตำบลนาเกลือ เป็นตำบลเล็ก ๆ มีประชากรไม่มากนักแต่มีความหนาแน่นของประชากรค่อนข้างมาก ตำบลนาเกลือประชากรส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกัน บ้านเรือนจึงปลูกติดๆกัน หรือปลูกใกล้เคียงกัน มีลักษณะเป็นบ้านปูนแบบชั้นเดียวบ้างสองชั้นบ้าง คนส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างดีเพราะอาชีพการทำนาเกลือและการอาชีพการเลี้ยงกุ้ง การตกกุ้งก็หากรทำเงินของตำบลนาเกลือด้วย

1.3 ศักยภาพด้านสินค้าชุมชน ในอำเภอพระสมุทรเจดีย์มีสินค้าชุมชนมากมายหลายอย่าง ทั้งที่เป็นของกิน ของใช้หรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุขภาพ นอกจากนี้จะมีสินค้าที่เป็นงานหัตถกรรม และยังมีส่วนที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผลิตภัณฑ์ประจำตำบล รวมทั้งสินค้าที่ได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมาย สินค้าเหล่านี้สามารถนำมาให้สู่ชุมชนจำนวนมากจึงนับว่าเป็นศักยภาพที่มีในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ที่จำแนกในตำบลต่าง ๆ ดังนี้

1) ตำบลปากคลองบางปลากด มีสินค้าหลายอย่างที่ขึ้นชื่อ จำพวกผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากไม้คือ บ้านเสขไม้ ชาวบ้านจะรวมกันนำเสขไม้มาทำเป็นรูปแบบต่าง ๆ สวยงาม พอสสมควร ค่อยมาคือดอกไม้จากเสขผ้า ชาวบ้านจะนำเสขผ้าจากโรงงานมาทำดอกไม้ ผลิตภัณฑ์ต่อมาคือเสขผ้าเอนกประสงค์ ก็ชาวบ้านจะนำเสขผ้ามาทำเย็บรวมกันและทำเป็นผ้าเช็ดรถ ผ้าเช็ดมือ และผ้าเช็ดเท้า เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า จำพวกของกินก็คือขนมจากปากคลองมีรสชาติหอมหวาน ทานแล้วต้องติดใจ

ภาพประกอบ 19 ขนมจากบ้านปากคลองบางปลากด

2) ตำบลแหลมฟ้าผ่าเป็นแหล่งจำหน่ายอาหารทะเลจำพวก ปลากระพง ปู นม หอย และกุ้งทะเล ที่มีชื่อเสียงเห็นจะเป็นกุ้งเหยียดอันเป็นสินค้าประจำตำบลที่สร้างรายได้แก่ชุมชน มีร้านอาหารที่จำหน่ายอาหารทะเลที่มีชื่อเสียงเช่น ร้านปูหลน ร้านบุญชู หรือร้านอาหารในป้อมพระจุล นอกจากของกินแล้วยังมีผลิตภัณฑ์จากกลุ่มสตรีแม่บ้านที่ทำยาสมุนไพรจากสมุนไพร จนจำหน่ายไปทั่วทั้งจังหวัดรวมทั้งจังหวัดใกล้เคียงด้วย นอกจากนี้ยังมี ผลิตภัณฑ์จากกระดองปู ที่เรียกว่าปูเสฉาหรือปูรามเกียรติ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์จากงานฝีมือให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมและเลือกซื้อสินค้า

3) ตำบลนาเกลือเป็นตำบลที่สินค้าและผลิตภัณฑ์จำนวนมาก ถึงแม้จะเป็นอำเภอขนาดเล็กแต่ด้วยศักยภาพด้านการผลิตมีจำนวนมากจึงมีสินค้าออกสู่ชุมชนจำนวนมากไม่น้อยมีของกินเช่น อาหารทะเล ไม่ว่าจะเป็น ปลา ปู กุ้ง ปลากระพงเค็ม กะปิ นอกจากนี้ยังมีการถนอมอาหารเป็นผลิตภัณฑ์อื่นอีกมาก และที่นักท่องเที่ยวไปแล้วควรเลือกซื้อกลับไปคือ ส่วนสินค้าที่เป็นของตำบลก็คือ ผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรมเช่น บ้านประดิษฐ์ เปลือกหอยโมบาย อันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านทำด้วยมือของตนเอง

1.4 ศักยภาพด้านผู้นำชุมชน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ เป็นหนึ่งตำบลที่ชุมชนมีความเข้มแข็ง จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ตำบลมีศักยภาพในเรื่องของความเป็นผู้นำ การบริหารจัดการในตำบลอยู่ในระดับที่ดี ไม่มีเรื่องของปัญหาเสียดสี ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันล้วนแล้วมีการศึกษาระดับสูง สามารถบริหารจัดการปัญหาต่าง ๆ ให้ลูกบ้านอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

1) ตำบลปากคลองบางปลากด มีกลุ่มที่เข้มแข็งนำโดยผู้ใหญ่เทพพิทักษ์ ทนทานที่เป็นกำลังหลักเรื่องการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็งปราศจากยาเสพติด พัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มสตรีแม่บ้านที่รวมกลุ่มกัน พัฒนาของที่ปราศจากค่าเช่น เศษผ้ามาทำเป็นผ้าอเนกประสงค์ ทำพวงหรีดจากวัสดุรอบตัวเรา นอกจากสองกลุ่มนี้แล้วยังมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับจ้างที่ได้รับการอบรมจึงเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งในการช่วยงานและเป็นหูเป็นตาให้แก่ภาครัฐ

2) ตำบลแหลมฟ้าผ่า มีผู้นำที่เป็นชาวคือผู้ใหญ่บ้าน และองกรณ์ที่เข้มแข็งคือกลุ่มทหาร ชาวบ้านและทหารสามารถทำงานด้วยกันได้เป็นอย่างดี หน่วยงานที่โดดเด่นคือกลุ่มแม่บ้าน บ้านแหลมฟ้าผ่า ที่พัฒนากลุ่มองค์กรทั้งกรรยาทหารและชาวบ้านร่วมกลุ่มกันสร้างเครือข่ายจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรและกุ้งเหยียด อีกหนึ่งองค์กรที่มีความเข้มแข็งคือกลุ่มเรือหางยาวรับจ้าง ที่เป็นกำลังหลักในการช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวโดยจะคิดค่าโดยสารราคาเดียว ทำงานเข้ากลุ่มมอเตอร์ไซค์รับจ้างได้เป็นอย่างดี จึงสมควรที่องค์กรอื่นเข้ามาดูงาน

3) ตำบลนาเกลือ เป็นตำบลที่ไม่ใหญ่นัก แต่มีความเข้มแข็ง เนื่องจาก

ทั้งพระในวัดสาขา โรงเรียนมีครูที่เข้มแข็ง ผู้ใหญ่และกำนันทำงานกันอย่างเป็นทีม องค์กรในชุมชนก็มีเยอะ เช่นชมรมนักร้องปลา ชมรมจักรยานในชุมชน รวมทั้งกลุ่มแม่บ้านที่พร้อมใจกันให้นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษางานในชุมชนของตน

2. การสร้างเครือข่าย

นับเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่จะสามารถสร้างประสิทธิภาพให้ระบบการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิผลมากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะสังคมปัจจุบันมีการติดต่อสื่อสารถึงกันตลอดเวลา การสร้างสัมพันธภาพที่ดีหรือการสร้างเครือข่ายจึงนับเป็นระบบที่เหมาะสม เป็นระบบที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวแบบง่ายแต่มีประสิทธิภาพ

2.1 ในชุมชน ในตำบล หมู่บ้าน หรือชุมชนควรสร้างเครือข่ายในชุมชนด้วยการแนะนำ บอกต่อ แจกแผ่นพับ สนับสนุนสินค้าในชุมชน สร้างแรงจูงใจให้กับคนในชุมชนผลิตสินค้าของที่ระลึกที่มีคุณภาพดี และมีมิตรภาพที่ดีต่อกันและกัน นับเป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชนตั้งนโยบายรัฐบาลที่ว่า “เที่ยวไทยครั้งสั้น เศรษฐกิจไทยก็ถึกถัก” นอกจากนี้ต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถนำพานักท่องเที่ยวที่สนใจมาเที่ยวไปยังสถานที่ที่นักท่องเที่ยวต้องการได้

2.2 นอกชุมชน ระหว่างชุมชนควรมีการแลกเปลี่ยนสินค้า หรือชักพาอีกชุมชนให้เข้ามามีบทบาทอันจะนำมาสู่ระบบการท่องเที่ยว มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตำบลกับตำบล อำเภอกับอำเภอ หรือกับจังหวัดใกล้เคียงมีการแลกเปลี่ยนความรู้และมาศึกษาดูงาน ที่สำคัญควรมีแผนนโยบายที่พัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยวระหว่างกัน จัดแข่งขันกีฬาสร้างความสามัคคีต่อชุมชนกับชุมชน ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างชุมชนด้วย

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน

อำเภอพระสมุทรเจดีย์มีทั้งโรงงานอุตสาหกรรม และแหล่งท่องเที่ยวปัจจุบันการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากกว่าโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีรายได้จากการทำงานแต่รายได้ส่วนใหญ่จะไปอยู่กับคนทำงาน ส่วนการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงถือว่าเป็นจุดสำคัญที่ควรที่จะพัฒนาให้มากกว่าเดิม การจัดระบบการท่องเที่ยวจะต้องทำให้เป็นระบบและการทำงานต้องเป็นไปในรูปแบบเดียวกันจึงจะสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวให้สมบูรณ์ได้ ในชุมชนเองต้องมีความเข้มแข็งโดยจะอาศัยความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเดียวคงไม่ได้ หลายฝ่ายจึงต้องสร้างองค์กรของคนให้มีประสิทธิภาพให้สูงที่สุดเพื่อรองรับความต้องการของประชาชนทั่วไปที่ความต้องการมาท่องเที่ยว องค์กรที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวครั้งนี้ผู้วิจัย ได้จัดระบบไว้ดังนี้

3.1 องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง เช่น ชมรมแม่บ้านประจำตำบลปากคลองบางปลากด เป็นกลุ่มสตรีแม่บ้านที่มีความเข้มแข็งเคยได้รับรางวัลจากกระทรวงมหาดไทย ประเภทสินค้าหัตถกรรม โดยมีการจัดทำดอกไม้มาทำเป็นบ้านจำลอง และนำเศษผ้ามาทำเป็นผ้าอเนกประสงค์

ส่วนตำบลแหลมฟ้าผ่า ก็มีชมรมเรือจ้างที่ให้นักท่องเที่ยวมาได้ตลอด 24 ชั่วโมง กิจอัครการ
เดินทางราคาเดียว เป็นอีกหนึ่งองค์กรที่มีความเข้มแข็ง ตำบลนาเกลือเป็นตำบลที่เน้นเรื่องการ
ท่องเที่ยวเป็นหลักมีองค์กรในชุมชนที่ชื่อว่า ชมรมจักรยานท่องเที่ยวทั่วตำบลโดยชมรมนี้ให้
นักท่องเที่ยวเช่าจักรยานได้ 70 คันวัน โดยสามารถจอดรถส่วนตัวไว้ที่วัดสาขาและให้นักท่องเที่ยว
เที่ยวรอบตำบลทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามใจชอบ

3.2 วัด นับเป็นอีกหนึ่งองค์กรที่มีความสำคัญ เพราะวัดเป็นแหล่งสถาปัตยกรรม
ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว วัดเป็นสถานที่ทำบุญที่ประชาชนจำนวนมากเข้ามาเที่ยวด้วยและวัดเป็นแหล่ง
พักผ่อนที่ปลอดภัย ตำบลปากคลองบางปลากดมีวัดพระสมุทรเจดีย์เป็นแหล่งสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่
สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตำบลแหลมฟ้าผ่ามีวัดที่นักท่องเที่ยวชอบไปมากที่สุดคือวัด
ขุนสมุทรขาวเป็นวัดเดียวในประเทศไทยที่อยู่กลางทะเลและไม่มีอยู่ในแผนที่โลก เนื่องจากถูกน้ำ
กัดเซาะจากพื้นที่ 76 ไร่เหลือแค่ 5 ไร่เท่านั้นจึงถือว่านำมาศึกษาอย่างยิ่ง ตำบลนาเกลือมีวัดสาขา
ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่สมัยอยุธยาตอนปลาย และมีวัดอุโบสถจำนวนมากให้มาศึกษาเยี่ยมชม

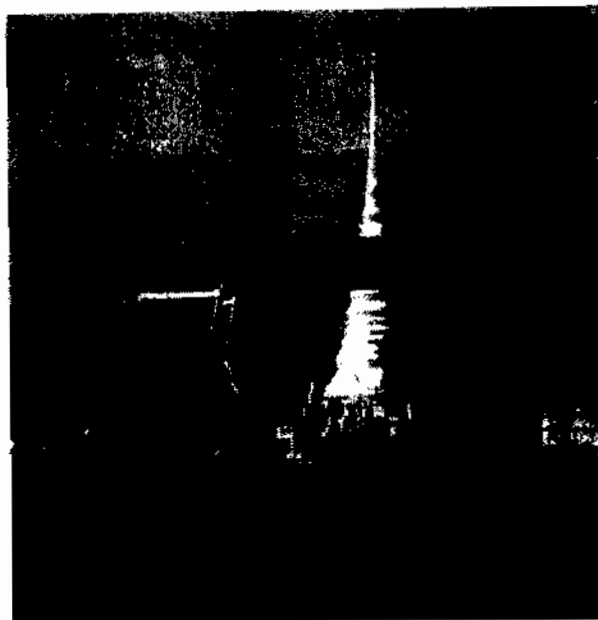
3.3 ทหาร โดยทั่วไปต้องประจำอยู่หน่วยรบหรืออยู่หน่วยรักษาความปลอดภัย
แต่สำหรับทหารในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ โดยเฉพาะป้อมพระจุลมีหน้าที่ทั้งรักษาความปลอดภัยแล้ว
ยังมีหน้าที่พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับทหารที่
ควรนำไปแบบอย่างสำหรับอำเภอพระสมุทรเจดีย์เป็นที่ตั้งของกรมการทหารเรือที่คอยประจำการ

3.4 โรงเรียน จัดให้นักเรียนมีกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น โรงเรียนป้อม
สวทยานนท์ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ติดกับป้อมพระจุล มีการจัดนิทรรศการ เกี่ยวกับพื้นที่ของป้อมพระ
จุล ให้นักเรียนร่วมกิจกรรม ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ฝึกสอนการเป็น
มัคคุเทศก์ที่ดี สำหรับแนะนำนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างถิ่น

2.3.5 ประชาชนทั่วไป กิจกรรมที่ชมรมหรือกลุ่มองค์กรจัดขึ้นประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรม
ต่าง ๆ เป็นการสร้างจิตสำนึกรักในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ทำให้มีความรู้สึกหวงแหนธรรมชาติและ
คอยปกป้องทรัพยากรที่สำคัญเหล่านี้ มีกิจกรรมช่วยกันรักษาความสะอาด สร้างจิตสำนึกให้
ถูกหลานเหวชนตระหนักถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ศักยภาพในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์มีไว้ให้นักท่องเที่ยวได้มาศึกษาและเรียนรู้
ควรค่าที่อำเภออื่นหรือจังหวัดอื่นควรที่นำไปเป็นแบบอย่างเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนสืบต่อไป

ภาพประกอบ 20 องค์พระเจดีย์กลางน้ำ

4 ปัญหาและอุปสรรคด้านการท่องเที่ยว

4.1 ตำบลปากคลองบางปลากด

ผู้วิจัยได้เข้าไปสอบถามผู้ที่เข้ามาในบริเวณองค์พระสมุทรเจดีย์จำนวนหนึ่งพบว่า ส่วนใหญ่มาจากพื้นที่ใกล้เคียงเช่น จากตัวเมืองปากน้ำ หรืออำเภอใกล้เคียงเช่น จากอำเภอ พระประแดง จากอำเภอบางเสาธง และอำเภอบางพลี ส่วนที่มาจากต่างจังหวัดนั้นไม่ค่อยมี ประชาชนส่วนใหญ่ที่มากนั้นผู้วิจัยได้มีโอกาสไปสอบถามพบว่า ต้องการมาทำบุญ แต่เมื่อมาแล้ว ต้องแปลกใจอย่างมากเนื่องจากสถานที่แห่งนี้ไม่มีการถวายสังฆทาน มีแต่การใส่บาตรพระประจำวัน เกิดอย่างเดียวเท่านั้น จากการสอบถามผู้อาวุโสในชุมชนพบว่าในอดีตองค์พระสมุทรเจดีย์แห่งนี้นั้น เคยเป็นสมบัติของวัดต่อมาทางผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ ได้เข้ามาตกลงกับทางเจ้าอาวาสวัด พระสมุทรเจดีย์ว่า ทางราชการต้องการขยายวัดให้มีเนื้อที่กว้างขึ้นไปกว่าเดิม โดยให้วัดย้ายออกจาก บริเวณองค์พระสมุทรเจดีย์โดยจะทำการสร้างโรงเรียนให้กับทางวัด เจ้าอาวาสก็ยินยอมและเมื่อทาง วัดได้ย้ายมาตรงบริเวณสถานที่ที่วัดตั้งอยู่ทุกวันนี้ ทางราชการจึงขอเข้าไปดูแลเนื้อที่บริเวณองค์พระ เจดีย์ด้วยตนเอง ทำให้ทางวัดไม่มีโอกาสที่จะใช้เนื้อที่บริเวณทำกิจกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น การจะมีการ ถวายสังฆทานหรือมีพิธีกรรมใด ๆ นั้นจะต้องขออนุญาตจากทางผู้ว่าราชการโดยตรงเท่านั้น เหตุนี้ ทางวัดจึงต้องเป็นเพียงเจ้าของพื้นที่แต่ไม่มีสิทธิ์ใด ๆ ในการจะใช้พื้นที่นี้ สำหรับที่บริเวณองค์พระ สมุทรเจดีย์แห่งนี้มีการปรับสภาพภูมิทัศน์ใหม่คือบริเวณลานจอดรถค่อนข้างจะกว้างมีการเก็บ

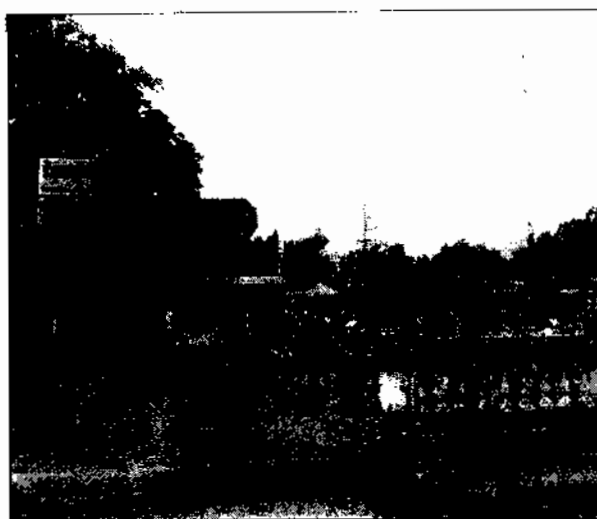
ค่าบริการในการจอดรถ 20 บาทตลอดทั้งวัน ร้านค้าก็ค่อนข้างจะเยอะทำให้เหมาะแก่การท่องเที่ยว

พอสมควร ผู้วิจัยได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ได้จัดสนทนาย่อยโดยเชิญ เจ้าอาวาสวัดพระสมุทรเจดีย์ และคณะกรรมการวัด รวมทั้งประชาชนจำนวนหนึ่ง ได้ข้อสรุปปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นข้อได้ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคสถานที่ท่องเที่ยวจากการสนทนากลุ่ม

1. การบริหารจัดการภายในวัดเองทำให้ไม่มีความเป็นเอกภาพอันเนื่องจากนโยบายไม่ค่อยมีความชัดเจนมากนัก
2. ความขัดแย้งภายในอันเกิดจากองค์การบริหารภายในในเรื่องของผลประโยชน์ระหว่างทางวัดพระสมุทรเจดีย์กับเทศบาลพระสมุทรเจดีย์
3. ประชาชนในพื้นที่ไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในการเข้าไปพัฒนาวัด และยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เหมือนพุทธสถานอื่น ๆ
4. ขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่มีหน่วยงานใดที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวของ ตำบลปากนางปลากค้อย่างชัดเจน

ภาพประกอบ 21 ที่จอดรถกว้างแต่ยังไม่เป็นระเบียบ

4.2 ตำบลแหลมฟ้าผ่า ป้อมพระจุลเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ประชาชนเข้ามาเยี่ยมชม และพักผ่อนหย่อนใจจำนวนมากจากการสอบถามพบว่า วันปกติ คือ วันจันทร์ถึงวันศุกร์ มีประชาชนเข้ามาพักผ่อนไม่ต่ำกว่า 120 คน แต่ถ้าเป็นวันหยุด เสาร์ -- อาทิตย์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะมีประชาชนเข้ามาไม่น้อยกว่า 300 คน ด้วยเหตุนี้จึงมีปัญหาพอสมควร รถประจำทางมีเพียงชั่วโมงละหนึ่งคันเท่านั้น ซึ่งไม่ค่อยสะดวกสำหรับผู้ที่ต้องการเดินทางมาเที่ยว แต่ถ้าผู้ใดมีรถ

ส่วนตัวก็จะเดินทางมาก่อนข้างสะดวก แต่ก็ยังปัญหาอีกหลายอย่างสำหรับในพื้นที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า
แห่งนี้ ผู้วิจัยได้ออกเครื่องมือคือการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อยจึงได้พบปัญหาหลัก ๆ ดังนี้

1. รถประจำทางมีน้อยเกินไป ไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว ทำให้ไม่สะดวกในการเดินทางรถเมล์สาย 20 ให้บริการเพียงชั่วโมงละหนึ่งคันเท่านั้น
2. บริเวณสถานที่ท่องเที่ยว มีขยะในบริเวณสถานที่ป่าชายเลน ซึ่งดูแล้วยังไม่ค่อยสะอาด ไม่สามารถสร้างความประทับใจได้
3. มีร้านค้าจำนวนน้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว
ในวัดหยุดผู้ที่เดินทางมาต้องพกพาอาหารมารับประทานเอง
4. เป็นหน่วยงานของทหารจึงไม่มีหน่วยงานอื่น เช่น วัฒนธรรมจังหวัดหรือ
สมาคมการท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยว
5. ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี นักท่องเที่ยวไม่ค่อยรู้จักมากนักนอกจากคน
ในพื้นที่เท่านั้น

ภาพประกอบ 22 ขยะเกลื่อนกลาดไม่น่าชม

3. ตำบลนาเกลือ

ตำบลนาเกลือแม้จะมีพื้นที่ไม่มากนักแต่ท่องเที่ยวของตำบลก็มีความสวยงามไม่แพ้ที่อื่นเช่นกันปัญหาที่เกิดขึ้นมีหลายรูปแบบทั้งที่มาจากสถานที่เอง ซึ่งรอการจัดการจากผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องและปัญหาบางอย่างมาจากระบบการจัดรูปแบบที่ยังด้อยประสิทธิภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็น

เรื่องที่จะเอื้อมก่อนพอสมควร แต่ด้วยศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่ทำให้ได้รับความนิยมพอสมควร แต่ก็ยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อยดังนี้

1. ขาดการประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวของตำบลนาเกลือ ป้ายบอกทางไม่ชัดเจนและเล็กลงไป
2. การเดินทางค่อนข้างจะลำบาก ไม่ค่อยสะดวกเพราะบางพื้นที่นอกจากไปทางเรือแล้วต้องเดินเท้าจึงจะเข้าถึงสถานที่นั้นได้
3. การให้ความรู้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวว่า ตำบลนาเกลือมีได้มีเพียงแค่วัดศาลา ยังมีบ้านสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อีกมากมาย
4. ขาดการจัดการระบบที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว เจ้าของกิจการเห็นประโยชน์คนมากเกินไป ไม่คำนึงถึงส่วนร่วมบ้าง

ตาราง 3 ปัญหาและอุปสรรคใน 3 ตำบลของอำเภอพระสมุทรเจดีย์

ตำบลปากคลองบางปลากด	ตำบลแหลมฟ้าผ่า	ตำบลนาเกลือ
การบริหารจัดการวัดยังมี ความขัดแย้งกันทำให้งานไม่ เดินหน้า ประชาชนไม่ค่อย ให้ความร่วมมือในการพัฒนา ท้องถิ่น ขาดจิตสำนึกในการ อนุรักษ์และหวงแหน ทรัพยากร ภาครัฐไม่ให้การ แก้ปัญหาได้อย่างจริงจัง รวมทั้งขาดการบุคลากรที่ จะให้ความสำคัญกับสถานที่	ยังขาดการประชาสัมพันธ์ ประชาชนในพื้นที่ไม่ค่อยรู้จัก มากนัก ปัญหาด้านการเดินทาง ไม่สะดวกเพราะรถที่ให้บริการ มีน้อยเกินไป การรักษาความ สะอาดยังไม่ดีพอ หน่วยงาน ภาครัฐควรมีส่วนรวมกับ หน่วยงานทหารที่ดูแล รับผิดชอบเพื่อเป็นการพัฒนา พร้อมกันทุกส่วน	ยังขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่มีป้ายบอกทาง การสร้าง กลุ่มองค์กรเพื่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ภาครัฐไม่ให้ การสนับสนุนด้านการ ท่องเที่ยว ขาดการสร้าง จิตสำนึกด้านการท่องเที่ยว และขาดการพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้ง 3 ตำบล มีความพร้อมแตกต่างกัน ตำบลปากคลองบางปลากดสถานที่ค่อนข้างพร้อม มีทั้งศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์ในชุมชนที่ขึ้นชื่อ การเดินทางก็สะดวกสามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างแน่นอน ตำบลแหลมฟ้าผ่าเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบธรรมชาติมีทั้งสวนนก ป่าชายเลน และอ่าวฤดูไฮโปกรณีสัมผัสสงครามโลก

ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มาแสดงนอกจากนี้ยังมีสินค้าที่มีชื่อเสียงคือกุ้งเหยียดติดมือกับไปอีกด้วย ส่วนตำบลนาเกลือมีศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวแทบครบทุกด้าน ทั้งการเดินทางมีทั้งทางบกและทางน้ำสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวก กิจกรรมในชุมชนมีให้ชมตลอดทั้งการตกกุ้ง การทำเกษตรของชุมชน ศักยภาพด้านผู้นำมีความเข้มแข็ง สินค้าชุมชนมีอาหารทะเลสด ๆ ให้ซื้อกลับไปอย่างถูกใจ ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้ง 3 ตำบลนี้มีความพร้อมแทบทุกด้านนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาศึกษาและในเรื่องของการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยา การท่องเที่ยวเชิงสันตนาการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถบูรณาการพร้อมกัน ดังนั้นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัสบรรยากาศใน 3 ตำบลนี้จะต้องประทับใจอย่างแน่นอน

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในจังหวัดสมุทรปราการมีสถานที่ท่องเที่ยวหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงสันตนาการ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยา การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน มากกว่าในเรื่องของธุรกิจด้านการท่องเที่ยวจากการสอบถามผู้ที่มีส่วนร่วมในเรื่องของการท่องเที่ยวที่พบปะว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวในอำเภอพระสมุทรเจดีย์นั้นส่วนมากจะไปไหว้พระที่องค์พระสมุทรเจดีย์เป็นอันดับแรก อันดับที่สองได้แก่ไปวัดขุนสมุทรขาวส เพื่อไปศึกษาในเรื่องของการเซาะชายฝั่งของคลื่นในทะเลรวมทั้งเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ทางทะเลของบ้านขุนสมุทรจีน อันดับสามได้แก่ป้อมพระจุล ซึ่งเป็นอุทยานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาติและมีสถานที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนอีกด้วย ส่วนวัดสาขลาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่คนไปเยี่ยมชมอันดับสุดท้ายจากสถานที่ทั้งหมด

สถานที่ท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น มีความแตกต่างในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนเช่นที่องค์พระสมุทรเจดีย์นั้น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยจะมีส่วนร่วมมากนักเนื่องจากกว่าเป็นการบริหารจัดการของเทศบาลพระสมุทรเจดีย์ และคนส่วนใหญ่ตระหนักดีว่าวัดไม่ค่อยได้มีบทบาทในการเข้ามาจัดการพุทธสถานแห่งนี้ คนที่มีส่วนร่วมน่าจะเป็นพ่อค้าแม่ขายและเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบจากการว่าจ้างของเทศบาลเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนแห่งนี้จึงไม่ค่อยมีมากนัก “วัดเป็นสถานที่ที่ศรัทธาแต่กลายเป็นแหล่งที่ทางราชการใช้ให้เกิดประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงความเป็นพุทธศาสนาบ้างเลย” (พระมหาสมบัติ ธนปัญญา. 2551 : สัมภาษณ์) เมื่อถึงวันก่อนเข้าพรรษาหนึ่งสัปดาห์จะมีการหล่อเทียนจำนำพรรษา โดยพระภิกษุ สามเณร จะช่วยกันจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างบุญ สร้างกุศล โดยจะใช้สถานที่คือบริเวณ

ด้านหน้าวัดและบริเวณข้างองค์พระเจดีย์ในการประกอบพิธี และอีกหนึ่งวันที่วัดสถานที่นี้คือเมื่อถึงวันแรม 5 ค่ำ เดือน 11 ทางวัดจะร่วมจัดกิจกรรม เช่นการทอดผ้าป่า กวายนาน การเทศน์ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ทางราชการจัดขึ้นแล้วควมมีส่วนร่วมได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น“ชาวบ้านย่านนี้มีความผูกพันกับองค์พระสมุทรเจดีย์อย่างมากเพราะองค์พระสมุทรเจดีย์มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานแต่ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการบริหารจัดการของเทศบาลเมืองสมุทรสาครเท่าใด ที่มาจัดการกับพุทธสถานแห่งนี้” (สุนทร สุวรรณาวิน. 2551 : สัมภาษณ์)

1. การจัดการระบบการท่องเที่ยว

การจะพัฒนาศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวขึ้นต้องพัฒนาไปอย่างเป็นระบบ คือ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งหน่วยงานทหารต้องให้ความร่วมมือในการจะพัฒนาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และตระหนักถึงคุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอสมุทรเจดีย์เป็นอย่างดี จากการลงพื้นที่ จัดสนทนากลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้รับฟังข้อเสนอแนะของชาวบ้าน พบว่าปัจจุบันคนเริ่มเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นทุกวัน ตั้งแต่มีการออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ในเรื่องของภาวะโลกร้อน อันส่งผลกระทบต่อบ้านชุมชนสมุทรจีนที่ถูกน้ำกัดเซาะ แต่เมื่อเข้ามาแล้วบางคนไม่ได้มีโอกาสเข้า เนื่องจากคิดปัญหาเรื่องการจราจร เช่นเรือไม่เพียงพอต่อการบริการ หรือ น้ำสูงขึ้น ลมแรงเรือเล็กของชาวบ้านที่มีอยู่ไม่สามารถให้บริการได้ หรือไม่มีที่จอดรถเนื่องจากต้องจอดไว้และลงเรือไปอีกทอดหนึ่ง จากการสัมภาษณ์พบว่าชาวบ้านเริ่มให้ความร่วมมือโดยการนำเรือมาให้เช่าหรือมีการบริการมากขึ้น มีเจ้าหน้าที่ของตำบลคอยดูแลความปลอดภัยในเรื่องของที่จอดรถ และมีการแนะนำการเดินทางอย่างไรให้ปลอดภัย และจากการสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่า เมื่อเข้าไปแล้วอยากมีสินค้าคิดไม่คิดมือกลับไปบ้านแต่ยังขาดสินค้าที่ระลึก ผู้วิจัยจึงได้เสนอว่าควรมีสินค้าประจำถิ่นนอกจากกุ้งเหยียดแล้วควรมี หอยประดับที่ราคาไม่แพง หรือเรือสำเภาที่ทำจากวัสดุไม้อันเป็นผลงานทางหัตถกรรมของชาวบ้าน เพื่อสร้างความประทับใจแก่ผู้ที่มาเยือนและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ยังปัจจัยอีกหลายด้านคือ การสร้างความเข้มแข็งในชุมชน มีหน่วยงานที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีเงินทุนในการทำป้ายหรือแผ่นพับ การสร้างแรงจูงใจด้วยการมีสินค้าที่ระลึกมาจำหน่ายเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวดังนี้

1) วางแผน การจะให้นักท่องเที่ยวมาแล้วเกิดความประทับใจไม่เสียเวลามาและเมื่อมาแล้วมีความพร้อมทุกอย่าง และสามารถเที่ยวพระสมุทรเจดีย์ได้ครบภายในหนึ่งวันตามเส้นทางที่ได้กำหนดไว้ หรือต้องการพักค้างคืนก็มีโฮมสเตย์ก็มีจัดไว้ที่วัดชุมชนสมุทรสาคร และบ้านจักรยานรอบตำบล โดยกลุ่มท่องเที่ยวตำบลนาเกลือมีให้เช่าในราคาตนเอง

2) การจัดการ มีการจัดการระบบการท่องเที่ยวให้เป็นระบบมิใช่แบบตำบลใครตำบลมันหรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยให้มีคณะกรรมการ โดยทุกตำบลจะให้กำนันเป็นคน

จัดการในพื้นที่รับผิดชอบ ตำบลปากคลองบางปลากดมอบหมายให้กำนัน สรวิชัย วรรณฤติ เป็นผู้รับผิดชอบ ตำบลแหลมฟ้าผ่ามอบหมายให้ นายภาคร วรณกสิณ เป็นผู้รับผิดชอบ ตำบลนาเกลือมอบหมายให้ กำนันสุรชัย คุ้มรำไพ ตำบลนาเกลือ เป็นคนรับผิดชอบจัดการ ทั้งเรื่องงบประมาณการประชาสัมพันธ์ มีการเขียนโครงการเพื่อของบประมาณ จากอบค. เพื่อทำป้ายบอกทาง การจัดการท่องเที่ยว และคอยบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการประชุมทุกเดือน และประเมินผลรวมทั้งรับผลประโยชน์ร่วมกันทุก 3 เดือน ผู้ที่รับผิดชอบต้องกำหนดเป้าหมายทิศทางให้ถูกต้องและชัดเจน กำหนดภารกิจของแต่ละบุคคลเช่น มัคคุเทศก์พานักท่องเที่ยวไปจุดต่าง ๆ ผู้ดูแลความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว โดยแต่งตั้งตามความสามารถของแต่ละบุคคล พร้อมกันนี้ต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนในการส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

3) การควบคุม มีการติดตามผล ประเมินผล ตรวจสอบผลการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยมอบให้กำนันแต่ละตำบลมีส่วนร่วมในการจัดทำระบบ และต้องมีการควบคุมและทำระบบรายงานผล ในเรื่องการปฏิบัติงาน การจัดบัญชี และคอยปรับปรุงในส่วนที่ไม่สมบูรณ์ รวมทั้งสำรวจกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวว่าแต่ละเดือน มีสถานที่ใดที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว

4) รับผลประโยชน์ร่วมกัน การจัดการระบบการท่องเที่ยวเมื่อเป็นไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยว หรืออาจมีการเปลี่ยนแปลงบ้างตามสถานการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นย่อมนำมาซึ่งผลประโยชน์ ทั้งชื่อเสียงและเงินตรา ดังนั้นจึงควรจัดสรรให้ลงตัว ส่วนใดที่เป็นของบุคคล ส่วนใดที่เป็นส่วนร่วมต้องให้รายได้ถึงทุกภาคส่วน เพื่อเป็นผลต่อไปในอนาคตอันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ต่อส่วนรวมต่อไปในภายภาคหน้าอีกด้วย

2. การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

2.1 ตำบลปากคลองบางปลากด

หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุดคือ ผู้นำชุมชนต้องมียุทธศาสตร์ในการประสานงานระหว่าง หน่วยงานราชการคือ เทศบาลเมืองสมุทรและเจ้าอาวาสวัดพระสมุทรเจดีย์ รวมทั้งพี่น้องประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาสถานที่พุทธสถานแห่งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2551 ณ วัดใหญ่บางปลากด โดยได้เชิญผู้นำชุมชนจำนวน 3 ท่านคือกำนันตำบลปากคลองบางปลากดคือกำนันสรวิชัย วรรณฤติ ผู้ใหญ่วัฒนา พึ่งชื่นผู้ใหญ่ บ้านหมู่ที่ 4 พร้อมด้วยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาสวัดพระสมุทรเจดีย์พระครูปลัดเสนห์ ชุติณฺโธ พระมหาสมบัติ ธนปญฺโญ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระสมุทรเจดีย์ ประชาชนในพื้นที่จำนวน 10 คน และนักท่องเที่ยวอีกจำนวน 7 คนโดยได้ข้อสรุปว่า ควรจัดให้มีการบริการแก่ผู้ที่เข้ามาสักการะองค์พระเจดีย์โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมดังนี้

1. มีน้ำเย็นไว้คอยบริการดีกว่าการซื้อจากร้านค้าเพื่อเป็นการสร้างความประทับใจแก่ผู้ที่มาสร้างบุญกุศล ณ ที่แห่งนี้
2. ควรให้พระสงฆ์มีบทบาทในสถานที่นี้มากขึ้นเนื่องจากคนที่มาสักการะองค์พระสมุทระเจดีย์แห่งนี้ต้องการทำบุญ ควรจัดให้มีการถวายสังฆทานบริเวณข้างองค์พระเจดีย์ หรือมีพิธีกรรมเช่นการสะเดาะเคราะห์ ต่ออายุ หรือพิธีการทางพระพุทธศาสนาบ้าง
3. ควรมีกิจกรรมเช่นมีสถานที่สำหรับสวดมนต์ นั่งสมาธิเจริญจิตภาวนา สำหรับประชาชนทั่วไป
4. ควรมีมัคคุเทศก์หรือผู้ที่ชำนาญในการอธิบายถึงประวัติศาสตร์และพุทธสถานแห่งนี้ เพื่อที่จะสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ที่เข้ามาสักการะองค์พระเจดีย์และนอกจากนี้ประชาชนควรตระหนักถึงหน้าที่และความเป็นเจ้าบ้านที่ดีอีกด้วย

ภาพประกอบ 23 จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ณ วัดใหญ่

2.2 ดาบลแหลมฟ้าผ่า

แหล่งท่องเที่ยวของดาบลแหลมฟ้าผ่าคือป้อมพระจุลอันเป็นพื้นที่การดูแลของทหารเรือ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยค่อนข้างสูง เพราะการเข้าออกต้องเป็นเวลาคือจะอนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้าไปในเวลา 09.00 น. ถึง 21.00 น. นอกจากนี้มีการตรวจบัตรผู้ที่สัญจรเข้าไปคือทหารจะเช็คบัตรประชาชนหรือใบขับขี่และให้บัตรของทหารเข้าไป เมื่อจะออกก็ขอบัตรคืนและคืนบัตรประชาชนให้ นอกจากนี้ยังตรวจอาวุธทุกคนสำหรับนักท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวในป้อมพระจุลแห่งนี้ค่อนข้างที่จะมีความปลอดภัย การท่องเที่ยวนอกจากได้ความ

สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในตำบลแหลมฟ้าผ่าแห่งนี้ มีจำนวนหนึ่งที่ตั้งใจถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งคือสำรวจคนในพื้นที่ว่า ถ้าหากหน่วยงานทหารหรือหน่วยราชการขอความร่วมมือในการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวจะเห็นด้วยหรือไม่ได้รับการตอบรับว่าเห็นด้วยจำนวนกว่าครึ่ง และนอกจากนี้ช่วงที่เกิดคลื่นซัดชายฝั่งบริเวณป้อมพระจุล ชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้นำยางรถยนต์มาอบให้กับทหารและได้ช่วยกันนำยางรถยนต์เหล่านั้นไปล้อมเสาไฟฟ้าเพื่อป้องกันการกัดเซาะของน้ำทะเล ส่วนเรื่องการท่องเที่ยวในป้อมพระจุลแห่งนี้ ชาวบ้านอาจไม่มีส่วนร่วมมากนักเพราะเป็นหน่วยงานของทหาร แต่ก็ได้ช่วยกันชักจูงญาติพี่น้องให้เข้าเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่นี้และบางครั้งก็นำสินค้าที่ได้จากการประมงเช่นอาหารทะเลเข้ามาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

นอกจากนี้ควรสร้างความคุ้นเคยระหว่างประชาชนทั่วไปที่มาเที่ยวกับทหารเพื่อเป็นการสร้างมิตรภาพที่ดี “ทหารเป็นมิตรกับประชาชนทั่วไป แต่บางครั้งคนเห็นทหารแล้วไม่ค่อยกล้าเข้าใกล้จึงอยากให้มองมิตรภาพในเรื่องของการท่องเที่ยวให้มากกว่า”

(พลทหาร กฤษดา เมืองดี. 2551 : สัมภาษณ์)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสุขและได้รับความรู้จากการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันต้องคำนึงถึงผลที่ตามมาจากการท่องเที่ยว จนมีคำพูดคำหนึ่งที่บอกไว้ว่า ถ้าท่านจะเอาอะไรไปขอให้ได้ไปเฉพาะรูปถ่ายและความรู้สึกดี ๆ ถ้าท่านจะทิ้งสิ่งใดไว้ขอให้มันเป็นแค่ร่องเท้าขาดเท่านั้นพอ ด้วยเหตุนี้นักท่องเที่ยวพูดไว้ว่า “ ควรรักษาความสะอาดของสถานที่ไว้อย่าให้มีขยะหรือสิ่งใด เพราะจะทำให้เสียบรรยากาศของการท่องเที่ยว”

(วิรัชทร์ เพชรรัตน์. 2551 : สัมภาษณ์)

นอกจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว การสังเกต โดยทั่วไปแล้ว ยังได้จัดให้สัมมนากลุ่มย่อย ขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงที่สุดคือ เมื่อวันที่ 28 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2551 มีผู้เข้าสัมมนาจำนวน 8 คน

ผลการสัมมนาครั้งนี้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอว่า ส่วนใหญ่บอกว่าชาวบ้านเล็งเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับมากกว่าเน้นเรื่องการท่องเที่ยวหรือการเป็นมรดกเทศก์ โดยได้สรุปเป็นข้อ ๆ ว่า

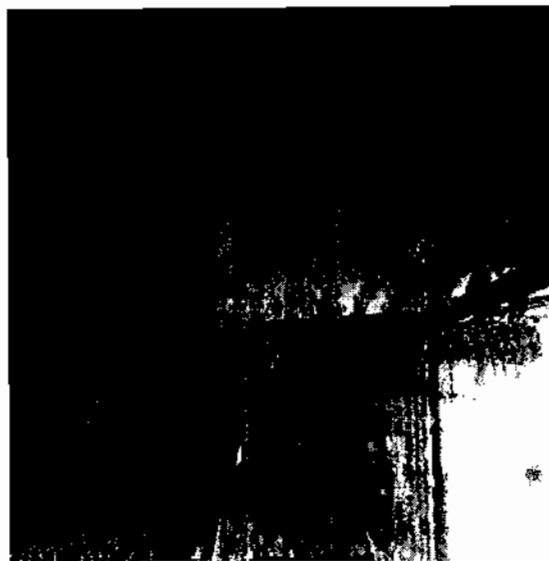
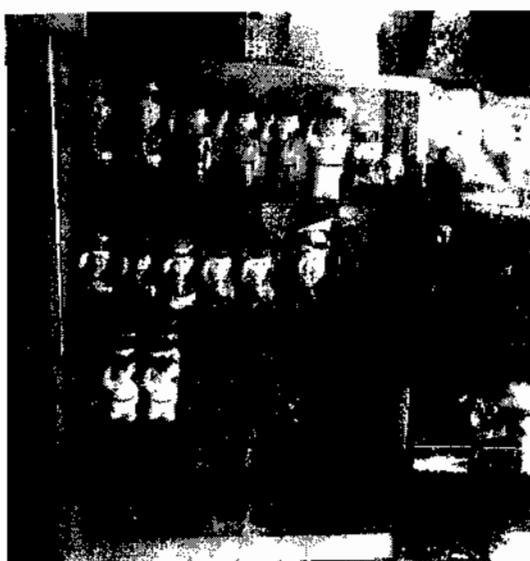
1. ควรเน้นเรื่องการประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการท่องเที่ยวเช่นการออกแผ่นพับป้ายบอกทาง และการใช้สื่อสารมวลชนให้เกิดประโยชน์เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และวิทยุชุมชน
2. ให้นักท่องเที่ยวสามารถพักแรม เช่นมีที่พักให้เป็นลักษณะของโฮมสเตย์

ในหน่วยทหารได้ แต่ต้องมีการตรวจสอบเช่นมีการยึดบัตรประชาชน หรือพักที่วัดขุนสมุทธราชส ได้เฉพาะนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ขายเท่านั้น

3. ทำป้ายบอกทางให้ตลอดเส้นทางเพื่อป้องกันนักท่องเที่ยวหลงโดยงบประมาณของ อบต. บริเวณริมถนนใหญ่ และงบประมาณบุคคลในซอยเล็ก
4. ออกแผ่นพับแจกสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งที่ตลาดปลา หรือมาไหว้พระเพื่อที่ ให้แจกและบอกต่อๆ กันไป
5. มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้าน เป็นสินค้าที่ระลึกเช่น เปลือกหอยที่ร้อยเป็นพวง หรือเกล็ดของปลาที่นำมาเป็นผลิตภัณฑ์ประดับ ซึ่งชาวบ้านก็ให้การเห็นชอบจึงได้ออกแบบและนำมาจำหน่ายซึ่งก็ได้รับผลตอบรับนำภาคภูมิใจและนำมาซึ่งรายได้ และสร้างเศรษฐกิจในชุมชนให้มีความเข้มแข็งอีกด้วย

ภาพประกอบ 24 ภาพสินค้าที่ระลึกฝั่งซ้ายมืออยู่เดิม ฝั่งขวาผู้วิจัยให้ชาวบ้านทดลองทำ

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และมีโอกาสได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยว มีผู้เข้าร่วมการสัมมนาครั้งนี้จำนวน 25 คน ประกอบด้วย อาสาสมัครชุมชน 3 คน ผู้ประกอบการร้านค้า 3 คนเกษตรตำบล 1 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 3 คน ผู้ใหญ่บ้านจำนวน 3 คน ผู้แทนขับกรโดยสาร 2 คน เจ้าอาวาสในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 2 รูป ไวยาวัจกรวัด 2 คน นักท่องเที่ยว 3 คน ครู 3 คน ในเบื้องต้นได้พบปัญหาต่างๆ จึงได้ผลสรุปดังนี้

1. เรือหางยาวต้องคิดราคาไม่แพงเกินไป ต้องลดราคาให้ต่ำกว่านี้ รวมทั้งมีบริการตลอดเวลาเมื่อนักท่องเที่ยวเรียกใช้บริการ

2. มีการแนะนำเรื่องการเดินทางว่าควรมาช่วงเวลาที่ไม่ใช่มีน้ำสูง หรือคลื่นลมแรง และต้องรู้วิธีการขึ้นรถ ลงเรือเนื่องจากต้องรักษาชีวิตของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก
3. มีการจัดการส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยวด้วยการจัดทำแผ่นพับ ใบปลิว และสื่อสารมวลชน รวมทั้งการจัดทำเว็บไซต์ของตำบลนาเกลือให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป
4. ประชาชนในพื้นที่ต้องสร้างความคุ้นเคยให้แก่นักท่องเที่ยว คอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ สามารถตอบคำถามเรื่องประวัติชุมชน สินค้าที่ขึ้นชื่อของชุมชนได้
5. มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประจำท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และนักท่องเที่ยวก็ต้องการ สินค้าที่ระลึกเช่นกัน

ภาพประกอบ 25 การจัดสนทนากลุ่มย่อย

2.3 ตำบลนาเกลือ

ในเขตตำบลนาเกลือมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่บ้างภายใต้การนำของเจ้าอาวาสวัดสาขลา พระอธิการสันธาน ฐมฺมสนฺโน ที่จัดให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมโดยจัดตั้งคณะกรรมการของวัดและจัดให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการสอดส่องดูแลนักท่องเที่ยวภายในวัด หลังจากทำบุญไหว้หลวงพ่อดิ เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและนมัสการองค์พระเจดีย์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะมีผู้นำทางพาไปชมวิถีชีวิตชาวเรือด้วยการเยี่ยมชมการทำกุ้งเหยียดของกลุ่มแม่บ้านนาเกลือพัฒนา ที่รับกึ่งจากชาวประมงและทำกันแบบสด ๆ ทุกวัน

ภาพประกอบ 26 การทำกึ่งเหี้ยด

หลังจากที่ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มย่อยจึงได้เสนอต่อที่ประชุมว่า ในตำบลนาเกลือมีกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกวัน คือ การตกปลา ตกกุ้ง ซึ่งนับว่าเป็นโปรแกรมที่สำคัญอันจะนำมาซึ่งชื่อเสียง และการบอกต่อ ถึงแม้จะเป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ของกลุ่มชาวบ้าน แต่ถ้ามมีการร่วมมือกันจะเป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อตำบลของเราเอง เหตุนี้กำนันสุรชัย กุ่มรำไพ ตำบลนาเกลือ จึงได้จัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพโดยการจัดตั้งเป็นชมรมขี่จักรยานรอบตำบล โดยให้นักท่องเที่ยวที่มาสามารถเช่ารถจักรยาน โดยให้นักท่องเที่ยวสามารถจอดรถส่วนตัวไว้ที่วัดสาขลาได้ฟรี และสามารถเช่าจักรยานคันละ 80 บาทเที่ยวได้ 5 ชั่วโมง โดยจะรับเอกสารและคำแนะนำจากมัณฑุเทศก์ที่ศาลา วัดสาขลา หรือถ้าต้องการข้ามไปหมู่บ้านขุนสมุทรก็สามารถลงเรือได้ที่นี้โดยคิดค่าโดยสารตามระยะทาง และกลับขึ้นเรือได้ที่ท่าหน้าวัดสาขลาเช่นกัน

ภาพประกอบ 28 ผลิตภัณฑ์จากกะหล่ำมะพร้าว

3. การท่องเที่ยวภายในวันเดียว

เพื่อเป็นการประหยัดเวลาสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทาง ไปกลับภายในวันเดียวโดยเที่ยวให้ครบทุกที่มีบริการทั้งรถจักรยานและเรือไว้บริการโดยนักท่องเที่ยวเอง ขับรถส่วนตัวมาที่วัดพระสมุทรเจดีย์ไหว้พระแล้ว ขับรถต่อไปที่ป้อมพระจุลและวัดสาขลา จากนั้นนำรถส่วนตัวจอดไว้บริการฟรีไม่คิดค่าจอด และหน่วยบริการจะมีจักรยานให้เช่า คันละ 70 บาท และลงเรือไปหมู่บ้านชุมชนสมุทรจีนและวัดชุมชนสมุทรท้าวาสถิตอัตราค่าเรือคนละ 120 บาททั้งไปและกลับตามกำหนดการและตารางที่วางไว้ดังนี้ เริ่มตั้งแต่ 8.30 ออกจากกรุงเทพมหานคร โดยรถส่วนตัวของนักท่องเที่ยว ที่วงเวียนใหญ่ดังนี้

เวลา สถานที่ท่องเที่ยว

08.30 น. ออกจากวงเวียนใหญ่ถึงพระสมุทรเจดีย์ใช้เวลาในการเดินทาง 20-25 นาที

09.00 น. ไหว้พระบรมสารีริกธาตุ องค์พระสมุทรเจดีย์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

09.30 น. ขับรถถึงป้อมพระจุลจอมเกล้า เยี่ยมชมป้อมต่าง ๆ ขึ้นเรือหลวงแม่กลอง ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่และอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ

10.30 น. ชมป่าชายเลนศึกษาชีวิตสัตว์น้ำ เยี่ยมชมสถานที่ของทหารเรือ

11.00 น. รับประทานอาหารที่ร้านสวัสดิการทหารเรือ

12.00 น. เดินทางถึงวัดสาขลา ชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน กราบนมัสการหลวง
พ่อโตชมเจดีย์เอียงที่เดียวในประเทศไทย

13.00 น. ลงเรือท่าเรือวัดสาขลา เพื่อไปหมู่บ้านขุนสมุทรจีน

13.30 น. ถึงหมู่บ้านขุนสมุทร เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ ใหว่ศาลเจ้าพ่อ ชายน้อย
ลอยชาย ฟังบรรยายจาก ผู้ใหญ่สมร แข่งสมุทร

14.00 น. เดินทางด้วยเท้าไปวัดขุนสมุทรราชาหรือวัดทะเลที่เดียวใน
ประเทศไทย

14.30 น. เยี่ยมชมวัดที่ถูกลูกน้ำทะเลล้อมรอบที่เดียวในประเทศไทย

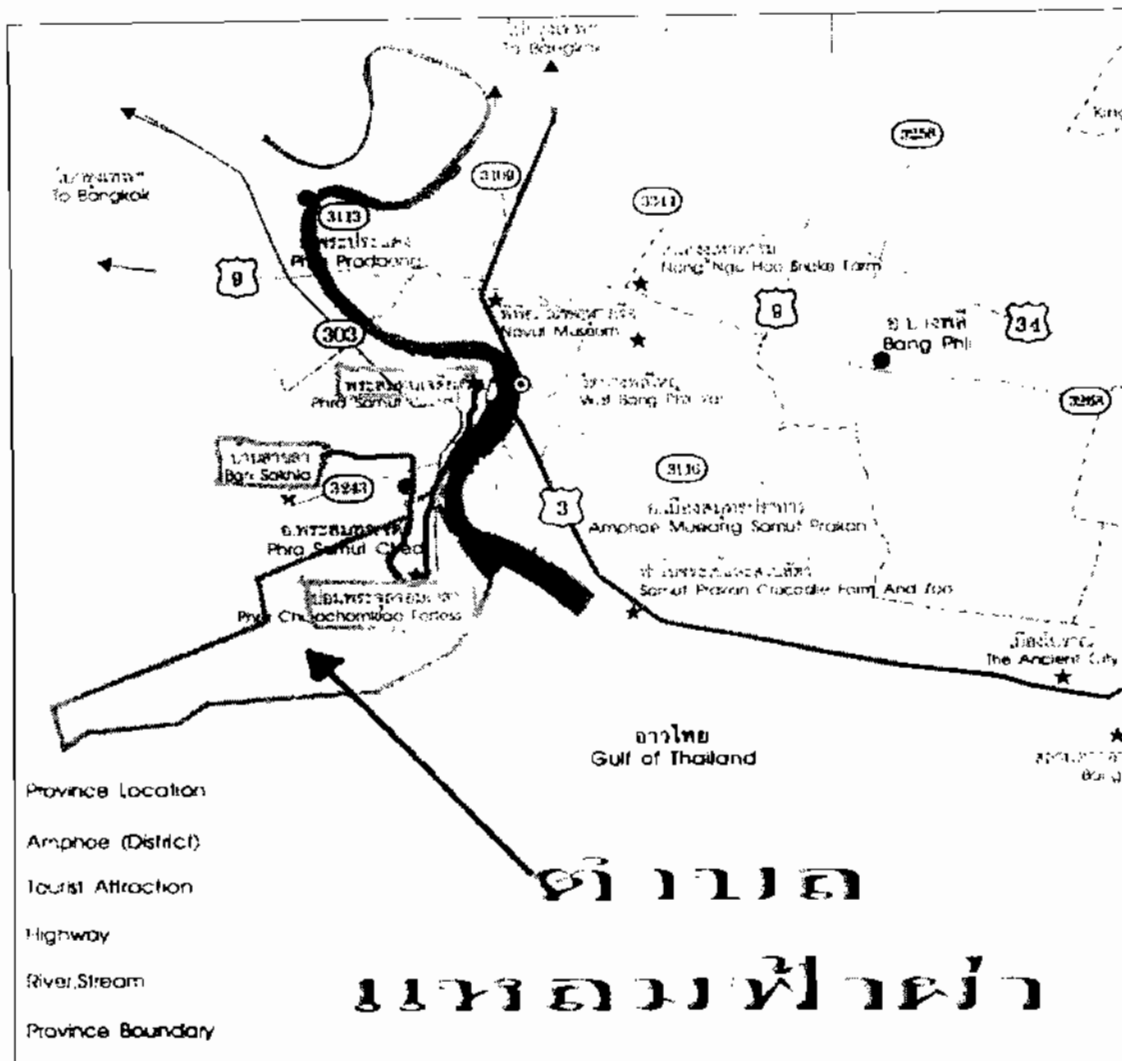
15.00 น. เดินทางออกจากพื้นที่

15.30 น. นั่งเรือถึงวัดสาขลาขึ้นฝั่งเพื่อขับรถกลับ

16.00 น. เยี่ยมชมการตกกุ้งคกปลา ของเหล่าผู้ชอบทำทายกีฬการตกปลา

16.30 (ไม่บังคับแล้วแต่ความสมัครใจ) ถึงวัดใหญ่บางปลาгод เพื่อไหว้ขอ
พรหลวงพ่อโต ก่อนเดินทางกลับ กรุงเทพมหานคร โดยสวัสดิภาพ

ภาพประกอบ 29 แผนที่เที่ยวภายในวันเดียวเส้นทางท่องเที่ยวสีม่วง

การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การท่องเที่ยวแบบนี้เหมาะสำหรับครอบครัวเพื่อเป็นการสานสัมพันธ์ภายในครอบครัวโดยทางชมรมจะมีกิจกรรมให้ทำตลอดช่วงเวลาตามความถนัดของแต่ละคน ไม่บังคับ และที่พักแบบเป็นคืนทำให้เช่าในราคากันเอง โดยชมรมจะเน้นเรื่องความสะดวกและปลอดภัยเป็นหลัก จะมีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ตลอดงาน โดยกิจกรรมมีกำหนดตามตารางดังนี้

เวลา สถานที่ท่องเที่ยว

08.30 น. ออกจากวงเวียนใหญ่ถึงพระสมุทรเจดีย์ใช้เวลาในการเดินทาง 20-25 นาที

09.00 น. ไหว้พระบรมสารีริกธาตุ องค์พระสมุทรเจดีย์เพื่อความเป็น

- 09.30 น. ขับรถถึงป้อมพระจุลจอมเกล้า เยี่ยมชมป้อมต่างๆ ขึ้นเรือ
หลวงแม่กลอง ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่และอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ
- 10.30 น. ชมป่าชายเลนศึกษาชีวิตสัตว์น้ำ เยี่ยมชมสถานที่ของทหารเรือ
- 11.00 น. รับประทานอาหารที่ร้านสวัสดิการทหารเรือ
- 12.00 น. เดินทางถึงวัดสาขลา ชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน กราบนมัสการ
หลวงพ่อโตชมเจดีย์เอียงที่เดียวในประเทศไทย
- 13.00 น. ลงเรือท่าเรือวัดสาขลา เพื่อไปหมู่บ้านขุนสมุทรจีน
- 13.30 น. ถึงหมู่บ้านขุนสมุทร เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ ใหว์ศาลเจ้าพ่อ
ชายน้อยลอยชาย ฟังบรรยายจาก ผู้ใหญ่สมร แข่งสมุทร
- 14.00 น. เดินทางด้วยเท้าไปวัดขุนสมุทรธาวาสหรือวัดทะเลที่เดียว
ในประเทศไทย
- 14.30 น. เยี่ยมชมวัดที่ถูกน้ำทะเลล้อมรอบที่เดียวในประเทศไทย
- 15.00 น. ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนปลูกป่าโกงกาง แสม ดกปลา จับปู
- 17.00 น. ชำระล้างร่างกาย
- 18.00 น. รับประทานอาหาร
- 19.30 น. กิจกรรมรบทองไฟ
- 22.00 น. พักผ่อน
- 06.00 น. ตื่น ชำระร่างกาย
- 07.00 น. ใส่บาตรพระ
- 08.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 09.00 น. ไหว้พระ
- 09.30 น. เดินทางออกจากวัด
- 10.00 น. ลงเรือจากหมู่บ้านขุนสมุทรจีน
- 11.00 น. ขึ้นฝั่งบ้านสาขลา รับประทานอาหาร
- 12.00 น. เดินทางกลับกรุงเทพมหานคร
- 15.30 น. นั่งเรือถึงวัดสาขลาขึ้นฝั่งเพื่อขับรถกลับ
- 16.00 น. เยี่ยมชมการดกกุ้งดกปลา ของเหล่าผู้ชอบห้าหายกีฬา
การตกปลา
- 16.30 (ไม่บังคับแล้วแต่ความสมัครใจ) ถึงวัดใหญ่บางปลากรด เพื่อไหว้
ขอพรหลวงพ่อโต ก่อนเดินทางกลับ กรุงเทพมหานคร โดยสวัสดิภาพ

4. จัดตารางการท่องเที่ยวแบบประจำเดือน

สำหรับอำเภอพระสมุทรเจดีย์นั้นมีกิจกรรมที่น่าสนใจที่ควรรับทราบและมาท่องเที่ยวในเดือนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้และสามารถวางแผนการเดินทางในเดือนได้ดังนี้

เดือนมกราคม มีกิจกรรมทำบุญปีใหม่ไหว้พระที่วัดแค วัดพระสมุทรเจดีย์ ตำบลปากคลองบางปลากด วัดสาขา ตำบลนาเกลือ และวัดขุนสมุทรราชา ตำบลแหลมฟ้าผ่า
เดือนกุมภาพันธ์ เที่ยวคู้งคามแม่ไก่บริเวณ หน้าองค์พระสมุทรเจดีย์ หรือที่เรียกกันว่าป้อมผีเสื้อที่มีจำนวนมาก ในตอนกลางวันและเย็น และข้ามเรือไปฝั่งปากน้ำ

ภาพประกอบ 30 ชมคั้งคามแม่ไก่

เดือนมีนาคม มีงานวันมาฆบูชา ขอเชิญร่วมเวียนเทียนในวัดในอำเภอพระสมุทรเจดีย์เช่น วัดพระสมุทรเจดีย์ วัดใหญ่บางปลากด วัดสาขา เป็นต้น

เดือนเมษายนเทศกาลสงกรานต์ที่พระประแดง สงกรานต์รัษฎแล้ว มาบั้งสุกุดให้ญาติพี่น้องและสงฆ์พระ ทุกวัดในอำเภอพระสมุทรเจดีย์

เดือนพฤษภาคม วันวิสาขบูชาขอเชิญร่วมทำบุญเพื่อความเจริญสมคณ วัดใหญ่บางปลากด และวัดพระสมุทรเจดีย์ รวมถึงวัดสาขาด้วย

เดือนมิถุนายน เที่ยวชมถนนงอนวลจำนวนมากวางไข่บริเวณหน้าองค์พระสมุทรเจดีย์ พร้อมนั่งเรือชมทิวทัศน์

ภาพประกอบ 31 นกนางนวลหน้าวัดพระสมุทรเจดีย์

เดือนกรกฎาคม เทศกาลเข้าพรรษาพร้อมด้วยวันอาสาฬหบูชา ขอเชิญใ้
 บาตรทำบุญรักษาสีลอุโบสถ ถวายผ้าอาบน้ำฝนพร้อมเวียนเทียนโดยพร้อมเพรียงกัน

เดือนสิงหาคม วันแม่ มีกิจกรรมน้อมพระราชกุศลถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้า
 พระบรมราชินีนาถ พร้อมทำบุญอุทิศให้ผู้วายชนม์ ณ วัดขุนสมุทรขาว

เดือนกันยายน เทียวป้อมพระจุลกินปูไข่ และอาหารทะเล พร้อมคกปลาที่
 บริเวณตำบลนาเกลือเป็นกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว

เดือนตุลาคม เทศกาลออกพรรษา ขอเชิญเที่ยวงานห่มผ้าแดง พร้อมงาน
 ประจำปีวัดพระสมุทรเจดีย์ หลังออกพรรษาแล้ว 5 วัน

ภาพประกอบ 32 ประเพณีห่มผ้าแดงองค์พระสมุทรเจดีย์

เดือนพฤศจิกายน มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจัดให้มีการขี้อักรยานรอบ ตำบลนาเกลือ และชมพิพิธภัณฑ์บ้านสาขลา ชมการทำกุ้งเหยียดและปลากระบอกบ้านสาขลา นาเกลือ

เดือนธันวาคม มีเทศกาล ไหว้พระ 9 วัดเพื่อความป็นสิริมงคลในช่วง เทศกาลส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ ตั้งแต่วัด พระสมุทรเจดีย์ วัดแก่วัดใหญ่ วัดใหม่ วัดทุ่งสร้าง วัดแหลมฟ้าผ่า วัดคลองพระราม วัดสาขลา วัดขุนสมุทรขาว

สรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

การที่จะให้การท่องเที่ยวมีกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ต้องสำรวจว่าในพื้นที่มีศักยภาพมากน้อยเพียงใด คือดูศักยภาพด้านพื้นที่ว่าสมบูรณ์หรือไม่ พัฒนา ศักยภาพตัวบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด พัฒนาศักยภาพด้านองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และพัฒนาศักยภาพด้านบริหารจัดการ ถ้าสามารถพัฒนาสิ่งเหล่านี้ได้ แนวทางการพัฒนาด้านการ ท่องเที่ยวต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างแน่นอน สมสำคัญที่เกิดขึ้นจะเป็นของทุกคน รวมทั้งรายได้ของประชาชนก็เพิ่มขึ้นเป็นการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน และก่อให้เกิดความ สมัคคีสามัคคีของคนในชุมชนให้เพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม จึงเป็นสำคัญที่ย้อนมาหาเจ้าของพื้นที่ ย้อนนำมาซึ่งความสุขในสังคมต่อไป

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนของจังหวัดสมุทรปราการ มีความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของคนในจังหวัดสมุทรปราการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่การสัมภาษณ์ (Interview) การสังเกต (Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ
2. ศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนอำเภอพระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ
3. ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอพระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ

สรุปผล

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของจังหวัดสมุทรปราการ
จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ทั้งด้านประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง จังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองหน้าด่านจึงได้รับการขนานนามว่าเมืองปากน้ำ นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่อันเห็นได้จากมีประเพณีอันหลากหลายเช่น ประเพณีโยนบัว ประเพณีสงกรานต์รามัญ ประเพณีห่มผ้าแดง จังหวัดสมุทรปราการมีคนหลายเชื้อ

ชาติที่มาอาศัยทั้งไทย ลาว พรวณ มอญ ชอง และชาวจีน จึงมีความหลากหลายวัฒนธรรมอันเห็นได้จากสถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้างที่มีความแตกต่างกัน รวมทั้งวิถีชีวิตของคนที่มีหลากหลายรูปแบบด้วยความเจริญก้าวหน้าของสังคม ทำให้จังหวัดสมุทรปราการมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากที่เคยใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย กลายเป็นชีวิตที่ต้องเร่งรีบ ประชาชนต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป จังหวัดสมุทรปราการปัจจุบันนี้เป็นเมืองแห่งการอุตสาหกรรมมีโรงงานเกิดขึ้นมากมาย มีประชากรเพิ่มขึ้นต้องรองรับกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น สาธารณูปการจึงต้องมีเพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับกับความต้องการที่ไม่หยุดนิ่ง สถานที่พักผ่อนนับเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญที่จะต้องพัฒนาให้เพียงพอต่อประชาชนทั่วไปที่ความต้องการมาพักผ่อน ด้วยเหตุนี้จังหวัดสมุทรปราการ จึงได้มีแหล่งท่องเที่ยวหลายหลายรูปแบบ อาทิเช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิง สันทนาการ เช่น ฟาร์ม อร์เซ่ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพิพิธภัณฑ์เช่น อนุสาวรีย์ช้างเอราวัณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น ป้อมต่าง ๆ มีป้อมผีเสื้อ ป้อมพระจุล เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวเชิง บูรณาการเช่น เมืองโบราณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยา เช่น ป่าชายเลน ต่าง ๆ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการทำวิจัยในครั้งนี้ จังหวัดสมุทรปราการจึงเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเองได้ทำการศึกษาในรูปแบบการท่องเที่ยวของคนจำนวนหนึ่งจึงได้พบว่านักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการในครั้งนี้ มีความคาดหวังไว้พอสมควรว่าจะได้รับความสุขจากการท่องเที่ยวในครั้งนี้ สำหรับจังหวัดสมุทรปราการนอกจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ไกลจากเมืองหลวงคือกรุงเทพมหานครมากนัก เป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นแหล่งผลิตภัณฑอาหารทะเลที่ขึ้นชื่อ แม้แต่จังหวัดที่ติดทะเลแล้ว ยังมีความงดงามอีกหลายอย่างที่ยังรอการพิสูจากนักท่องเที่ยวอีกต่อไป

การศึกษาพบปัญหาต่าง ๆ ว่าแต่ละพื้นที่ส่วนแล้วแต่มีปัญหาที่แตกต่างกันไป ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นส่วนแล้วกำลังรอการแก้ไข พบว่าในตำบลปากคลองบางปลากดมีปัญหาหลักคือขาดการบริหารจัดการที่ดี ทำให้ไม่มีเอกภาพในการจัดการ หน่วยงานภาครัฐหรือเทศบาลพระสมุทรเจดีย์ มีหน้าที่ในการดูแลอย่างเดียว ไม่มีนโยบายใหม่ ๆ ที่จะพัฒนาหรือทำให้องค์พระสมุทรเจดีย์ พัฒนาขึ้น มีเพียงแต่การรักษาไว้เท่านั้นไว้เท่านั้น ส่วนในเรื่องของการพัฒนานั้นมีเพียงแต่ความคิดเห็นของเหล่าพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าของพื้นที่ แต่ไม่สามารถทำได้อันเนื่องจากว่า เป็นพื้นที่ของทางเทศบาลมิใช่เป็นพื้นที่ของทางวัด ด้วยเหตุนี้จะมีปัจจัยหลายประการที่ไม่เกื้อหนุนในเรื่องของการท่องเที่ยว ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้สถานที่ท่องเที่ยวของตำบลปากคลองบางปลากดไม่มีศักยภาพเพียงพอต่อการท่องเที่ยว สำหรับพื้นที่ตำบลแหลมฟ้าผ่านั้นสถานที่ส่วนหนึ่งเป็นเขตของทหารคือ ป้อมพระจุล ปัญหาหลักของพื้นที่นี้คือขาดในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ เพราะว่าดูเหมือนว่าการรับผิดชอบนั้นเป็นเรื่องของหน่วยงานทหาร ซึ่งในความเป็นจริงเรื่องของการท่องเที่ยวนี้เป็นเรื่องของทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะ เป็น วัฒนธรรมจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด กรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไป ส่วนพื้นที่ในตำบลแหลมฟ้าผ่าคือ พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนสมุทรจีน และวัดขุนสมุทรจีนนั้นยังคงขาดในเรื่องของการพัฒนาเพราะติดปัญหาในเรื่องของการเดินทางที่ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากว่าการเดินทางนั้นต้องใช้การสัญจรทางเรือเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ส่วนนี้เหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่สนใจในเรื่องของภูมิศาสตร์ เพราะมีเป็นพื้นที่ที่ไม่มีอยู่ในแผนที่ประเทศไทยอันเนื่องจากการกัดเซาะของน้ำทะเล และการหดหายไปของแผ่นดิน อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปและผล กระทบจากภาวะโลกร้อน ที่น้ำให้น้ำทะเลมีจำนวนเพิ่มขึ้น การเดินทางเข้ามาจึงต้องคำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศ เพราะถ้าหากลมทะเลแรง มีคลื่นสูง การเดินทางก็ย่อมไม่สะดวก ด้วยเหตุนี้ปัญหาในการเดินทางจึงเป็นอีกปัญหาหนึ่งของการท่องเที่ยวในตำบลแหลมฟ้าผ่าแห่งนี้ และพื้นที่สุดท้ายคือที่ตำบลนาเกลือคือ วัดสาขลา (วิหารหลวงพ่อโค) เจดีย์เอนวัดสาขลาและพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน ปัญหาหลักของพื้นที่นี้คือพื้นที่อยู่ค่อนข้างไกล ไม่มีป้ายบอกทาง ทำให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าไปเยี่ยมชมสถานที่นี้ เมื่อต้องการเข้าไปก็หลงบ้าง ย้อนกลับไปบ้าง และอีกหนึ่งปัญหาคือไม่มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ของการท่องเที่ยว ประชาชนที่ได้เข้ามาส่วนมากมาทำบุญแล้วก็กลับไป ผู้ที่เยี่ยมชมทั้งสามที่นั้นมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่ต้องการมาทำบุญรอด โบนัสแล้วกลับไป โดยไม่ค่อยสนใจในเรื่องของการท่องเที่ยว

2. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ การอธิบายถึงเรื่องการท่องเที่ยวว่า มิใช่เป็นเรื่องของนักท่องเที่ยว แต่เป็นเรื่องของทุกคนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานใด ๆ และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นส่วนมากจะเป็นเจ้าของพื้นที่นั่นเอง เป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ การจัดสัมมนากลุ่มพบว่า การจะสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นต่อชุมชนนั้น ประชาชนต้องรวมตัวกันโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาทั้งด้านสถานที่ การคมนาคม และพัฒนาบุคลากรของชุมชน โดยการแนะนำ หรือการสร้างมัคคุเทศก์รุ่นใหม่ที่สามารถอธิบายถึงประวัติความเป็นมาของพื้นที่นั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วในเรื่องของการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวก็มาว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่จะเป็นผลในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว เพราะนั่นหมายถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นแก่ผู้ประกอบการเหล่านั้นด้วย สอดคล้องกับวรรณมา วงษ์วานิชและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2527 : 5) ที่ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวหมายถึงธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ใช้หลักในการบริหาร เช่น การขนส่ง การนำเที่ยว การค้างแรม และกิจกรรมอื่น เช่น การช้อปปิ้งที่ระลึกต่าง ๆ ด้วย จากการจัดระบบในเรื่องของการท่องเที่ยวนี้ทำให้วิเคราะห์ได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของทุกคน เพราะมีผลต่อระบบสังคมอย่างแน่นอนอันสอดคล้องกับทฤษฎีสังคมวิทยา (Sociological Theories) ที่ว่าความสัมพันธ์ทางสังคมคือความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนขึ้นไป หรือระหว่างองค์กรหนึ่งสู่ที่องค์กรหนึ่ง จากระดับล่างไปสู่ระดับสูงขึ้นไปอันจะเป็นผลเกี่ยวเนื่องเป็น โครงสร้างที่ยิ่งใหญ่ และนำไปสู่หน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคนในสังคม ทั้งนี้การท่องเที่ยวที่จะสร้าง

ระบบให้มันคงต้องอยู่ที่การวางแผนที่แน่นอน โดยอุพาพร บุทธรักษานุกูล (2546 : 49) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวจะได้ผลต้องมีแนวความคิดในการวางแผนวางระบบเช่น ศูนย์วิจัยเกษตรสวนจันทบุรีได้วางแผนเรื่องการท่องเที่ยวดำโปรแกรมและกิจกรรมนันทนาการได้แก่ การเดินชมแปลงผลไม้ที่กำหนดไว้ เมื่อมีการเดินชมก็มีการซื้อหาเป็นเพิ่มรายได้ และการจัดจักรยานเป็นการออกกำลังกาย และต้องแบ่งพื้นที่ให้หลากหลายจะได้เป็นการเพิ่มทางเลือกแก่นักท่องเที่ยวเอง สำหรับพื้นที่ในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เจ้าของพื้นที่ได้แก่ กุ้งเหยียดของบ้านสาขลา ขนมจากของตำบลปากคลองบางปลากด โภชานเพลือกหอยจากบ้านขุนสมุทรจีน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดรายได้จากการมาของนักท่องเที่ยว แต่เหนือยิ่งไปกว่านั้น การจัดระบบการท่องเที่ยวแบบถาวรย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อรุ่นหลังที่จะได้รับมรดกทางสังคมที่ไม่มีวันหลหาย การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจึงทำเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อจะเป็นแนวทางเดียวกันและมีความต่อเนื่องตลอดไป

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การท่องเที่ยวนับเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการลงทุนของธรรมชาติ เมื่อสามารถพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้นนั่นคือสิ่งที่ธรรมชาติมอบให้ ดังนั้นจะอย่างไรให้การท่องเที่ยวมีศักยภาพจึงเป็นเหตุผลที่สำคัญในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ปัจจุบันภาครัฐให้ความสำคัญกับเรื่องของท่องเที่ยวในภาวะเศรษฐกิจขาลง ทำให้การลงทุนต่าง ๆ หลหาย เมื่อไม่มีการลงทุนการเดินสะพัดของระบบเศรษฐกิจก็หายไปด้วย มีเพียงเรื่องของท่องเที่ยวเท่านั้นที่จะนำพาระบบเงินให้เข้าไปสู่สถานที่หรือพื้นที่นั้น ๆ การจะทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้นั้น เกิดขึ้นจากจัดประชุมกลุ่มย่อย และได้รับความร่วมมืออย่างดีจากพี่น้องประชาชนที่ให้ความร่วมมือด้วยดี ได้ข้อสรุปที่สำคัญว่า จะต้องให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ทุกตำบลต้องขานรับนโยบายร่วมกัน ทั้งวัด โรงเรียน องค์กรบริหารส่วนตำบล ประชาชน และชมรมในท้องถิ่น มีการจัดระบบในการบริหารจัดการชุมชน เช่นชมรมเรือจ้างต้องไม่คิดค่าโดยสารเกินจากความเป็นจริง กลุ่มแม่บ้านต้องมีการแนะนำผลิตภัณฑ์สินค้าที่ขึ้นชื่อของชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบลต้องดูแลในเรื่องของความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และมีงบประมาณบำรุงสถานที่ที่นักท่องเที่ยวมาพักผ่อน หลังจากได้ประชุมเชิงปฏิบัติการแล้วได้ข้อเสนอใหม่แก่สมาชิกว่า ควรมีการจัดการที่ดีสำหรับการท่องเที่ยว มีการวางแผนงานที่ดี การจัดองค์กรเพื่อรับผิดชอบงานที่ให้ทำ มีการควบคุมติดตามผลการรับผลประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของคน ควรมุ่งเน้นผลประโยชน์ของส่วนร่วมเป็นหลัก ที่สำคัญควรมีการสร้างระบบประชาสัมพันธ์ที่ดี มีการตีประกาศบริเวณริมถนนว่าที่นี่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการศึกษาและการพักผ่อน มีแผนพับขนาดเล็กเพื่อที่จะ

ในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ คือ 1. วันสามารถที่จะเที่ยวได้ครบทั้ง 3 ตำบลมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งแบบผสมผสาน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกัน นอกจากนี้ยังสามารถท่องเที่ยวและพักค้างคืนได้ที่วัดขุนสมุทรวาส เพื่อเปิดโอกาสสำหรับผู้ที่ต้องการใกล้ชิดธรรมชาติสามารถพักค้างคืนได้ มีบริการเดินเท้าให้เช่าหรือโสมสเคยให้พักผ่อนอย่างเต็มที่ สุดท้ายการจัดการท่องเที่ยวแบบเป็นระบบว่า เดือนนี้ควรเที่ยวที่อำเภอใด มีการจัดวางตารางไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาประจำในแต่ละเดือน ถ้าสามารถจัดระบบเช่นนี้ได้เชื่อว่าจะสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ได้อย่างมั่นคงและถาวรได้อย่างแน่นอน

อภิปรายผล

จังหวัดสมุทรปราการมีประวัติที่น่าสนใจและน่าศึกษา มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีประเพณีที่งดงาม ผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายที่ดี และมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าประทับใจ เช่น ฟาร์มจระเข้ เมืองโบราณ วัดอโศการาม เป็นต้น สำหรับอำเภอพระสมุทรเจดีย์เป็นอำเภอที่แยกตัวจากอำเภอเมือง แต่ด้วยศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีมากจึงทำให้ เป็นอำเภอที่มีความพร้อมหลายด้าน เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพ รวมทั้งด้านการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้จึงมีการส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จและกระตุ้นจิตสำนึกของคนในพื้นที่ในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวนั้นจะเห็นได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในเรื่องระบบการจัดการที่ดีต่อระบบชุมชน ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และมีส่วนในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวสอดคล้องกับสิมา ณ ระนอง (อ้างอิงจากอดิภา ตรีชคตานนท์. 2548 : 14) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ดี 5 ประการ คือ (1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นหาปัญหา (2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ (3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ (4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล (5) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผล การจะให้การดำเนินการประสบความสำเร็จนั้นต้องใช้เวลาอันยาวนานเพื่อเป็นการสร้างชื่อเสียง เช่น จังหวัดสมุทรสงคราม มีการจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่นคอนเสิร์ตทำบุญที่วัด ตอนกลางวันเที่ยวอัมพวา และคอนเสิร์ตเรือไปชมหิ่งห้อยริมแม่น้ำ นับว่าเป็นการจัดการระบบการท่องเที่ยวได้อย่างได้ผล ดังนั้นก่อนจะสร้างศักยภาพให้เกิดขึ้นควรตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้ จังหวัดสมุทรปราการมีวัดที่มีชื่อเสียง เช่น วัดพระสมุทรเจดีย์ วัดสาขลา วัดขุนสมุทรวาส ถ้ามีการส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวจะเป็นพุทธสถานที่ได้รับความนิยมาจากพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก เรื่องการค้นหาปัญหาในชุมชน เพื่อหาข้อบกพร่องก็นับว่าสำคัญ เพื่อจะให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนับเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง

หย่อนกว่าเรื่องใด เพราะทุกภาคส่วนล้วนแล้วแต่มีความสามารถและมีบทบาทในการพัฒนาเรื่องการ
ท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพจะเป็นการบูรณาการด้านการท่องเที่ยวได้อย่างแน่นอน ซึ่ง
สอดคล้องกับแนวคิดของ อาลีน ฟอมารอฟ (Alene Formaroff. 1984 : 104) เสนอว่าการพัฒนา
ศักยภาพที่ตีควรมีองค์ประกอบที่คือน้อย 4 ข้อดังนี้ (1) วางแผน ซึ่งรวมถึงการ
ตัดสินใจกำหนดเป้าหมาย (2) การดำเนินการ (3) การจัดระบบโครงการ (4) การมีส่วนร่วมในการ
รับผลประโยชน์ และเมื่อย้อนมาดูเรื่องการท่องเที่ยวของอำเภอพระสมุทรเจดีย์แล้วจะเห็นได้ว่าใน
ตำบลปากคลองบางปลากดนั้นชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยมีความต้องการ
ให้วัดพระสมุทรเจดีย์นั้นเป็นอิสระจากการดูแลของเทศบาล เพื่อให้พระสงฆ์และทางวัดใช้สถานที่
ในการประกอบศาสนพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยไม่ต้องขออนุญาตจากเทศบาล รวมทั้ง
ยกเลิกการเก็บค่าจอดรถสำหรับผู้ที่ต้องการมาสักการะองค์พระสมุทรเจดีย์ ปัญหาเรื่องของการ
ท่องเที่ยวในตำบลปากคลองบางปลากดนั้นส่วนหนึ่งได้รับการแก้ไขด้วยดีจากคนในชุมชนเอง และ
ส่วนหนึ่งกำลังอยู่ในการพิจารณาจากเทศบาลซึ่งนับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีในเรื่องการท่องเที่ยวแห่งนี้
ส่วนในตำบลนาเกลือในเรื่องศักยภาพของสถานที่นั้นค่อนข้างจะไม่มีมากนัก ส่วนในเรื่องศักยภาพ
ของบุคคลกรนั้นส่วนหนึ่งจัดระบบได้ดีพอสมควรมีทั้งให้ความรู้สามารถอธิบายประวัติความเป็นมา
ของสถานที่และวัตถุสิ่งของที่นำมาแสดงได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านส่วนใหญ่ตระหนักถึงคุณค่าและ
คุณค่าประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีเพราะประวัติศาสตร์สามารถสร้างจิตสำนึก
ให้แก่ชาวบ้านได้เป็นอย่างดีซึ่งมาลินอฟสกีได้พูดถึงเรื่องทฤษฎีประวัติศาสตร์ (Historical
Particularism) ว่าประวัติศาสตร์ได้สร้างวิวัฒนาการใหม่ แต่เราไม่สามารถลบล้างประวัติศาสตร์ได้
เพราะประวัติศาสตร์คือข้อมูลของปัจจุบัน ดังนั้นมนุษย์ต้องให้ความสำคัญของประวัติศาสตร์เหมือน
ประชาชนต้องให้ความสำคัญประวัติศาสตร์ขององค์พระสมุทรเจดีย์เป็นสำคัญ ส่วนตำบลนาเกลือ
เป็นอีกตำบลที่รับผลจากการทำงานวิจัยในชั้นนี้เพราะว่าก่อนหน้านั้นเจ้าอาวาสวัดสาขลาคือพระ
อธิการสันธาน สนุชโน ได้สังเกตเห็นผลที่จะเกิดขึ้นจากการของชาวบ้าน และเมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อ
เก็บข้อมูล ได้อธิบายถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแล้ว ก็ให้ความร่วมมือรวมทั้งร่วมกัน
พัฒนาบุคลากรของทางวัดที่มีอยู่ เช่น ให้พระสงฆ์เป็นมัคคุเทศน์อธิบายประวัติความเป็นมาของวัด
ประวัติของเจดีย์เอียง ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดุ และสิ่งของที่มิอยู่ในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านว่ามี
อะไรบ้าง มีอายุมากน้อยเพียงใดและนำมาจากที่ใดเป็นการให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้าใจและศึกษา
และมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ศึกษาความเป็นมา ชักชวนให้คนเข้ามาเที่ยวและ
วางแผนในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กษมา ประจง (2546 : 10-11)
ที่ได้กล่าวว่า (1) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ เป็นเงินตราต่างประเทศ (2) รายได้จาก
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปของเงินตราต่างประเทศ มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับ
ดุลยภาพชำระเงิน (3) รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชกรอย่าง

กว้างขวาง สร้างงาน สร้างอาชีพ มากมาย และเป็นการสร้างอาชีพเสริมที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการผลิตอาหาร (4) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างงาน สร้างอาชีพ โดยเฉพาะในธุรกิจทางตรง เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว เป็นต้น (5) การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (6) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย ถือว่าการเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่รัฐพึงสนับสนุน (7) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ไม่มีขีดจำกัดในเรื่องการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งดินฟ้า อากาศ เหมือนการเกษตรอื่น ๆ ผลผลิตของการท่องเที่ยวจึงเสนอขายให้แก่นักท่องเที่ยวได้โดยมีความยั่งยืนไม่ผันแปร (8) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นเป็นมรดกตกทอด ที่ควรแก่การนำออกเผยแพร่ฟื้นฟูอนุรักษ์ไว้ (9) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมิบทบาทในการสร้างความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น (10) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัย และความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว (11) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพ สัมพันธไมตรี และความเข้าใจอันดี เป็นหนทางที่มนุษยต่างสังคมได้พบปะทำความรู้จักและเข้าใจกัน สำหรับการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวด้วยศักยภาพที่มีอยู่แล้ว การสร้างระบบชุมชนให้เข้มแข็งนับเป็นอีก กลยุทธ์หนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจะพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของอดิภา ตรีขดลานนท์ (2548 : 19) ได้ศึกษาวิจัยแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า (1) แนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร จะต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์ในขั้นตอนการค้นหาปัญหาการตัดสินใจการดำเนินการการประเมิน และการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยมุ่งพัฒนาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิต การสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชน มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และการออกกฎข้อบังคับของท้องถิ่น ซึ่งโครงการและกิจกรรมต้องมาจากความต้องการของชุมชน (2) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องมุ่งเน้นการอนุรักษ์ และรักษาทรัพยากรให้คงไว้นานที่สุด ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมมือกัน เป็นเครือข่ายและรัฐให้การสนับสนุน เน้นการพัฒนาที่ต่อเนื่องและมีการวิจัยติดตามประเมินผล (3) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาตลาดพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อย มีการย้ายเข้ามาของคนต่างถิ่นมากขึ้น ทำให้ความผูกพันของคนในชุมชนน้อยลง จึงเป็นเหตุให้ขาดความจริงจังในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้สามารถพัฒนาศักยภาพได้ทุกด้าน แก้ปัญหาไปทีละขั้นตอน จัดระบบที่ดี

เสริมคุณค่าที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นที่รู้จักและยอมรับแก่คนทั่วไปแล้ว ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และรับผลประโยชน์ร่วมกัน สังคมก็จะน่าอยู่ และได้ประโยชน์ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เห็นควรว่างานทุกอย่างถ้าต้องการมุ่งผลให้ประสบความสำเร็จนั้นจะหวังว่าให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบเพียงผู้เดียวคงไม่ได้ คงต้องช่วยกันหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็น อบต. เทศบาล อบจ. พาณิชย์ จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด ททท. หรือแม้แต่ชาวบ้านทุกคน แต่ชาวบ้านโดยทั่วไป บางคนอาจมีความรู้ความสามารถสูง บางคนก็มีความรู้ต่ำ ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงต้องให้ความสำคัญให้มากขึ้น โดยต้องมีการจัดอบรมบุคลากรของชุมชน ว่าควรปฏิบัติคนอย่างไรเมื่อมีนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นเข้า จะต้องรับอย่างไรให้เขามีความประทับใจให้มากที่สุด เพราะรายได้จากการท่องเที่ยวก็ย้อนกลับเป็นภาษีของรัฐนั่นเอง

2. ข้อเสนอสำหรับสมาชิกในชุมชน

2.1 ควรให้คนในชุมชนสร้างความประทับใจกับการท่องเที่ยวด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายทั้งของฝาก และของกินให้ตรงความต้องการของผู้บริโภคที่ปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์ใดที่ได้รับความนิยมจะได้ผลิตให้ตรงกับความต้องการและมีความทันสมัยอยู่เสมอ

2.2 ควรให้คนในชุมชนต้องมีการชักจูงเพื่อนบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้เกิดความรักใคร่สามัคคีปลงดวงกันในกลุ่ม และเป็นการช่วยกันออกแนวคิด ระดมสมองในการวางแผน พัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้มีรูปแบบแปลก ๆ อยู่เสมอ

2.3 ควรให้คนในชุมชนควรปรับปรุงการบริหารกลุ่มอยู่เสมอ โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวของคนในสังคม พัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ความสามารถ ในการติดต่อ การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งต้องมีเครือข่าย สามารถติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานอื่นได้อย่างคล่องตัว

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงันทนาการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยผนวกกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ได้อย่างลงตัว ทั้งนี้ผู้วิจัยครั้งต่อไปควรสานต่อในเรื่องการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการให้กว้างยิ่งขึ้นไปอีก งานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาทั้งรูปแบบการท่องเที่ยว ที่จะมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ

ชุมชน และผลที่ได้รับจากประชาชนและองค์กรต่าง ๆ

3.2 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการสร้างระบบเครือข่ายธุรกิจภายในจังหวัด เพื่อให้มีการเชื่อมต่อกับระบบอื่น ๆ ของจังหวัด เช่น ระบบอุตสาหกรรมจังหวัด การท่องเที่ยวประจำจังหวัด ผลิตภัณฑ์ประจำจังหวัด หรือแม้แต่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ประจำจังหวัด อีกด้วย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อรายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2548.
- กาญจนา หงส์ทอง. วางแผนเที่ยวเที่ยวซะในคุ้ม. กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจบิซบุ๊ก, 2549.
- กรกฎ ทราย. ความคิดเห็นของผู้ประกอบการตลาดริมน้ำ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว : ศึกษาเฉพาะ กรณีตลาดริมน้ำวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ธนบุรี : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2539.
- กษมา ประวง. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เลข : สถาบันราชภัฏเลย, 2544.
- กองตำรวจรงน้ำ. แผนที่แม่น้ำเจ้าพระยา สถานีน้ำร่อง โดยฝ่ายการนำร่องการทำเรือแห่งประเทศไทย. ม.ป.ท. : กองตำรวจรงน้ำ, 2546.
- คันฉัตร ดันเสถียร. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล : ศึกษาเฉพาะ กรณีเทศบาลเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ พย.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537.
- จังหวัดสมุทรปราการ. เล่าเรื่องเมืองปากน้ำ. กรุงเทพฯ : ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่น, 2548.
- จ่านงค์ ทองประเสริฐ. วัฒนธรรมไทย ภาษาไทย. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, 2547.
- โคมขง โตะทอง. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, 2545.
- ชูชีพ ปุญญานุภาพ. วัฒนธรรมวิทยา. กรุงเทพฯ : ภัคดีประคิษฐ์, 2500.
- หิทยา สุวรรณชะภูงะ. แนวคิดทฤษฎีสังคม. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2549.
- ดุษฎี ชุมสาย, มล. ปฐมบทแห่งวิชาการการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ไทโยวัฒนาพานิช, 2527.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สักดิ์โสภการพิมพ์, 2527.
- ทวีวงศ์ ศรีบุรี. สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ทวี วัลบัว. เมื่อเริ่มมีสิ่งนี้ในเมืองไทย. กรุงเทพฯ : เม็ดทราย, 2537.
- ทรงคุณ จันทจร. การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- ทรงชัย สันติวงษ์. หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ : ไทโยวัฒนาพานิช, 2532.

- นฤชัย นิ่มสมบูรณ์. โครงการประมวลผลงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ.2540-2545. ทูลสนับสนุนจากโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สำนักงานกองทุนสนับสนุน (สกว.) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- นพ.วิบูล วิจิตรวาทการ. ดัชนีรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์, 2544.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.
- บุญดี บุญญาภิก และคณะ. การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จิรพัฒน์ เอ็กเพรส, 2548.
- บุญเทียน ทองประสาน. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2531.
- เบญจรัตน์ อติชาदनานนท์. เที่ยวแบบไม่เสียเที่ยว เพลิดเพลินพร้อมเพิ่มพูนความรู้. กรุงเทพฯ : แพลนพริ้นท์ดิง, 2548.
- บันเทิง พาพิจิตร. ประเพณีวัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2549.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2543.
- ประเวศ ะสี. ระบบการเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤตแห่งยุคสมัย. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน, 2550.
- พลาคิษฐ์ สิริชัยภัก. เกร็ดพงศาวดารไทย. กรุงเทพฯ : ภัณฑิลาสยาม, 2539.
- พิทยา สายหู. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514.
- พรณี แผงกุล และคณะ. รายงานการวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษา หมู่ 9 บ้านขุนสมุทจีน ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. ธนบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2547.
- พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร. สำเภายาม ดำนานเจ๊กบางกอก. กรุงเทพฯ : นานมี บุ๊คส์, 2544.
- พจนา สนวนศรี. “โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ,” จุลสารการท่องเที่ยว. 17(1) : 2 ; มีนาคม, 2541.
- พระวิเทศโพธิคุณ. อิฐ หิน ปูน ทราช จุดประกายแห่งชีวิตตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพฯ : ระฆังทอง, 2546.
- พรชิตา วิเชียรปัญญา. การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ : ธรรมกมลการพิมพ์, 2547.

- พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น. การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก จังหวัดเชียงใหม่-เชียงราย.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. มูลนิธิพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว. กาญจนบุรี : ม.ป.พ, 2538.
- พระมหาสุพรรณ พิจารโชติ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของประเพณีชีวิตในจังหวัดขอนแก่น.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- พระราชญาณวิสิฐ. การบริหารวัด. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, 2548.
- พระครูสมุห์ประเสริฐ ปณฺณาภรณ์. อนุสรณ์งานผูกพัทธสีมา พรอุโบสถวัดกลางวรวิหารสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2531.
- มาณี ไชยธีรานุกุลศิริ และคณะ. รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนครอบครัว โรงเรียนและชุมชนผ่านกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. รายงานโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. ม.ป.ท. : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2540.
- ยุคลธร เศษวานากร. แม่ค้าตลาดน้ำ : วิถีชีวิตและการดำรงเอกลักษณ์ของชุมชน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- รัชฎา คชแสงสันต์. การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ กรณีศึกษาเกาะลิเภา จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- วสิน อิงคพัฒนากุล. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.
- วิชัย เทียนน้อย. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2535.
- วรรณพร วณิชชานุกร. นิเวศท่องเที่ยว : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ : กองวิชาการและฝึกอบรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540.
- สมา ฌ ระนอง. การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

- ส.พลายน้อย. 100 รอยอดีต. กรุงเทพฯ : สารคดี, 2545.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2549.
- สมาน พรหมอยู่. วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2548.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- สายันต์ ไพเราะญจิตร. การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ดี.ดี. บุ๊คสโตร์, 2532.
- สุรางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2543.
- สุพิศรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัวยุคใหม่ ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โครงการตำรา คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สุเมธ ทราบแก้ว. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.
- สุเทพ เขาวลิต. หลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : พีระพัฒนา, 2524.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2533.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมแนวทางการศึกษาวิเคราะห์และวางแผน จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมศาสตร์เบื้องต้น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528.
- เสน่ห์ จามริก. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ. เอกสารเผยแพร่การดำเนินงานหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรปราการ. ม.ป.ท. : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ, 2546.
- สมชาย ชัยประดิษฐ์รักษ์. กว่าจะถึงปากน้ำเจ้าพระยา. กรุงเทพฯ : ช.แสงงามการพิมพ์, 2538.

- อดิภา ตรีชิตลานนท์. แนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ธนบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2548.
- อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. ผลงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ. น.ป.ท. : องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ, 2543.
- อำนาจ อนันต์ชัย. การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท สาขาวิชาการส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527.
- Alene, Formaroff. Community Involvement in Health System for Primary Health Care. Canada : N.P., 1984.
- Bryart, C. and L.G. White. Managing Rural Development with Small Farmer Participation. America : Kumarian Press, 1984.
- Cohen, J.M. and N.T. Uphoff. "Participation's in Rural! Development : Seeking Clarity Though Specificity," World Development. 8(3) : 219-222 ; March, 1980.
- Chambers, E. Tourism as a Subject of Higher Edncation : Education Thailand's Tourism Workforce. Tourism and Culture an Applied Perspective. New York : State University of New York Press, 1997.
- Erwin, W. Participation Management : Concept Theory and Implementation. Atlanta, Ga : Georgia State University, 1976.
- Edward Burnett, Tylor. Primitive Culture. 7thed. New York : Brentano, 1994.
- Hoare, Toney Richard. Whose Knowledge ? Using Participatory in Land - use Planning : The Mowacht Case Study (British Columbia). Canada : University of Calgary (Canada), 1995.
- Kanno, Tetsuya. An Institutional Analysis of the Commercial Viability of two Weaving. Thailand : Khonlaes University, 1997.
- Knott, Catherine Henshaw. Views of the Forest : Local People Indigenous Know Ledger in the Adirondaek Park Land use Conflict. New York : Cornell University, 1994
- Kucza, Timo. Knowledge Management Process Model. 2001.

- International Union for Conservation of Nature and Natural Resources. Word Wildlife Fund and united Nations on Environment Programmer. IUCN, Gland : Caring for the Earth, 1991.
- Lloy, Timothy Challes. The George Washington University. Washington D.C. : Washington University, 2000.
- Lele, U.J. The Design of Roral Development. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1975.
- Lisk, F. Popular Participation in Planning For Basic Needs. Great Britain : Black More Press, 1998.
- Mathews, David. Elements of Strong Civil Society and Healthy Public Life. Dayton : Kettering Foundation, 1996.
- Mc Intoch, W.R., R.C. Goeldner and B. Ritchie, Jr. Tourism : Principle Philosophies. 7th ed. New York : John Wiley & Sons, 1995.
- Perdue, R.R., P.T. Long and L. Allen. "Resident Support for Tourism Development," Rural Soziology. 70(3) : 586-599 ; March, 1990.
- Ralf, Buckley. An Eeotourism Framework. Australia : Griffith University, Australia, 1994.
- Ralph, Linton. The Study of Man. New York : Appleton Century Cooperation, 1973.
- Rowe, V. Cadelina. A Comparison of Batak and Ata Subsistence Styles in Two Difference Social and Physical Environments Ethnic Diversity and the Control of Natural Resources in Southeast Asia. U.S.A. : The University of Miehigan, 1988.
- SoParth, Pongguan. Participatory Development Activities At Local Level : Case Studies In Villages of Central Thailand. Bangkok : Asian Institute of Technology, 1993.
- Stephcn, P. Robins. Principles of Management. Englewood : Prenticc-Hall, 1988.
- The Eeotourism Society. The Ecotourism Society' s Definition. Spring : The Ecotourism Society Newsletter, 1991.
- Trapp, Holger. Bcnefits of an Intranet-based Knowledge Management System-Measuring the Effects Available. 1999.
- <http://www.avinci.de/competence/publikationen/diplomarbeit_holger_trapp.pdf>

- Furton, A. Participation : Production Power and Participation in Rural Thailand.
Switzerland : Nations Research Institute for Social Development (UNRISD),
1987.
- World, Bank. Rural Development : Sector Policy Paper. Baltimore : Johns Hopkins
University Press, 1975.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

กฤษดา เมืองดี. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 6 ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอเชื้อเพลิง จังหวัดสุรินทร์ วันที่สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2551 ขณะสัมภาษณ์ อายุ 24 ปี

กุสุมา เลิศธัญญา. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 349 แขวงอนุสาวรีย์ชัย เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร วันที่สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2551 ขณะสัมภาษณ์ อายุ 34 ปี

จรินทร์ แหวงทอง. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 323 หมู่ที่ 3 แลลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2551 ขณะสัมภาษณ์ อายุ 52 ปี

จำนง สาโหมด. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 45/18 หมู่ที่ 9 เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร วันที่สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2551 ขณะสัมภาษณ์ อายุ 72 ปี

แจลม จันทิยัม. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 287/201 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 63 ปี

แจลม สุพรรณโรจน์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 26 หมู่ 11 ตำบลบางสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี วันที่สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2551 ขณะสัมภาษณ์ อายุ 73 ปี

ชุบ ใจเที่ยง. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 137/65 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 81 ปี

ฉรงค์ เจริญพงษ์นาวิณ. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 178 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 40 ปี

เด่นนภา ไชยภูมิ. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 105 หมู่ 11 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 66 ปี

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

นิภา จันทพงษ์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 141 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 28 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 60 ปี

นวม สาโหมด. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 45/18 หมู่ 9 เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 72 ปี

บรรจบ ปลื้มศรี. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 25/3 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2551 ขณะสัมภาษณ์อายุ 72 ปี

บุญเรือน ปัญญาอุทโธ. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 1/4 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 59 ปี

ประคอง วิเชียรสันติ. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 22/13 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 65 ปี

ประทุม พลายเถื่อน. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 138/5 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2551 ขณะสัมภาษณ์อายุ 66 ปี

ประเทือง ชูชื่น. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 20 หมู่ 5 ตำบลประคม กิ่งอำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 62 ปี

ประสาน พ่วงทอง. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 16/2 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 58 ปี

ประหยัด สิริชัย. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 138/5 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 66 ปี

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

เป่า ซ้อยวิเชียร. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 287 หมู่ 1 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 88 ปี

แปลก ทองเคิม. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 67 หมู่ 1 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 72 ปี

พรเทพ กรนุ่น. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 99/12 หมู่ 3 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 32 ปี

พรเพ็ญ บุญสูงเนิน. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 678 หมู่ 3 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 42 ปี

พระครูปลัดเสนาห์ ชุตินฺธโร. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ วัดพระสมุทรเจดีย์ ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 54 ปี

พระมหาสมบัติ ธนปญฺโญ. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ วัดพระสมุทรเจดีย์ ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 40 ปี

พระสมณีก อคิปปญฺโญ. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ วัดพระสมุทรเจดีย์ ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 42 ปี

พระอธิการสันธาน ธมฺมสนฺโน. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ วัดพระสมุทรเจดีย์ นาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 54 ปี

เพชรวิ ขันน้อย. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 10 หมู่ 3 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 66 ปี

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

ไพศาล พงษ์นิติสุนทร. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 37 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 56 ปี

ภารดร วรรณกสิน. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 14 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 55 ปี

มนัสกนก ชมทอง. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 100/225 หมู่ 5 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 63 ปี

มาโนช ม่วงเข้ม. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 287 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 62 ปี

ยงยุทธ พึ่งจีน. ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 11 หมู่ 4 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 57 ปี

เรียม กลิ่นแสน. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 138/5 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 46 ปี

ราไพ บุญสร้าง. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 28/49 หมู่ 4 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 66 ปี

รัตนา พุ่มพันธ์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 68 หมู่ 4 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 40 ปี

วนิดา แสนฤทธิ. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 34 ปี

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

วิจิตร แก้วศรี. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 247/42 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 28 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 42 ปี

วิบูลย์ จิตรประดับเนตร. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 276/271 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 28 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 42 ปี

วิสูตร มหานาค. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 42 หมู่ 4 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 42 ปี

วิรัชทร์ เพชรรัตน์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ 76 แขวงคลองตันใต้ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร วันที่สัมภาษณ์ 2 กุมภาพันธ์ 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 42 ปี

วันทนา ภพสว่าง. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 114/17 หมู่ 3 ตำบลในศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม วันที่สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 68 ปี

สติมา ภรณ์แสง. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 55/2 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 51 ปี

สมเดช สาดิษฐ์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 54 หมู่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 56 ปี

สมบุญ มินเขาวิทย์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 138/5 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 36 ปี

สมหวัง แก้วรักษา. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 28/40 หมู่ 4 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 14 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 44 ปี

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

สนธยา ปาดสี. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 287/199 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 29 ปี

สุนทร พ่วงวิจารณ์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 17/3 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 28 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 40 ปี

สุนทร สุวรรณาวิน. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ วัดพระสมุทรเจดีย์ ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 42 ปี

สุทธินันท์ โพธิภาค. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 20/22 หมู่ 3 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 55 ปี

สุมาลี สถิตคณัยกุล. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 230 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 40 ปี

สุวัฒน์ชัย ทับทิม. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 2 หมู่ 4 ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2551 ขณะสัมภาษณ์อายุ 67 ปี

สำราญ สิ้นจันทร์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 244 หมู่ 2 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2551 ขณะสัมภาษณ์อายุ 67 ปี

สังเวียน หอมกลิ่น. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 76 หมู่ 13 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 75 ปี

สุภาพร พร้อมตั้ง. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 11/12 หมู่ 4 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 62 ปี

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

สุภาสิณี สวัสดิ์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 287 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 14 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 57 ปี

สุนทร สุวรรณาวิน. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 7 หมู่ 2 ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 46 ปี

สุวรรณา สงวนทรัพย์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 47 หมู่ 3 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 60 ปี

สุวัฒน์ชัย ทับทิม. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 4 หมู่ 3 ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 60 ปี

สรวิชัย วรรณฤติ. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 141 หมู่ 3 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 54 ปี

สุรัชย์ คุ้มรำไพ. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 1 หมู่ 1 ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 55 ปี

ศรีรัตน์ จิตตะเทวา. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 998/1275 หมู่ หมู่บ้านวิเศษสุข ซอยประชาอุทิศ 90 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 28 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 65 ปี

องุ่น โชติพล. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 266/4 หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 2 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 34 ปี

อรัญญา แหม่มอุรา. ทรัพย์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 11 หมู่ 3 ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 43 ปี

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

อำนวยการ ชื่อเหลบ. พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 99/12 หมู่ 3 ตำบลใน
คลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2552
ขณะสัมภาษณ์อายุ 66 ปี

อำนวยการ ศีประสิทธิ์พงษ์. ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิราภรณ์ ผู้สัมภาษณ์ บ้านเลขที่ 287
หมู่ 1 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ วันที่สัมภาษณ์ 24
มกราคม 2552 ขณะสัมภาษณ์อายุ 62 ปี

ภาคผนวก ข
แบบสันทนาการกลุ่ม

รายชื่อผู้สนทนากลุ่มประกอบด้วย

ชื่อ	ตำแหน่ง
ก้านันสุรชัย สุ่มราไพ	ก้านัน
ก้านันสรวิชัย วรรณฤดี	ก้านัน
นายภาคร วรณกสิณ	ก้านัน
วัฒนา พึ่งชื่น	ผู้ใหญ่บ้าน
สมร แข่งสมุทร	ผู้ใหญ่บ้าน
พระครูปลัดเสนห์ ชุตินฺธโร	เจ้าอาวาส
พระอธิการสันธาน ธรรมสนโน	เจ้าอาวาส
พระอธิการสมนึก อติปัญญา	เจ้าอาวาส
พระมหาสมบัติ ธนปัญญา	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
ประทีป แข่มชื่น	ร้านอาหารป้อมพระจุล
จ่านง สาโหมค	ชมรมผู้สูงอายุ
แฉลม จันทร์ยิ้ม	กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์
แฉลม สุพรรณโรจน์	ชมรมนักตกปลา
ชุบ ใจเที่ยง	กลุ่มอาชีพในชุมชน
ณรงค์ เจริญพงษ์นาวัน	กลุ่มจักรยานให้เช่า
เด่นนภา ไชยภูมิ	กลุ่มสตรีแม่บ้าน
นิกา จันทพงษ์	กลุ่มอาชีพในชุมชน
บรรจบ ปลื้มศรี	กลุ่มอาชีพในชุมชน
นวม สาโหมค	ผู้ประกอบการท่องเที่ยว
บุญเรือน ปัญญาอุทโท.	กลุ่มอาชีพในชุมชน
กฤษดา เมืองดี	รักษาความปลอดภัย
สมบุญ มินเขาวีทย์.	ผู้ผลิตสินค้าที่ระลึก
สนธยา ปาดสี	กลุ่มตรีแม่บ้าน
สมหวัง แก้วรักษา	มัคคุเทศน์

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ชุดที่ 1. (สำหรับ กลุ่มผู้รู้)
เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรปราการ
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1.

คำชี้แจง แนวการสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์ผู้รู้ (Key Informants) จำนวน .....คน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนตำบลในคลองบางปลากด, ชุมชนตำบลแหลมฟ้าผ่า, ชุมชนบ้านนาเกลือ, เพื่อสำรวจเรื่องวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยาวัฒนธรรม,

ตอนที่ 1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ?

1.1 ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

1.2 สถานภาพ หัวหน้าครอบครัว สมาชิกในครอบครัว

1.3 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่.....หมู่ที่..... ตำบล

.....อำเภอ.....จังหวัด

.....

1.4 ภูมิตำเนาเดิม บ้านเลขที่.....หมู่ที่..... ตำบล

.....

อำเภอ.....จังหวัด

1.5 ศาสนา.....สัญชาติ.....การศึกษา

.....

1.6 อาชีพหลัก.....อาชีพรอง

.....

1.7 ความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยว.....

.....

....

1.8 รายได้ด้านการประกอบอาชีพมีรายได้ต่อเดือน.....

.....

ตอนที่ 2. องค์กรความรู้การเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.1 สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้เหมาะสมเพียงใด.....

.....

- 2.2 การท่องเที่ยวแห่งนี้สามารถเพิ่มรายได้ของท่านหรือไม่.....
 .....
 2.3 ทำอย่างไร จะพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น.....
 .....
 2.4 ปัญหาและอุปสรรคด้านการท่องเที่ยว.....
 .....
 2.5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ.....
 .....

ตอนที่ 3. ผลที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

- 3.1 ความสัมพันธ์ของญาติพี่น้อง .....
 .....
 3.2 การพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน.....
 .....
 การส่งเสริมด้านการศึกษาของชุมชน.....
 .....
 การให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ .....
 .....
 สิ่งที่ท่านอยากเสนอแนะ .....
 .....

ตอนที่ 4. กิจกรรมด้านวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวที่ท่านเข้าร่วมกิจกรรม

- (   ) งานวันสงกรานต์
 (   ) งานบุญกฐิน
 (   ) งานวันลอยกระทง
 (   ) งานปีใหม่
 (   ) งานสำคัญที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา

ตอนที่ 5. ข้อมูลด้านการเมือง

- 5.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรการท่องเที่ยว.....
 .....
 ภายในหมู่บ้านของท่านมีการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอย่างไร.....
 .....

5.2 การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาหมู่บ้านมีหน่วยงานราชการเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างไร.....

.....

มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาหมู่บ้านอย่างไร.....

.....

การจัดกลุ่มพัฒนาหมู่บ้านมีความขัดแย้งกันหรือไม่อย่างไร.....

.....

5.3 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้นำชุมชน.....

.....

5.4 สิ่งที่ท่านอยากเสนอแนะด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ชุดที่ 2 (สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง)
เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรปราการ
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2.1

คำชี้แจง แนวการสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน ๓ คน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ของกลุ่มผู้ปฏิบัติใน ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว, บทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว, อาชีพของท่านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว, ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยว, วิธีการส่งเสริมสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว, รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ?

- 1.1 ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
- 1.2 สถานภาพ หัวหน้าครอบครัว สมาชิกในครอบครัว
- 1.3 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่.....หมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
- 1.4 ภูมิลำเนาเดิม บ้านเลขที่.....หมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
- 1.5 ศาสนา.....สัญชาติ.....การศึกษา.....
- 1.6 อาชีพหลัก.....อาชีพรอง.....

ตอนที่ 2 บทบาทและหน้าที่

- 2.1 ท่านมีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการด้านท่องเที่ยวอย่างไร.....
 .....
- 2.2 ท่านมีวิธีการส่งเสริมสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวอย่างไร.....
 .....
- 2.3 ท่านแนวทางในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างไร.....
 .....
- 2.4 อาชีพของท่านเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างไร.....
 .....

2.5 ท่านมีรายได้ต่อเดือน.....
 .....

ตอนที่ 3 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่นี้อย่างไร

3.1 ท่านชอบสถานที่นี้เพราะ.....
 .....

3.2 ท่านไม่ชอบสถานที่นี้เพราะ.....
 .....

3.3 ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างไร.....
 .....

3.4 ภาครัฐมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไร.....
 .....

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว

1.....
 .....

2.....
 .....

3.....
 .....

4.....
 .....

5.....
 .....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

- 1 .....
- .....
- 2.....
- .....
- 3.....
- .....
- 4.....
- .....
- 5.....
- .....

วันที่สัมภาษณ์...../...../.....เวลา.....สถานที่สัมภาษณ์

.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ชุดที่ 3 (สำหรับนักท่องเที่ยว)
เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรปราการ
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

.....

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1

คำชี้แจง แนวการสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์กลุ่ม นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวพื้นที่ที่ทำงานวิจัย (General Informants) จำนวน คน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นทั่วไปทั้งสถานที่ การบริการ และความประทับใจในการท่องเที่ยว

1. ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 รูปแบบการท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวของท่าน.....

.....

สถานที่ท่องเที่ยวที่ท่านประทับใจ.....

.....

การเดินทาง / การบริการ .....

.....

การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว .....

.....

ของที่ระลึกที่ได้จากการท่องเที่ยว .....

.....

ราคาที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร.....

.....

คุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ.....

.....

ความพึงพอใจด้านบริการด้านการท่องเที่ยว.....
 .....
 .....

1.2 ข้อเสนอแนะด้านการบริการ ?

อธยาศัยในการบริการ.....
 .....
 .....

การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยว.....
 .....
 .....

2. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....
 .....
 .....

วันที่สัมภาษณ์...../...../.....เวลา.....สถานที่สัมภาษณ์

.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

การสนทนากลุ่ม
เรื่อง
การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรปราการ
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ประเด็นที่สัมมนา

1. จะพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอย่างไร
2. ทำอย่างไรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามเป้าหมาย
3. การส่งเสริม / สนับสนุน / การประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม / แนวทางการแก้ไข
5. จะทำอย่างไรให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์จากท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มากที่สุด
6. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ผลที่ได้จากการสัมมนา

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....

สถานที่สัมมนา.....

วันเวลาที่เริ่มสัมมนา.....

จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา.....

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูสมุทรวิรากรณ์ มหานาค
วันเกิด	วันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2508
สถานที่เกิด	ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	วัดใหญ่ในคลองบางปลากด กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	เจ้าอาวาสใหญ่บางปลากดเจ้าคณะตำบลในคลองบางปลากดเขต 2
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วัดใหญ่บางปลากด กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2549	ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พช.บ.) วิชาเอกพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาลีศึกษาพุทธโมส กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2552	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

